

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Standard funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Oprac. zespół ekspertów w składzie: Anna Rąbel, Inga Mikee, Aleksandra Gierej, Irena Wolińska, Andrzej Michalski, Kamila Włodarska, Ewa Wójcik, Małgorzata Mądry, Magdalena Józefczak, Maja Olędzka, Łukasz Pisarski, Przemysław Momot, Karol Pawlak

Współpraca: Krzysztof Czechowski, Aleksandra Kowalska, Anna Skupień, Beata Góral

Opracowanie zostało przygotowane w ramach projektu:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”
przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
we współpracy z partnerami projektu:

Fundacją im. Królowej Polski Św. Jadwigi

Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligencją

Informacje o projekcie: www.wlaczemiespoleczne.pl

Numer projektu: POWR.02.06.00-00-0064/19

Projekt realizowany w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. OŚ Priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Spis treści:

Streszczenie	5
1. Przesłanki opracowania standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej	9
2. Miejsce WTZ w działaniach na rzecz włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami	11
1) WTZ a jego otoczenie	11
2) Rola WTZ	12
3. Prawo uczestników WTZ do samostanowienia	16
1) Istota prawa do samostanowienia	16
2) Warunki realizacji prawa do samostanowienia:	17
3) Zapewnienie dostępności i komunikacji alternatywnej	18
4. Wytyczne dotyczące opracowania indywidualnego programu rehabilitacji (IPR)	20
1) Diagnoza potrzeb, możliwości i oczekiwań uczestników WTZ w oparciu o model oceny funkcjonalnej (biopsychospołecznej)	20
2) Wytyczne dotyczące tworzenia indywidualnego programu rehabilitacji (IPR)	48
3) Schemat indywidualnego programu rehabilitacji	52
4) Zasady i metody mierzenia postępów prowadzonej terapii	55
5) Instrukcja stosowania modelu oceny funkcjonalnej uczestników WTZ	63
5. Realizacja indywidualnego programu rehabilitacji	100
1) Formy i metody pracy	100
2) Współtowarzyszenie i komunikacja z uczestnikiem WTZ	112
3) Współpraca z osobami wspierającymi uczestnika WTZ	116
4) Aktywizacja społeczna i zawodowa uczestników WTZ	119
5) Kadra WTZ i rola trenera pracy	124
6) Współpraca z otoczeniem warsztatu terapii zajęciowej	127
6. Wytyczne w zakresie szkolenia i rozwoju kadr WTZ	131
7. Programy szkoleniowe	143
1) Program szkolenia dla kadry kierowniczej WTZ w zakresie standardu funkcjonowania WTZ	143
2) Program szkolenia dla kadry merytorycznej WTZ w zakresie standardu funkcjonowania WTZ	150
3) Program szkolenia w zakresie przygotowania do pełnienia funkcji trenera pracy	159

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

4) Program szkolenia dla kadry merytorycznej WTZ w zakresie samostanowienia i wspieranie niezależnego Życia osób z niepełnosprawnościami.	160
5) Program szkolenia w zakresie stosowania modelu oceny funkcjonalnej (biopsychospołecznej) uczestników WTZ	164
8. Specyfikacja sprzętu niezbędnego do wdrożenia standardu funkcjonowania WTZ	176
9. Wdrożenie standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej	178
Rekomendacje	183

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Streszczenie

Potrzeba opracowania standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej wyniknęła z analizy działania warsztatów oraz zaistniałych zmian w stanie prawnym i w obszarze strategicznym: wejściem w życie Konwencji ONC o prawach osób niepełnosprawnych oraz przyjęcie przez Rząd Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030.

Celem wprowadzenia standardu jest:

- ⇒ Podniesienie jakości i skuteczności działań realizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej,
- ⇒ Przyjęcie prawa do samostanowienia uczestników WTZ za kluczową zasadę działania warsztatów na każdym etapie pobytu,
- ⇒ Wzmocnienie prozatrudnieniowej roli WTZ,
- ⇒ Ujednolicenie metod działania na etapie diagnozy, tworzenia i realizacji IPR oraz oceny postępów uczestników,
- ⇒ Wzmocnienie współpracy WTZ z otoczeniem,
- ⇒ Podniesienie kwalifikacji kadry merytorycznej WTZ.

Przesłanki opracowania standardu szerzej objaśniono w rozdziale pierwszym.

Rozdział drugi wskazuje na **miejsce WTZ w działaniach na rzecz włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami**. To ważna kwestia, nie tylko dla samych warsztatów, ale też dla ich otoczenia. Pokazano bowiem, że WTZ są usytuowane pomiędzy kilkoma dużymi obszarami: pomocy społecznej, rynku pracy, ekonomii społecznej, edukacji i systemu opieki zdrowotnej, działają w każdym z tych obszarów i każdy ma wpływ na ich działania. Pokazano także, że działając na pograniczu wielu obszarów jednocześnie pozostaje poza nimi.

Wskazano na **rolę WTZ** – dotychczas jednoznacznie niedookreśloną. Jest nią działanie na rzecz pełnego włączenia społecznego jego uczestników, z poszanowaniem prawa do samostanowienia, oparte o proces pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do prowadzenia przez osoby z niepełnosprawnością niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia. Tak określona rola WTZ wskazuje na konieczność pracy w dwóch głównych obszarach: włączenia społecznego i aktywizacji zawodowej.

Kolejny, trzeci rozdział dotyczy jednej z najważniejszych zasad współczesnego podejścia do problemów z osobami z niepełnosprawnościami, jaką jest **prawo do samostanowienia**. Dotyczy ono także uczestników WTZ. W tej części wskazano na kluczowe obszary działania WTZ

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

w kwestii budowania i wzmacniania kompetencji uczestników warsztatów do samostanowienia, w kolejnych – zawarte są wskazówki, jak w praktyce to prawo może być zapewniane. Podkreślono także znaczenie zapewnienia komunikacji alternatywnej w procesie zwiększania autonomii decyzyjnej osób z niepełnosprawnościami.

Rozdział czwarty odnosi się do niezwykle ważnego procesu, realizowanego w każdym WTZ – **opracowania indywidualnego programu rehabilitacji (IPR)**. W pierwszej części przedstawiono rekomendowane podejście do sporządzania diagnozy potrzeb, możliwości i oczekiwań uczestnika, jako punktu wyjścia do projektowania trafnego, dopasowywanego do indywidualnej sytuacji, programu działań, służących rozwijaniu umiejętności społecznych i zawodowych i zwiększających szanse osoby z niepełnosprawnością na niezależne życie i podjęcie zatrudnienia. Proponowane podejście do diagnozy oparte jest na modelu biopsychospołecznym i obejmuje 9 obszarów diagnostycznych: 1) uczenie się i wykorzystywanie nabytej wiedzy, 2) zadania i obowiązki, 3) porozumiewanie się, 4) przemieszczanie się, 5) dbanie o siebie, 6) prowadzenie gospodarstwa domowego, 7) kontakty międzyludzkie, 8) aktywizacja zawodowa, 9) aktywność społeczna, a dodatkowo uwzględnia także czynniki środowiskowe.

W dalszej części zawarto wskazówki do tworzenia IPR oraz do mierzenia postępów uczestników (wraz ze wzorami formularzy).

Kolejny rozdział dotyczy **realizacji indywidualnego programu rehabilitacji**. Wskazano w nim na kluczowe obszary pracy z osobami z niepełnosprawnością oraz możliwe formy i metody pracy – do wykorzystania w odniesieniu do indywidualnych potrzeb danego uczestnika. Zawarto odpowiedzi, jak skutecznie współtowarzyszyć uczestnikowi i komunikować się z nim, a także w jaki sposób współpracować z osobami wspierającymi uczestnika (niekoniecznie z rodzicami czy opiekunami). Podkreślono, że praca z uczestnikiem musi opierać się na dwóch filarach – nabycie kompetencji społecznych i kształtowanie umiejętności ich wykorzystania w życiu.

W rozdziale tym wskazano także na znaczenie kompetencji kadry WTZ i rolę kierownika jako kreatora realizacji IPR uczestników, na wartości wynikające z zatrudnienia w WTZ trenera pracy, a także możliwe sposoby współpracy z otoczeniem.

Rozdział szósty i siódmy odnoszą się do **rozwój kadr WTZ**. W pierwszych z nich zawarto wskazówki do tworzenia i realizacji planu szkoleń, opartego o diagnozę potrzeb szkoleniowych, wskazano kluczowe obszary szkoleń, zwrócono uwagę na znaczenie dzielenia się wiedzą w ramach zespołu WTZ i pomiędzy WTZ. Wreszcie podkreślono wielkie znaczenie

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych superwizji jako możliwej odpowiedzi na dotykający pracowników WTZ problem wypalenia zawodowego.

Drugi ze wspomnianych rozdziałów zawiera programy szkoleniowe:

- w zakresie standardu funkcjonowania WTZ (dla kadry merytorycznej WTZ),
- w zakresie standardu funkcjonowania WTZ (dla kadry kierowniczej WTZ),
- w zakresie samostanowienia i wspieranie niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami,
- w zakresie stosowania modelu oceny funkcjonalnej (biopsychospołecznej) uczestników WTZ.

Ponadto zawiera rekomendację wykorzystania programu szkolenia opisanego w publikacji pt. *Wytyczne dotyczących świadczenia usług przez trenera pracy – Zestaw II Zestaw narzędzi do szkolenia trenerów pracy*¹ w zakresie przygotowania do pełnienia funkcji trenera pracy.

W rozdziale ósmym zamieszczono otwarty katalog sprzętu, niezbędnego do wdrożenia standardu funkcjonowania WTZ. Ujęto go w pięciu kategoriach:

- a) administracyjno-zarządczy,
- b) związany ze zmianą akcentu pracy WTZ na prozatrudnieniowy - wyposażenie nowych „pracowni” (warsztatów), służących kształtowaniu umiejętności przydatnych na rynku pracy,
- c) związany ze wzmocnieniem działań włączających,
- d) związany z dostępnością informacyjno- komunikacyjną,
- e) związany ze wzmocnieniem działań w zakresie rozwoju i utrzymania sprawności psychofizycznej uczestników.

Rozdział ostatni wskazuje na kluczowe **etapy wdrażania standardu funkcjonowania WTZ** – poczynając od pilotażu (wraz ze szkoleniem kadr WTZ biorących w nim udział i stworzeniem narzędzia informatycznego do prowadzenia diagnozy) i wynikających z niego koniecznych

¹ Publikacja opracowana w ramach projektu „Trener pracy jako sposób na zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych”, realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w partnerstwie z Polskim Forum Osób Niepełnosprawnych, Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych oraz KARE Promoting Inclusion for People with Intellectual Disabilities z Irlandii, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

modyfikacji, przez rozpowszechnienie wiedzy na temat standardu, umożliwienie wszystkim WTZ bieżącego dostępu do pakietu szkoleń wymienionych w standardzie, realizację szkoleń dla pracowników jednostek samorządu powiatowego oraz urzędów pracy i wdrożenie standardu na zasadzie dobrowolności, monitoring działania standardu po wprowadzenie standardu do praktyki jako obligatoryjnego.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

1. Przesłanki opracowania standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej

Odwołując się do postanowień **Konwencji ONZ** o prawach osób niepełnosprawnych, szczególnie w zakresie art. 19, 26 oraz 27, respektując obowiązek wdrażania postanowień **Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami** z dnia 12 marca 2021 roku postanowiono o opracowaniu i wdrożeniu jednolitego standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej.

Podstawą opracowania standardu stała się analiza dotychczasowych doświadczeń działania WTZ, która pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków i rekomendacji dotyczących niezbędnych kierunków zmian w działaniach WTZ²:

- ⇒ **Rola i miejsce** warsztatów terapii zajęciowej w systemie wsparcia osób z niepełnosprawnościami są **niedookreślone**;
- ⇒ **Nie ma jednolitych zasad** diagnozowania uczestników, tworzenia IPR i prowadzenia podstawowej dokumentacji WTZ, co skutkuje brakiem jednolitych zasad oceny postępów uczestników i samych WTZ;
- ⇒ W działaniach wielu WTZ zbyt wielką rolę przywiązuje się do tradycyjnie ukształtowanego podziału na pracownię z zachowawczą treścią, a zbyt małą do stosowania **rozwiązań zbliżających do świata pracy** i do podejmowania działań poza obiektem WTZ;
- ⇒ **Poziom finansowania WTZ jest niewystarczający** w stosunku do potrzeb aktywnej rehabilitacji, a możliwości pozyskiwania dodatkowych środków na bieżącą działalność są ograniczane (m.in. problem wykorzystania środków pochodzących ze sprzedaży wytworów warsztatów);
- ⇒ Oferowane **nieatrakcyjne wynagrodzenia** i niski status zawodowy pracowników WTZ (funkcjonujących poza/pomiędzy systemami pomocy społecznej, rynku pracy i edukacji) powodują trudności w pozyskaniu odpowiedniej liczby wyspecjalizowanej kadry;
- ⇒ **Możliwości zatrudnienia** osób z niepełnosprawnościami są **bardzo ograniczone**: brak jest rozwiązań dotyczących zatrudnienia wspomaganego, instrumenty

² Raport przygotowany w ramach projektu: „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” przez Fundację im. Królowej Polski św. Jadwigi (partner projektu). Diagnoza potrzeb osób z niepełnosprawnością w kontekście modyfikacji istniejących i zaproponowania nowych instrumentów włączenia społecznego Raport zbiorczy

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

chronionego rynku pracy takie jak zakłady aktywności zawodowej, zakłady pracy chronionej, czy spółdzielnie socjalne oraz inne podmioty ekonomii społecznej są mało dostępne;

- ⇒ **Nie ma** instytucjonalnej **możliwości powrotu** uczestnika do warsztatów w razie niepowodzenia w zatrudnieniu;
- ⇒ Skutkiem tego jest **mała rotacja** uczestników z warsztatów terapii zajęciowej do innych podmiotów i **niski wskaźnik zatrudnienia** uczestników WTZ, generujące obawy WTZ przed „rozliczaniem” ze wskaźnika zatrudnienia;
- ⇒ Skuteczność prowadzonych działań mogą także obniżać niektóre **postawy rodziców/opiekunów**: takie jak nadopiekuńczość, obojętność, a czasem też sprzeciw wobec stosowanych w WTZ form wsparcia; rodzice/opiekunowie wyrażają obawy przed podejmowaniem przez podopiecznych aktywności zawodowej, przed utratą świadczeń związaną z podjęciem zatrudnienia;
- ⇒ Postępuje **degradacja warunków** lokalowych i wyposażenia;
- ⇒ Kadra WTZ nie ma zapewnionej **superwizji**, wzmacniającej kompetencje osobiste pracowników WTZ oraz ich postawy³.

Celem wprowadzenia standardu jest:

- ⇒ Podniesienie jakości i skuteczności działań realizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej,
- ⇒ Przyjęcie prawa do samostanowienia uczestników WTZ za kluczową zasadę działania warsztatów na każdym etapie pobytu,
- ⇒ Wzmocnienie prozatrudnieniowej roli WTZ,
- ⇒ Ujednolicenie metod działania na etapie diagnozy, tworzenia i realizacji IPR oraz oceny postępów uczestników,
- ⇒ Wzmocnienie współpracy WTZ z otoczeniem,
- ⇒ Podniesienie kwalifikacji kadry merytorycznej WTZ.

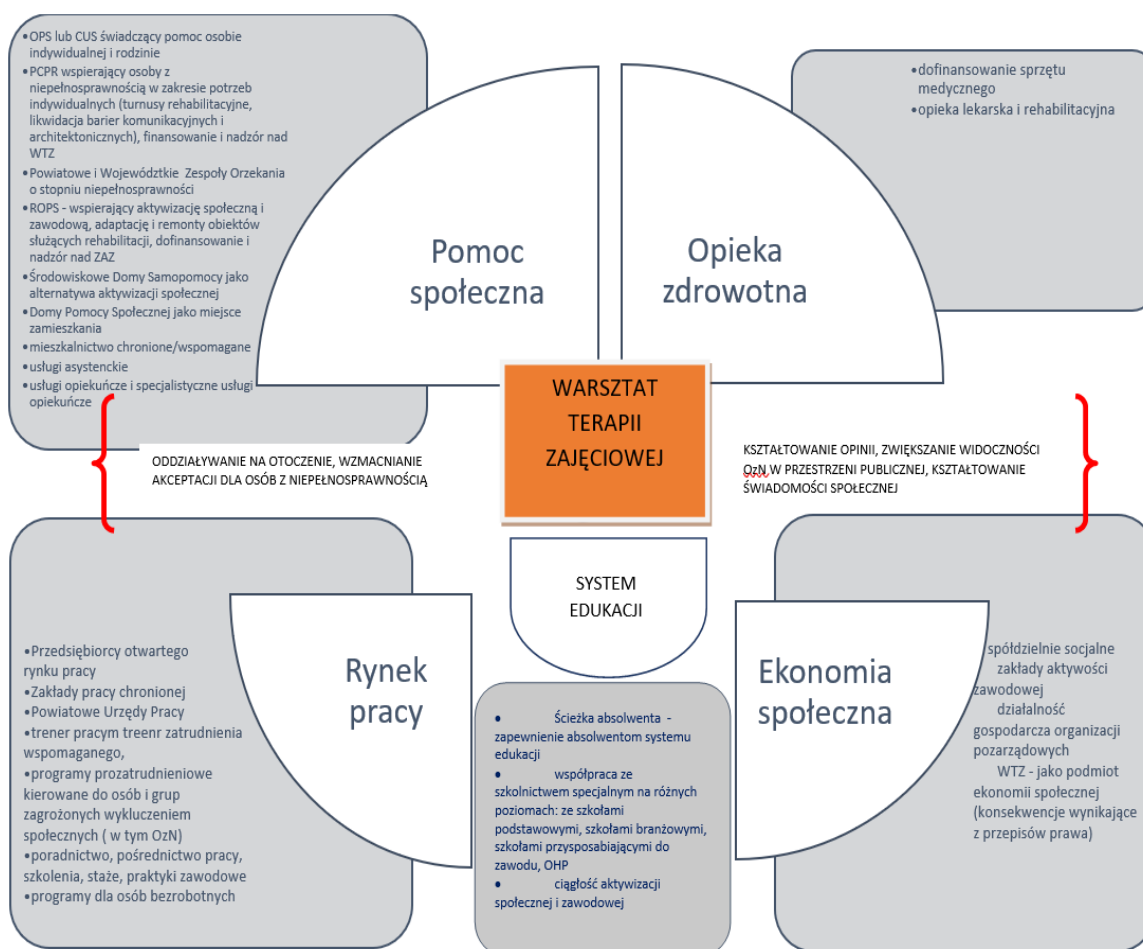
³ Zamieszczone w tej części rekomendacje są poglądami uczestników badań i z tego względu nie podlegają ocenie, co do ich zasadności czy zgody czytelnika z nimi.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

2. Miejsce WTZ w działaniach na rzecz włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami

1) WTZ a jego otoczenie

Na schemacie poniżej przedstawiono umiejscowienie WTZ w systemie ogółu działań na rzecz włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami.

Widoczne jest **usytuowanie WTZ pomiędzy kilkoma dużymi obszarami działania** – pomocą społeczną, rynkiem pracy, ekonomią społeczną, edukacją i systemem opieki zdrowotnej. WTZ działa w każdym z wymienionych obszarów i każdy z tych obszarów ma wpływ na działanie WTZ. To pokazuje złożoność zadań warsztatów. Pokazuje też **specyficzny problem WTZ** – **usytuowanie na pograniczu wielu obszarów, ale jednocześnie – poza nimi.**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Warto też dodać, że oprócz funkcji terapeutycznej i rehabilitacyjnej, warsztaty odgrywają także **ważną rolę w kształtowaniu świadomości społecznej** na rzecz akceptacji ludzi z niepełnosprawnością, zwłaszcza intelektualną. Szczególne znaczenie odgrywają w społecznościach, w których stanowią jedyny podmiot przeznaczony dla osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną. Obecność uczestników WTZ w przestrzeni publicznej, na ulicy, w transporcie zbiorowym, w punktach usługowych, zakładach pracy służy przełamywaniu barier i normalizowaniu relacji.

2) Rola WTZ

Rolą WTZ jest pełne włączenie społeczne jego uczestników, z poszanowaniem prawa do samostanowienia, oparte o proces pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do prowadzenia przez osoby z niepełnosprawnością niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia.

Dzięki terapii zajęciowej i treningom uczestnik nabywa umiejętności niezbędne do samodzielnego życia. Warsztat kształtuje właściwe postawy, przygotowuje do pełnienia licznych ról społecznych, do podejmowania samodzielnych decyzji, formułowania własnych celów i planów życiowych. W warsztacie tworzone są uczestnikom – na miarę ich możliwości - warunki do dokonywania takich wyborów, jak osoby pełnosprawne i kierowania własnym Życiem tak jak one. To wymaga uzyskania wsparcia w społeczności lokalnej oraz integracja ze środowiskiem lokalnym. Wymaga także wspierania osób z niepełnosprawnością w uzyskiwaniu kompetencji do samostanowienia, w dążeniu do niezależnego, samodzielnego życia.

Rezultatem i potwierdzeniem skuteczności prowadzonych w WTZ działań w zakresie włączenia społecznego i zawodowego będzie **samodzielność społeczna uczestnika i przygotowanie go do podjęcia zatrudnienia.**

Tak określona rola WTZ wskazuje na konieczność pracy w dwóch głównych obszarach: włączenia społecznego i aktywizacji zawodowej.

a) **Główne kierunki działań w obszarze włączenia społecznego (aktywizacji społecznej)**

- Postawienie osoby z niepełnosprawnością w centrum wsparcia i poszanowanie jej prawa do podejmowania decyzji dotyczących własnego życia.
- Wzmacnianie podmiotowości i prawa do samostanowienia uczestników warsztatów, czyli umożliwienie uczestnikom realizowania swoich potrzeb i oczekiwań i

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych
zapewnienie im prawa do udziału w decyzjach dotyczących funkcjonowania warsztatu.

- Umożliwienie uczestnikom uzyskania kontroli nad całym procesem aktywizacji, w którym plan działania opracowywany jest wspólnie z OzN, na bieżąco omawiany, a uczestnik posiada pełną wiedzę o jego celach i etapach.
- Umożliwianie osobom niepełnosprawnym osiągnięcia jak najwyższego poziomu samodzielności i niezależności w funkcjonowaniu społecznym i zawodowym, a także ich skutecznej integracji ze społeczeństwem.
- Zapewnienie możliwości funkcjonowania w lokalnych społecznościach. Dodatkowym rezultatem takiego działania jest budowanie społeczności otwartych na różnorodność.
- Wsparcie w nabywaniu umiejętności związanych z funkcjonowaniem społecznym np.: trening obsługi urządzeń w miejscach publicznych, trening i doradztwo w zakresie podstawowej higieny, wyboru ubrań, robienia zakupów, zarządzania własnym budżetem, gotowanie, treningi orientacji przestrzennej i samodzielnego przemieszczania się, trening związany z wypełnianiem podstawowych formularzy istotnych z punktu widzenia obywatela, rozumienie dokumentów urzędowych, zakładanie konta w banku, podpisywanie różnych umów.
- Wsparcie w kontaktach ze światem społecznym np.: wsparcie w dotarciu do pracy, lekarza, urzędu itd., trening korzystania z transportu publicznego wraz z radzeniem sobie w sytuacjach trudnych (np. stanie w korkach, przepełniony autobus itd.), zachowania w sytuacjach społecznych (różnice pomiędzy relacjami formalnymi i nieformalnymi, hierarchia w relacjach zawodowych, rozpoznawanie sytuacji przemocy i nadużyć, bycie częścią zespołu itp.), podstawy komunikacji interpersonalnej, wykorzystanie technologii w komunikacji.
- Wsparcie w nabywaniu umiejętności społecznych w ramach spotkań grupowych np.: autoprezentacja, wybór odpowiedniej pracy, organizacja czasu, w tym też czasu wolnego, poszukiwanie pracy, zarządzanie własnym budżetem, podróżowanie, kursy komputerowe.
- Wsparcie w egzekwowaniu praw i interesów np.: w zakresie dostępu do usług wspierających i technologii wspomagających funkcjonowanie, wspierane podejmowanie decyzji, doradztwo zawodowe, doradztwo w zakresie kontaktu z różnymi instytucjami itd.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

- Prowadzenie zajęć klubowych dla kandydatów do WTZ oraz uczestników, którzy opuścili WTZ w związku z podjęciem zatrudnienia. Wsparcie w ramach zajęć klubowych powinno nie tylko dotyczyć kwestii zatrudnienia, ale wszelkich innych problemów związanych z samodzielnym Życiem jak np.: relacje społeczne, uzależnienia, stres, formy spędzania wolnego czasu, gospodarowanie budżetem, problemy seksualne itp.
- Zwiększenie współpracy z ośrodkami pomocy społecznej, instytucjami rynku pracy i komisjami ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności. Wizyty studyjne w WTZ pracowników pomocy społecznej (MOPR/PCPR) oraz członków powiatowych i wojewódzkich zespołów ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności.
- Obecność WTZ podczas uroczystości lokalnych, uczestniczenie w lokalnych wydarzeniach sportowych i kulturalnych.

b) **Główne kierunki działań w obszarze aktywizacji zawodowej**

- Korzystanie w szerokim zakresie z instytucji zatrudnienia wspomaganego.
- Usytuowanie w procesie rehabilitacji zawodowej instruktora/trenera pracy, który może być osobą funkcjonującą w ramach warsztatu, jak i w PUP, a także w CIS lub NGO. Trener pracy wspiera uczestnika w czynnościach związanych z poszukiwaniem pracy i zdobywaniem kompetencji z tym związanych i współpracuje z pracodawcami działającymi w otoczeniu WTZ. Wspiera uczestnika także po podjęciu pracy w problemach związanych z pracą, współpracownikami i pracodawcą.
- Wypracowanie formuły powrotu uczestnika do WTZ w sytuacji, gdy zakończy zatrudnienie.
- Wspieranie możliwości elastycznego przechodzenia pomiędzy chronionym a otwartym zatrudnieniem.
- Udział w sieciach powiązań lokalnych wspierających zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami.
- Prowadzenie działań związanych z treningiem zawodowym/aktywnością zawodową poza warsztatem, w lokalnej społeczności - prowadzenie treningów związanych z pracą poza terenem warsztatu (np. w formie praktyk zawodowych), a tym samym umożliwienie uczestnikom doświadczania pracy w naturalnych warunkach.
- Aktywizacja zawodowa uczestników WTZ poprzez wizyty studyjne, praktyki zawodowe i staże aktywizacyjne, które dają możliwość nabywania przez nich umiejętności

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

praktycznych oraz umiejętności społecznych niezbędnych do wykonywania czynności zawodowych dzięki wykonywaniu zadań w miejscu pracy.

- Wizyty studyjne pracodawców w WTZ i WTZ w zakładach pracy.
- Zwiększenie współpracy z Powiatowymi Urzędami Pracy; wizyty studyjne pracowników PUP w WTZ.
- Rozpoznanie i współpraca WTZ z lokalnymi pracodawcami, potencjalnie zainteresowanymi zatrudnianiem osób z niepełnosprawnością. Edukowanie pracodawców w zakresie praw związanych z zatrudnieniem osób z niepełnosprawnością, dostosowanie oferty WTZ do potrzeb rynku pracy.
- Ścisła współpraca WTZ z ZAZ, spółdzielniami socjalnymi oraz innymi podmiotami ekonomii społecznej.
- Tworzenie ZAZ/spółdzielni socjalnych czy innych podmiotów ekonomii społecznej przy WTZ.

W dalszej części standardu (roz. 4 i 5) zawarte są wskazówki, w jaki sposób realizowane są wymienione wyżej kierunki działania.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

3. Prawo uczestników WTZ do samostanowienia

1) Istota prawa do samostanowienia

Prawo do samostanowienia jest jednym z podstawowych praw człowieka odwołujących się do idei poszanowania godności osoby, prawa do wolności i decydowania o sobie.

Samostanowienie to przede wszystkim możliwość decydowania o swoim życiu osobistym, to prawo do życia własnym życiem, wolnym od ingerencji ze strony państwa i osób trzecich, to „prawo do pozostawienia w spokoju”.⁴ W samostanowieniu wyraża się realizacja postulatu o podmiotowym traktowaniu człowieka i kierowaniu się przez niego własnymi racjami.⁵

Prawo do samostanowienia, do samodzielności i niezależności, do uznania podmiotowości osoby i poszanowania dokonywanych przez nią wyborów powinno być w pełni realizowane poprzez umożliwienie osobie z niepełnosprawnością kierowania własnym zachowaniem i kształtowania relacji społecznych opartych na zasadzie wzajemności. Należy podejmować działania niwelujące zbyt duże uzależnienie od innych osób, rodziców, opiekunów, pracowników WTZ czy otoczenia.

Zgodnie z powszechnie przyjętą definicją „samostanowienie jest połączeniem umiejętności, wiedzy i przekonań, umożliwiającym jednostce autonomiczne postępowanie ukierunkowane na cel oraz poddawane samokontroli. Ważna jest świadomość posiadanych przez osobę możliwości oraz ograniczeń w połączeniu z wiarą we własne zdolności i skuteczność działań”⁶. Definicję tą można rozszerzyć określając zasadnicze cechy składające się na samostanowienie, m.in. autonomię, samoregulację, samorealizację⁷.

Istotną, podstawową kwestią w tworzeniu warunków do niezależnego życia jest **budowanie i rozwijanie kompetencji do samostanowienia**. Samostanowienie nie jest działaniem samym w sobie. Jest to zbiór działań podejmowanych w wielu obszarach procesu aktywizacji uczestników WTZ, nakierowanych na rozwój kompetencji do samostanowienia. Wszystkie działania powinny koncentrować się na umożliwieniu prowadzenia niezależnego życia w społeczności, poszanowania ze strony innych, między innymi kadry WTZ, prawa do samostanowienia i utrzymywania kontroli nad własnym życiem. Aby samostanowienie stało się udziałem uczestników WTZ z niepełnosprawnością intelektualną należy z jednej strony

⁴ M. Syska, Medyczne oświadczenia pro futuro na tle prawnoporównawczym, Warszawa 2013, s. 217

⁵ A. Młynarska-Sobaczewska, Wolności i prawa człowieka i obywatela, [w:] D. Górecki (red.), Polskie prawo konstytucyjne, Warszawa 2008, s. 88

⁶ S. Field i in., A practical guide to teaching self-determination, Reston 1998, s. 2

⁷ M. L., Wehmeyer, Self-determination and a strengths-based approach to intellectual disability, „Człowiek – Niepełnosprawność – Społeczeństwo” 2 (2012) 16, s. 25–26

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

uczyć, rozwijać kompetencje do samostanowienia, z drugiej stwarzać jak najwięcej sytuacji, dzięki którym osoba z niepełnosprawnością będzie mogła wykazać swoją wolę oraz sprawdzić w praktyce nabyte kompetencje kreowania swojej rzeczywistości. Bardzo ważnym elementem przy tworzeniu sytuacji wyborów jest podejmowanie przez OzN decyzji z wielu możliwości. Fundamentalne znaczenie w procesie doświadczania podejmowania decyzji ma poszanowanie wyborów przez osoby wspierające, kadrę WTZ.

W kolejnych rozdziałach (roz. 4 i 5) zawarte są szczegółowe wskazówki, jak w codziennej praktyce powinno być zapewniane prawo do samostanowienia. Odnosi się ono zwłaszcza do:

⇒ Przeprowadzania diagnozy uczestnika i tworzenia Indywidualnego Programu Rehabilitacji, uwzględniających:

- aktywny udział uczestników w tworzeniu własnej diagnozy, IPR, jego modyfikacji i oceny realizacji,
- uwzględnienie w IPR działań związanych z budowaniem samoakceptacji i niezależności w celu dochodzenia do samoświadomości, której celem jest samostanowienie, wypowiadanie się we własnym imieniu oraz self-adwokatury na miarę swoich możliwości,
- uwzględnienie przy ocenie realizacji IPR zmiany w funkcjonowaniu uczestników w tym zakresie.

⇒ Realizacji IPR z uwzględnieniem:

- zagwarantowania aktywnego udziału uczestników w funkcjonowaniu WTZ
- zapewnienia aktywnego udziału w lokalnej społeczności,
- nabywania kompetencji do samostanowienia poprzez ćwiczenia i treningi umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania,
- wzmocnienie postaw wspierających rodziców i osłabienie postaw opiekuńczych:
- przygotowania do podjęcia pracy.

2) Warunki realizacji prawa do samostanowienia:

Świadomość, wiedza, umiejętności komunikacyjne oraz orientacja pracowników WTZ na wspieranie OzN w ich samodzielności jest warunkiem, aby mogły one funkcjonować poza środowiskiem rodziny i otoczenia. Pracownicy WTZ muszą zdawać sobie sprawę z tego, że największy wpływ na zmianę myślenia i działania mają w stosunku do samych siebie. I na tym swoje działania winni koncentrować. Czyli nie zmiana sposobu funkcjonowania rodzin

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych i społeczności powinna być ich celem, lecz to jakie warunki sami mają stworzyć, aby OzN mogły skutecznie włączać się w życie społeczności.

Tworzenie warunków do samostanowienia opiera się o dwa obszary:

(A) uczyć, pokazywać i dawać możliwość doświadczenia, jak korzystać ze samostanowienia

Uczyć poprzez doświadczenie w podejmowaniu decyzji (i ponoszeniu konsekwencji ich) np.: w prowadzeniu treningów z tym związanych, stwarzaniu sytuacji w których konieczny jest wybór, dawaniu możliwości samodzielnych zakupów, decydowaniu o tym co zjedzą na śniadanie, wyboru pracowni, w której ma się zajęcia, współtworzeniu IPR i wielu innych. To po stronie pracowników WTZ leży kreowanie przestrzeni, w której, w warunkach bezpiecznych, będą mogli wyżej wymienione realizować a przez to nabywać odwagi i doświadczenia.

(B) stwarzać OzN przestrzeń i dbać o to by w tej przestrzeni mogli podejmować decyzje.

Każde działanie pracowników WTZ winno być nacechowane dbałością o ciągłe stawianie OzN w sytuacji wyboru. Ważne jest, by wybór ten nie ograniczał się do wąskiego zakresu form działania akceptowanego przez kadrę WTZ. To ma być wybór pomiędzy wieloma możliwościami. Możliwościami, które należy osobie pokazać, ponieważ może ich nie znać. **To, że uznamy podjęte przez osobę z niepełnosprawnością wybory oraz że wesprzemy ją w realizowaniu tego, co chce jest miarą uznania jej samostanowienia w codziennej pracy w WTZ.**

3) Zapewnienie dostępności i komunikacji alternatywnej

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami określa środki służące zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz obowiązki podmiotów publicznych w tym zakresie.

W tym zakresie WTZ powinien:

- Opracować raport dostępności na podstawie audytu dostępności lub własnej wizji lokalnej;
- Przygotować planu działania;
- Opracować harmonogramu działań dotyczących zapewnienia dostępności;
- Ustalić Źródła finansowania.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Sposobem niezbędnym do zwiększenia autonomii decyzyjnej OZN jest likwidacja barier w komunikowaniu się.

Komunikacja alternatywna i wspomagająca (AAC) to grupa metod, które umożliwiają osobom niemówiącym lub mówiącym w ograniczonym stopniu porozumiewać się z otoczeniem. Polega na używaniu w komunikacji znaków opierających się na gestach, obrazach, symbolach, przedmiotach. AAC pomaga osobom z zaburzeniami mowy wyrażać swoje myśli, uczucia oraz podejmować samodzielne decyzje.

W zakresie likwidowania barier w komunikowaniu się warsztaty powinny wykonać następujące działania:

- przeszkolić kadrę WTZ z zakresu komunikacji alternatywnej, zgodnie z potrzebami uczestników WTZ, w tym z języka migowego,
- wyposażyć WTZ w urządzenia i sprzęt służący komunikacji alternatywnej, zgodnie z potrzebami uczestników.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

4. Wytyczne dotyczące opracowania indywidualnego programu rehabilitacji (IPR)

1) Diagnoza potrzeb, możliwości i oczekiwań uczestników WTZ w oparciu o model oceny funkcjonalnej (biopsychospołecznej)

Działanie Warsztatów Terapii Zajęciowej to proces polegający na rozwijaniu umiejętności społecznych i zawodowych, zwiększający szanse osoby z niepełnosprawnością na niezależne życie i podjęcie zatrudnienia. Punktem wyjścia do osiągnięcia tego celu jest odpowiednio przeprowadzona diagnoza, która pozwoli spojrzeć na osobę w sposób holistyczny i umożliwi określenie jej aktualnych potrzeb, możliwości i oczekiwań. W procesie tym na równych prawach powinni uczestniczyć członkowie zespołu specjalistów jak i osoba z niepełnosprawnością. Zaprezentowana w niniejszym opracowaniu diagnoza funkcjonalna uczestników WTZ (oparta na modelu biopsychospołecznym) pozwala na opracowanie programu ukierunkowanego na podnoszenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do wykonywania czynności Życia codziennego oraz uczestnictwa w Życiu społecznym, w tym podjęcia zatrudnienia.

Diagnoza obejmuje **9 obszarów diagnostycznych**: 1) uczenie się i wykorzystywanie nabytej wiedzy, 2) zadania i obowiązki, 3) porozumiewanie się, 4) przemieszczanie się, 5) dbanie o siebie, 6) prowadzenie gospodarstwa domowego, 7) kontakty międzyludzkie, 8) aktywizacja zawodowa, 9) aktywność społeczna, a dodatkowo uwzględnia także czynniki środowiskowe. W każdym z obszarów wyszczególnione są **zakresy obserwacji**, które pozwalają na dokonanie rzetelnej diagnozy funkcjonalnej osoby z niepełnosprawnością.

Wdrożenie tego modelu pozwala na opracowanie optymalnej i zindywidualizowanej ścieżki działania, a także na uzyskanie zobiektywizowanej oceny postępów każdego uczestnika WTZ. Diagnoza powinna być wykonana w oparciu o cały zakres obszarów i zakresów zawartych we wzorze (z wyłączeniem tych zakresów, które nie dotyczą osoby diagnozowanej)⁸. Diagnozę nowoprzyjętych uczestników należy wykonać najpóźniej do końca 3 miesiąca od dnia przyjęcia do WTZ.

⁸ np. zakres: poruszanie się za pomocą sprzętu

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Wzór diagnozy funkcjonalnej uczestników WTZ w oparciu o model biopsychospołeczny

Uczestnik:

Wiek:

Stopień niepełnosprawności:

Rodzaj niepełnosprawności:

Data przeprowadzenia diagnozy funkcjonalnej:

Obszar 1: Uczenie się i wykorzystywanie nabytej wiedzy						
1) Patrzanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
2) Słuchanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

3) Celowe posługiwanie się innymi zmysłami	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
4) Naśladowanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
5) Repetycja (powtarzanie)	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
6) Nabywanie umiejętności podstawowych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
7) Nabywanie umiejętności złożonych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
8) Skupianie uwagi	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
9) Myślenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

10) Czytanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
11) Pisanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
12) Liczenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
13) Rozwiązywanie problemów prostych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
14) Rozwiązywanie problemów złożonych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
15) Podejmowanie decyzji	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Obszar 2: Zadania i obowiązki						
16) Podejmowanie prostego zadania	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

17) Podejmowanie złożonego zadania	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
18) Podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
19) Podejmowanie pojedynczego zadania w grupie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
20) Wykonywanie wielu zadań	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
21) Ukończenie wielu zadań	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
22) Ustalanie dziennego rozkładu zajęć	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
23) Spełnianie dziennego rozkładu zajęć	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
24) Ustalanie poziomu własnej aktywności	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
25) Ponoszenie odpowiedzialności	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

26) Radzenie sobie ze stresem	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Obszar 3 : Porozumiewanie się

27) Radzenie sobie w sytuacjach kryzysowych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Uwagi:

28) Odbieranie wiadomości ustnych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Uwagi:

29) Odbieranie wiadomości niewerbalnych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
30) Porozumiewanie się – odbieranie - język ciała	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
31) Porozumiewanie się – odbieranie - powszechne znaki i symbole	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
32) Porozumiewanie się – odbieranie - rysunki i fotografie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
33) Porozumiewanie się – odbieranie -	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności,	Nieokreślony poziom

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

wiadomości w języku migowym					wymaga całkowitego wsparcia	
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
34) Porozumiewanie się – odbieranie - wiadomości pisane	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
35) Mówienie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
36) Tworzenie języka ciała	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

37) Tworzenie znaków i symboli	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
38) Tworzenie rysunków i fotografii	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
39) Tworzenie wiadomości w języku migowym	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
40) Rozpoczynanie rozmowy	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Uwagi:						
41) Podtrzymywanie rozmowy	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
42) Kończenie rozmowy	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
43) Rozmawianie z wieloma osobami	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
44) Dyskusja z jedną osobą	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
45) Używanie urządzeń i technik służących do porozumiewania się	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Obszar 4: Przemieszczanie się						
46) Zmienianie podstawowej pozycji ciała	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
47) Utrzymywanie pozycji ciała stojącej i siedzącej	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

48) Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
49) Precyzyjne używanie ręki	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
50) Chodzenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
51) Poruszanie się przy pomocy sprzętu	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
52) Używanie środków transportu	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
53) Prowadzenie pojazdu	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Obszar 5: Dbanie o siebie						
54) Mycie się	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Uwagi:						
55) Korzystanie z toalety	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
56) Ubieranie się	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
57) Wybieranie odpowiedniego ubrania	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale odczuwa trudności	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

58) Jedzenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
59) Picie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
60) Troska o własne zdrowie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Obszar 6: Prowadzenie gospodarstwa domowego						
61) Dokonywanie zakupów	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
62) Gospodarowanie środkami pieniężnymi	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
63) Korzystanie z usług	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

64) Przygotowywanie prostych posiłków	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
65) Prace domowe - pranie, suszenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
66) Prace domowe - sprzątanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

67) Używanie sprzętu gospodarstwa domowego	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczące problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
68) Dogłądanie roślin	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczące problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
69) Opieka nad zwierzętami	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczące problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

70) Pomaganie innym	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Obszar 7: Kontakty międzyludzkie

71) Okazywanie szacunku, uznania i tolerancji w kontaktach międzyludzkich	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
72) Krytyka	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

73) Sygnały społeczne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
74) Kontakt fizyczny i dystans społeczny we wzajemnych relacjach	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
75) Kontrolowanie zachowań w kontaktach oficjalnych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
76) Nieoficjalne kontakty towarzyskie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

77) Związki rodzinne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
78) Związki intymne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Obszar 8: Aktywizacja zawodowa

79) Doksztalcanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
80) Preferencje zawodowe	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

81) Predyspozycje zawodowe	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
82) Umiejętności prozawodowe	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
83) Praktyki zawodowe wewnętrzne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
84) Praktyki zawodowe zewnętrzne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
85) Znajomość swych mocnych i słabych stron	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
86) Przestrzeganie zasad BHP	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
87) Przestrzeganie regulaminów	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
88) Planowanie rozwoju	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
89) Poszukiwanie pracy	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Obszar 9: Aktywność społeczna						
90) Udział w życiu społeczności lokalnej	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
91) Rekreacja i organizacja czasu wolnego	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						
92) Świadomość swoich praw	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Uwagi:						

Czynnik wpływający na przebieg rehabilitacji	Pozytywny wpływ	Negatywny wpływ
--	-----------------	-----------------

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

2) Wytyczne dotyczące tworzenia indywidualnego programu rehabilitacji (IPR)

a) Znaczenie budowania indywidualnego programu rehabilitacji uczestnika WTZ w oparciu o diagnozę funkcjonalną (biopsychospołeczną)

Punktem wyjścia do opracowania indywidualnego programu rehabilitacji uczestnika WTZ musi być rzetelna diagnoza, uwzględniająca szeroki zakres czynników dotyczących funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością. Model biopsychospołeczny pozwala spojrzeć na człowieka w sposób wieloaspektowy (pod kątem medycznym, poznawczym, emocjonalnym, motywacyjnym, duchowym) i w tym kontekście traktuje osobę jako podmiot, a nie tylko jako żywy organizm. Dlatego też wzór diagnozy funkcjonalnej uczestnika WTZ został opracowany w oparciu o ten model, zgodnie z podejściem stosowanym w Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF), jednak z uwzględnieniem specyfiki i celów działania WTZ. Zaproponowany schemat IPR pozwala, w oparciu o diagnozę funkcjonalną, zaplanować optymalny i zindywidualizowany proces wsparcia dla każdego uczestnika warsztatu, podlegający ocenie i modyfikacji adekwatnie do potrzeb, z równoczesnym uwzględnieniem i poszanowaniem prawa do samostanowienia osoby. Do tworzenia IPR według schematu można posłużyć się instrukcją stosowania modelu oceny funkcjonalnej uczestnika WTZ umieszczoną w standardzie.

b) Indywidualny charakter każdego IPR

Diagnoza funkcjonalna uczestnika WTZ ułatwia zindywidualizowanie celu w każdym z obszarów potencjalnej aktywności uczestnika. Na karcie IPR zespół terapeutów wraz z uczestnikiem formułują cele, wskazując jednocześnie w jakim zakresie i obszarze są one umiejscowione. Tworzony przez pryzmat diagnozy IPR powinien uwzględniać aktualny poziom umiejętności uczestnika lub ich brak oraz planowany rozwój tych umiejętności, zatem oprócz celów należy także zaplanować adekwatne formy, metody i techniki pracy, spodziewane efekty oraz prognozowany czas ich osiągnięcia. W schemacie IPR zaproponowano skalę ocen (stosowaną także na etapie diagnozy) poziomu zaplanowanych do opanowania umiejętności oraz pomiaru planowanych efektów oddziaływań od 0 -4, gdzie 0 to brak trudności, a 4 to skrajnie duże trudności. Tego typu pomiar, przy powtórnej diagnozie, pozwala na precyzyjne określenie, w jakim obszarze nastąpił progres, a w jakim regres lub stagnacja, a w związku z tym pozwala na rozpoznanie bieżących indywidualnych potrzeb uczestnika w zakresie wsparcia i ewentualnej modyfikacji IPR.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

c) **Konieczność określenia celów w IPR zarówno z zakresu włączenia społecznego jak i aktywizacji zawodowej**

W indywidualnym programie rehabilitacji należy ustalić określoną liczbę celów zindywidualizowanych wskazując jednocześnie w jakim zakresie i obszarze są one umiejscowione. Przy ustalaniu liczby celów należy uwzględniać indywidualne potrzeby i możliwości uczestnika warsztatu a jednocześnie mieć na względzie cel działania WTZ, jakim jest włączenie społeczne i aktywizacja zawodowa, a więc przygotowanie uczestnika do roli pracownika i członka społeczności. W każdym przypadku IPR ma prowadzić do nabywania określonych umiejętności obejmujących zarówno sferę aktywności społecznej, jak i aktywizacji zawodowej.

W IPR należy obowiązkowo określić następujące minimum:

A. w dziale I Samodzielne wykonywanie czynności życia codziennego, sformułować minimum 1 zindywidualizowany cel z wybranych obszarów diagnostycznych:

Nr 1 Uczenie się i wykorzystywanie nabytej wiedzy

Nr 4 Przemieszczanie się

Nr 5 Dbanie o siebie

Nr 6 Prowadzenie gospodarstwa domowego

B. w dziale II Umiejętności interpersonalne, w tym komunikowanie się i współpraca w grupie, sformułować minimum 1 zindywidualizowany cel z wybranych obszarów diagnostycznych:

Nr 3 Porozumiewanie się

Nr 7 Kontakty międzyludzkie

C. w dziale III Umiejętności niezbędne do podjęcia zatrudnienia (...), sformułować minimum 2 zindywidualizowane cele z wybranych obszarów diagnostycznych:

Nr 2 Zadania i obowiązki

Nr 8 Aktywizacja zawodowa

Nr 9 Aktywność społeczna

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

d) **Respektowanie prawa uczestnika WTZ do samostanowienia w procesie tworzenia IPR**

Uczestnik WTZ aktywnie uczestniczy w wypracowaniu własnej ścieżki rozwoju i tworzeniu IPR, jego modyfikacji oraz ocenie efektów terapii. Współtworzenie IPR przy udziale uczestnika jest wyrazem jego prawa do samostanowienia, dlatego kadra WTZ zobowiązana jest do wspierania uczestnika w zrozumieniu indywidualnego programu rehabilitacji oraz w podejmowaniu decyzji w swojej sprawie (self-adwokatura). W IPR warto uwzględnić działania związane z budowaniem samoakceptacji, samoświadomości oraz wspieraniem aspiracji uczestnika, co stanowi podstawę do rozwoju osobistego na drodze do niezależności i pełnienia określonych ról społecznych osób dorosłych. Ważne jest zaplanowanie w IPR działań, które dostarczą uczestnikom jak najwięcej możliwości dokonywania wyborów, podtrzymywania relacji społecznych na zewnątrz WTZ, a także samoorganizacji uczestników wewnątrz warsztatu. Działania ujęte w IPR powinny uwzględniać także preferencje uczestnika w zakresie potencjalnych aktywności, zarówno w obszarze społecznych jak i zawodowym.

e) **Zrozumienie i akceptacja IPR przez uczestnika**

Rozmowa z uczestnikiem jest podstawą tworzenia IPR. Uczestnik powinien rozumieć oraz akceptować cele określone w IPR, oraz efekty, które powinien osiągnąć. Powinien także rozumieć i akceptować proponowane metody i techniki pracy. Niezbędne jest zatem dostosowanie formy komunikacji do możliwości uczestnika. Uczestnik każdorazowo akceptuje treść wypracowanego wspólnie indywidualnego programu rehabilitacji poprzez złożenie swojego podpisu. Wyłącznie w przypadku osób ubezwłasnowolnionych IPR dodatkowo (oprócz uczestnika) podpisuje rodzic/opiekun prawny.

f) **Zapewnienie dostępności IPR i dokumentów powiązanych**

IPR powinien być opracowany w sposób dostępny dla uczestnika WTZ. W związku z tym, uzasadnionych przypadkach dokument ten powinien być opracowany w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR) lub przy wykorzystaniu metod komunikacji alternatywnej (AAC), adekwatnie do indywidualnych potrzeb i możliwości uczestnika. Niezbędne jest także dostosowanie innej dokumentacji związanej z procesem realizacji IPR, a także Regulaminu WTZ oraz innych regulaminów i instrukcji obowiązujących na terenie WTZ.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

g) **Uwzględnienie w IPR współpracy ze środowiskiem lokalnym**

W IPR należy wziąć pod uwagę środowisko w jakim funkcjonuje WTZ i adekwatnie do sytuacji zaplanować działania aktywizujące uczestnika na zewnątrz warsztatu. Konieczne jest zatem wdrożenie intensywnych działań poza obiektem WTZ.

Należy dążyć do wzmocnienia współpracy WTZ z otoczeniem zewnętrznym poprzez podjęcie współpracy z lokalnymi podmiotami ekonomii społecznej, pracodawcami działającymi zarówno na otwartym jak i chronionym rynku pracy, instytucjami pomocy społecznej i rynku pracy, samorządem lokalnym, organizacjami pozarządowymi, lokalnymi instytucjami kultury i sportu, a także placówkami edukacyjnymi.

W IPR należy uwzględnić współpracę np. z asystentem osobistym osoby z niepełnosprawnością lub inną osobą, która w procesie diagnozy została zidentyfikowana jako faktycznie przydatna w procesie aktywizacji społecznej i zawodowej uczestnika (nie zawsze musi to być członek rodziny).

Działania zaplanowane w WTZ powinny zapewnić uczestnikowi WTZ możliwość funkcjonowania w lokalnych społecznościach np. poprzez: trening obsługi urządzeń w miejscach publicznych, treningi orientacji przestrzennej i samodzielnego przemieszczania się, trening w instytucjach publicznych związany z wypełnianiem podstawowych formularzy istotnych z punktu widzenia obywatela, rozumienie dokumentów urzędowych, zakładanie konta w banku, podpisywanie różnych umów.

Niezbędne jest szerokie wykorzystywanie w IPR takich form wsparcia jak trener pracy czy próbki pracy.

h) **Modyfikacja IPR**

Indywidualny Program Rehabilitacji powinien być modyfikowany adekwatnie do sytuacji konkretnego uczestnika. Jeżeli w ciągu roku okaże się, że działania proponowane w IPR dla uczestnika mają za wysoki stopień trudności, lub nastąpi pogorszenie stanu zdrowia, lub wystąpią inne okoliczności, które wpłyną na brak możliwości zrealizowania zaplanowanego celu należy dokonać modyfikacji IPR. Dotyczy to również sytuacji kiedy uczestnik wcześniej osiągnie zamierzone cele. Każda modyfikacja IPR odbywa się przy współudziale uczestnika WTZ i z jego aprobatą.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3) Schemat indywidualnego programu rehabilitacji

Indywidualny Program Rehabilitacji na rok.....

Modyfikacja Indywidualnego Programu Rehabilitacji z dnia *

Uczestnik:.....

Wiek:.....

Formy prowadzonej rehabilitacji (wybór przez podkreślenie):

indywidualna/grupowa/zindywidualizowana/praktyki zawodowe

Stopień niepełnosprawności ogólnej/rodzaj niepełnosprawności:.....

Skala stosowanych ocen przy diagnozowaniu poziomu opanowania planowanej do wyćwiczenia czynności oraz pomiaru planowanych efektów oddziaływań:

0	brak trudności	umiejętność utrwalana
1	nieznaczne trudności	umiejętność utrwalana
2	umiarkowane/spore trudności	umiejętność rozwijana
3	znaczne/silne trudności	umiejętność wprowadzana/ nabywana/ podtrzymywana
4	skrajnie duże/zupełne trudności	umiejętność wprowadzana/ nabywana/ podtrzymywana

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

I. Samodzielne wykonywanie czynności życia codziennego

obszar	zakres	cel zindywidualizowany	diagnoza	prognoza	metody i techniki wiodące	efekty do których dążymy	czas realizacji

II. Umiejętności interpersonalne, w tym komunikowanie się oraz współpraca w grupie

obszar	zakres	cel zindywidualizowany	diagnoza	prognoza	metody i techniki wiodące	efekty do których dążymy	czas realizacji

III. Umiejętności niezbędne do podjęcia zatrudnienia z uwzględnieniem sprawności psycho-fizycznej, stopnia dojrzałości społecznej i zawodowej, funkcjonowania w sferze emocjonalno-motywacyjnej

obszar	zakres	cel zindywidualizowany	diagnoza	prognoza	metody i techniki wiodące	efekty do których dążymy	czas realizacji

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Formy współpracy z rodziną/opiekunami:

1	spotkania indywidualne	tak/nie
...	...	tak/nie

Realizatorzy Indywidualnego Programu Rehabilitacji:

Uczestnik: Koordynator/instruktor
wiodący:

Akceptuję i zobowiązuję się do wspierania i realizacji przedstawionego indywidualnego programu rehabilitacji:

.....,dnia..... podpis Uczestnika

Podpisy Rady Programowej Warsztatu:

stanowisko	imię i nazwisko	podpis

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

*niepotrzebne skreślić

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

4) Zasady i metody mierzenia postępów prowadzonej terapii

Ocena postępów terapii prowadzonej w WTZ dokonywana jest na podstawie:

- powtórnej diagnozy funkcjonalnej uczestnika,
- analizy jakościowej wykonania IPR.

W procesie ceny udział bierze uczestnik.

Wyniki oceny zamieszczane są w formularzu, którego minimalny wzór zawarto poniżej.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

OCENA INDYWIDUALNYCH EFEKTÓW REHABILITACJI /OKRESOWA OCENA REALIZACJI INDYWIDUALNEGO PROGRAMU REHABILITACJI

Imię i nazwisko uczestnika WTZ:

Oceniany okres:

Ocena indywidualnych efektów rehabilitacji do 6-ciu miesięcy po rozpoczęciu terapii w WTZ							
CELE INDYWIDUALNE REALIZOWANE PRZEZ UCZESTNIKA W IPR			Ocena z diagnozy	Planowane efekty	Ocena rezultatów	Ocena opisowa osiągniętych rezultatów (osiągnięte efekty)	Kontynuacja pracy (TAK/NIE)
obszar	zakres	cel indywidualny					
j.w.	j.w.	j.w.					

Uwagi i podpis Uczestnika:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Oceniany okres:

Ocena indywidualnych efektów rehabilitacji po 12-stu miesiącach							
CELE INDYWIDUALNE REALIZOWANE PRZEZ UCZESTNIKA W IPR			Ocena z diagnozy	Planowane efekty	Ocena rezultatów	Ocena opisowa osiągniętych rezultatów (osiągnięte efekty)	Kontynuacja pracy (TAK/NIE)
obszar	zakres	cel indywidualny					
j.w.	j.w.	j.w.					

Uwagi i podpis Uczestnika:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Ocena realizacji IPR:

Ocena zaangażowania uczestnika w realizacji IPR:

Czynniki wspierające realizację IPR:

Czynniki hamujące realizację IPR:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Stanowisko Rady Programowej Warsztatu:

Osiągnięte rezultaty realizacji Indywidualnego Programu terapii uzasadniają decyzję o:

TA
K	NIE	Podjęciu zatrudnienia i kontynuowania rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na przystosowanym stanowisku pracy
TA
K	NIE	Potrzebie skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia ze względu na brak postępów w rehabilitacji i złe rokowania co do możliwości osiągnięcia postępów uzasadniających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na rynku pracy po odbyciu dalszej rehabilitacji w warsztacie

Przedłużeniu uczestnictwa w terapii ze względu na:

TA
K	NIE	Pozytywne rokowania co do przyszłych postępów w rehabilitacji umożliwiających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

TA
K NIE Okresowy brak możliwości podjęcia zatrudnienia

TA
K NIE Okresowy brak możliwości skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia

Data:

Podpisy Rady Programowej Warsztatu:

stanowisko	imię i nazwisko	podpis

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

OCENA KOMPLEKSOWA

Warsztat Terapii Zajęciowej

.....

.....

data

Dotyczy uczestnika:

KWESTIONARIUSZ OCENY KOMPLEKSOWEJ UCZESTNIKA WTZ

Imię i nazwisko uczestnika:	
Data urodzenia:	Data przyjęcia do WTZ:
Stopień i kod niepełnosprawności:	
Rodzaj niepełnosprawności:	
Schorzenia i niepełnosprawności sprzężone:	

1) Ocena zdolności do samodzielnego wykonywania czynności życia codziennego

(opracowuje Rada Programowa na podstawie informacji z diagnozy funkcjonalnej, IPR, oceny rocznej, obserwacji)

- obszar nr 1 z diagnozy funkcjonalnej: Uczenie się i wykorzystywanie nabytej wiedzy
- obszar nr 4 z diagnozy funkcjonalnej: Przemieszczanie się
- obszar nr 5 z diagnozy funkcjonalnej: Dbanie o siebie
- obszar nr 6 z diagnozy funkcjonalnej: Prowadzenie gospodarstwa domowego

2) Umiejętności interpersonalne, w tym komunikowanie się oraz współpraca w grupie

(opracowuje Rada Programowa na podstawie informacji z diagnozy funkcjonalnej, IPR, oceny rocznej, obserwacji)

- obszar nr 3 z diagnozy funkcjonalnej: Porozumiewanie się
- obszar nr 7 z diagnozy funkcjonalnej: Kontakty międzyludzkie
- obszar nr 9 z diagnozy funkcjonalnej: Aktywność społeczna

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3) Ocena stopnia opanowania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, z uwzględnieniem:

- a) sprawności psychofizycznej: postawa, lokomocja, koordynacja wzrokowo-ruchowa (szybkość, precyzja, pamięć ruchowa) siła, wytrzymałość
- b) stopnia dojrzałości społecznej
- c) stopnia dojrzałości zawodowej
- d) sfery emocjonalno – motywacyjnej

(opracowuje Rada Programowa na podstawie informacji z diagnozy funkcjonalnej, IPR, oceny rocznej, obserwacji)

- obszar nr 2 z diagnozy funkcjonalnej: Zadania i obowiązki
- obszar nr 8 z diagnozy funkcjonalnej: Aktywizacja zawodowa
- obszar nr 9 z diagnozy funkcjonalnej: Aktywność społeczna

Podsumowanie pkt 3. w aspekcie możliwości podjęcia zatrudnienia:

(opracowuje Rada Programowa):

Wniosek:(opracowuje Rada Programowa):

Zgodnie z art. 10a ust. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej z dnia 27 sierpnia 1997 r. (Dz.U. Nr 123, poz.776, z późn. zm,) **Rada Programowa Warsztatu Terapii Zajęciowej w** na podstawie dokonanej oceny kompleksowej podjęła decyzję o:

1. skierowaniu w/w uczestnika do podjęcia zatrudnienia i kontynuowania rehabilitacji zawodowej w modelu zatrudnienia wspieranego

(WTZ zapewnia monitoring zatrudnienia i pomoc trenera pracy lub OzN podejmuje zajęcia w Klubie, oznacza również możliwość powrotu do WTZ po okresie próbnym zakończonym utratą pracy w ciągu mcy, oznacza też możliwość podjęcia stażu w ramach projektów z zakresu aktywizacji zawodowej)
2. skierowaniu w/w uczestnika do korzystania ze wsparcia dostosowanego do jego aktualnych potrzeb, ze względu na brak postępów w rehabilitacji i złe rokowania, co do możliwości osiągnięcia w ramach oddziaływań WTZ postępów uzasadniających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w modelu zatrudnienia wspieranego po odbyciu dalszej rehabilitacji w warsztacie.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

(WTZ wskazuje w decyzji RPW zawartej w protokole z zebrania RPW jakie kierunki i możliwości wskazała OzN)

3. przedłużeniu uczestnictwa w terapii ze względu na pozytywne rokowania, co do przyszłych postępów w rehabilitacji, umożliwiających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w modelu zatrudnienia wspieranego.

Załączniki :

- diagnoza funkcjonalna
- przy decyzji o skierowaniu OzN do korzystania z innych form wsparcia: wyciąg z protokołu zebrania RPW

Oceny dokonano na posiedzeniu Rady Programowej w dniu

.....

Podpisy Rady Programowej:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

5) Instrukcja stosowania modelu oceny funkcjonalnej uczestników WTZ

Do przeprowadzenia diagnozy funkcjonalnej uczestników WTZ wykorzystujemy metodę obserwacji uczestników, wywiady z uczestnikami oraz najbliższą rodziną.

W każdym zaproponowanym obszarze znajduje się zestaw pytań, które są pomocne do dokonania niezbędnej oceny poziomu funkcjonowania uczestnika WTZ.

Po dokonaniu oceny zaznaczamy jedną z możliwych odpowiedzi:

od 0 do 4 adekwatnie do poziomu funkcjonowania osoby badanej w analizowanym zakresie lub „8” w przypadku braku możliwości dokonania rzetelnej oceny poziomu funkcjonowania w danym zakresie obserwacji. Wskazanie „8” oznacza konieczność dalszej diagnozy; należy pamiętać o uzupełnieniu tej oceny na późniejszym etapie diagnozy.

W wierszu „uwagi” wpisujemy spostrzeżenia w odniesieniu do wykonywania konkretnej czynności.

Zaznaczamy tylko jedną cyfrę!!!

Propozycja pytań do każdego zakresu obserwacji :

Obszar 1: Uczenie się i wykorzystywanie nabytej wiedzy						
1) Patrzanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba widzi, czy rozróżnia kolory, dąży do zmiany lub sygnalizuje, gdy jest zbyt jasno, zbyt ciemno, czy używa okularów jeśli wzrok wymaga korekcji?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

2) Słuchanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba słyszy, czy wskazuje źródło dźwięku, czy odróżnia bodźce ważne od szumu, czy reaguje na mowę, czy używa aparatu słuchowego jeśli niedosłysz, czy ma nadwrażliwość?						
Uwagi:						
3) Celowe posługiwanie się innymi zmysłami	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Smak-czy wyczuwa słodczy, gorycz, kwaśność/węch-czy różnicuje zapachy i smród, Dotyk -czy wyczuwa fakturę powierzchni, temperaturę, unika bodźców zagrażających, czy czuje ucisk, ból?						
Uwagi:						
4) Naśladowanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba naśladuje modelowany sposób wykonania działania, wymowy, przepisuje litery, podpatruje od innych i naśladuje ich działanie?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

5) Repetycja (powtarzanie)	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy powtarzanie wykonywanego działania/ćwiczenia powoduje u tej osoby utrwalenie uczonej czynności lub polepszenie jakości wykonania?						
Uwagi:						
6) Nabywanie umiejętności podstawowych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba uczy się elementarnych, celowych czynności, np. posługiwanie się sztucami, ołówkiem lub prostym narzędziem, czy angażuje się w naukę czynności spoza repertuaru już opanowanych?						
Uwagi:						
7) Nabywanie umiejętności złożonych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba uczy się zintegrowanych czynności po to aby zgodnie z regułami i w ustalonej kolejności opanować koordynację swoich ruchów, jak np. <i>wchodzenie do basenu pływackiego używając drabinki</i> lub opanowania obsługi bardziej zaawansowanego narzędzia np. obsługa ekspresu kawowego?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

8) Skupianie uwagi	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba skupia się na określonych bodźcach pozwalających zdobyć informacje, wykonać czynność i pomija bodźce rozpraszające? Czy potrafi skupić się na dłużej tak by np. wykonać zadanie, czy wymaga przywoływania ze strony instruktora, by skoncentrować się na istotnych bodźcach? W uwagach można ująć : co rozprasza, jakie dystraktory. Uwagi:						
9) Myślenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba wymienia poglądy z innymi osobami, bierze udział w burzy mózgów, czy informuje o swych przemyśleniach, mówi o swych doświadczeniach, relacjonuje potrzebny w danym momencie fragment posiadanej wiedzy, czy się zastanawia, gdy pojawi się trudność lub zadanie, podaje innym swe pomysły? Uwagi:						
10) Czytanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba czyta np. książki, instrukcje, artykuły prasowe, rozkłady jazdy, by w ten sposób zdobyć informacje? czy czyta ze zrozumieniem?						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Uwagi:						
11) Pisanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba pisze, by przekazać innym informacje? Czy robi dla siebie notatki lub np. prowadzi terminarz?						
Uwagi:						
12) Liczenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba wykonuje obliczenia, czy operuje liczbami i wielkościami wyrażonymi liczbowo np. 2 kg mąki, 3 miarki płynu do płukania tkanin?						
Uwagi:						
13) Rozwiązywanie problemów prostych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba znajduje rozwiązanie dla prostych zadań, udziela odpowiedzi dla prostych pytań i realizuje wskazane przez siebie rozwiązanie? czy wybiera z kilku dostępnych rozwiązań oceniając, które może być najtrafniejsze?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

14) Rozwiązywanie problemów złożonych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba analizuje bardziej złożone problemy np. udziela wyjaśnienia/wskazuje w czym problem/gdzie tkwi błąd lub rozbija problem na mniejsze zagadnienia, by ułatwić sobie rozwiązanie i tworzy plan działania? Czy ustala możliwe rozwiązania, a także ich skutki np. wskazuje cel i dobiera sposoby jego osiągnięcia, wskazuje czego potrzebuje, by osiągnąć cel np. w czym potrzebuje pomocy innej osoby, jaki kroki podejmie by osiągnąć rozwiązanie, mówi czego oczekuje/czego się spodziewa podejmując dane rozwiązanie? Uwagi:						
15) Podejmowanie decyzji	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba wybiera spośród różnych możliwości np. wybiera dla siebie zadanie spośród kilku proponowanych? Czy wdraża wybór, którego dokonał/a np. wybiera i kupuje określony artykuł? Uwagi:						

Obszar 2: Zadania i obowiązki

16) Podejmowanie prostego zadania	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
--	-------------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------	----------------------------	--	---------------------

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	0	1	2	3	4	8
np. zamykanie, czytanie książki, wytarcie stołu po skończonej pracy, odniesienie naczyń po posiłku Czy wykonuje proste zadanie (np., zamykanie)? Czy używa odpowiednich narzędzi, materiałów do podjęcia zadania ? (bierze miotłę, a nie mopa) Czy po przypomnieniu/instruktażu rozpoczyna proste zadanie? Czy wie gdzie wykonywać zadanie?						
Uwagi:						
17) Podejmowanie złożonego zadania	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
np. sprzątniecie sali po posiłku, które obejmuje zanieśenie naczyń do zmywarki, ułożenie w zmywarce, przetarcie stołów, ustawienie krzeseł Czy wykonuje złożone zadanie? Czy używa odpowiednich narzędzi i materiałów do wykonania złożonego zadania Czy orientuje się kiedy jest czas na wykonanie zadania i jaka jest kolejność działań? Czy wie gdzie wykonywać zadanie?						
Czy po przypomnieniu wykonuje składające się z kilku czynności zadanie?						
Uwagi:						
18) Podejmowanie pojedynczego zadania samodzielnie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Czy osoba wykonuje pojedyncze zadanie bez niczyjej pomocy np. wstaje i wynosi naczynie do mycia bez przypomnienia lub na koniec zajęć sam wyciera stół, czy kontynuuje zadanie i kończy je bez konieczności przywoływania, mobilizowania przez inne osoby?

Uwagi:

19) Podejmowanie pojedynczego zadania w grupie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

np. wspólne sprzątnięcie po posiłku danej grupy

Czy osoba potrafi wykonywać część zadania?

Czy chce wykonywać zadanie z inną osobą lub grupą?

Czy podczas pracy grupowej robi swoją część, czy próbuje uczestniczyć we wszystkich etapach?

Czy akceptuję inne osoby podczas wykonywania zadania- nie krytykuje, nie wyśmiewa?

Uwagi:

20) Wykonywanie wielu zadań	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

np. sprzątnięcie sali po posiłku, segregowanie i wyniesienie śmieci, włożenie nowych worków

Czy osoba potrafi wykonać więcej niż jedno zadanie jednocześnie lub kolejno?

Uwagi:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

21) Ukończenie wielu zadań	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba kończy wszystkie podjęte zadania?						
Uwagi:						
22) Ustalanie dziennego rozkładu zajęć	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba angażuje się w planowanie przebiegu zajęć na warsztacie? Czy planuje swój wolny czas- popołudnie weekend? Czy proponuje zajęcia, wycieczki, wyjścia?						
Uwagi:						
23) Spełnianie dziennego rozkładu zajęć	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba realizuje zaplanowany plan zajęć?						
Uwagi:						
24) Ustalanie poziomu własnej aktywności	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi dostosować wysiłek do zaplanowanych zadań? Czy starczy mu/jej sił na wszystkie zaplanowane zadania?						
Uwagi:						
25) Ponoszenie odpowiedzialności	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba po przyjęciu zadania wykonuje je i stara się wykonać je jak najlepiej? Czy przy niewykonanym zadaniu akceptuję ocenę i konieczność korekty?						
Uwagi:						
26) Radzenie sobie ze stresem	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Gdy pojawią się trudności podczas wykonywania zadania, czy osoba mobilizuje się żeby zadanie kontynuować, opanowuje napięcie, kontroluje się mimo trudności, nie unika /porzuca zadania?						
Uwagi:						

Obszar 3 : Porozumiewanie się

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

27) Radzenie sobie w sytuacjach kryzysowych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba podczas sytuacji niebezpiecznej szuka pomocy?						
Czy w przypadku wystąpienia zagrożenia potrafi opanować się i unika niebezpieczeństwa?						
Uwagi:						
28) Odbieranie wiadomości ustnych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba rozumie kierowane do niego komunikaty ustne?						
Uwagi:						
29) Odbieranie wiadomości niewerbalnych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba rozumie kierowane do niego komunikaty za pomocą gestów, mimiki, piktogramów, ilustracji, zdjęć, rysunków, książek do komunikacji?						
Uwagi:						
30) Porozumiewanie się – odbieranie - język ciała	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	0	1	2	3	4	8
Czy osoba rozumie kierowane do niego komunikaty za pomocą grymasów twarzy, ruchów wykonywanych ręką, ciałem?						
Uwagi:						
31) Porozumiewanie się – odbieranie - powszechnie znaki i symbole	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba rozumie znaczenie powszechnie stosowanych znaków i symboli? np. symbol tramwaju na przystanku, logo popularnego sklepu spożywczego, symbol/dźwięk pogotowia ratunkowego						
Uwagi:						
32) Porozumiewanie się – odbieranie - rysunki i fotografie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba rozumie kierowane do niego komunikaty za pomocą rysunków liniowych, projektów graficznych, plansz, fotografii, rozumie, że linia wznosząca się na wykresie oznacza wzrost a linia skierowana w dół oznacza spadek?						
Uwagi:						
33) Porozumiewanie się – odbieranie - wiadomości w języku migowym	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi porozumiewać się z otoczeniem za pomocą języka migowego?						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Uwagi:						
34) Porozumiewanie się – odbieranie - wiadomości pisane	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi porozumiewać się z otoczeniem za pomocą języka pisanego, tj.: odczytuje wiadomości kierowanego do niego w formie pisemnej, odpowiada na pytania w formie pisemnej?						
Uwagi:						
35) Mówienie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba porozumiewa się z otoczeniem za pomocą mowy, potrafi przekazać informacje, opowiedzieć jakieś wydarzenie, historię czy fakt za pomocą słów, zwrotów lub dłuższych kwestii?						
Uwagi:						
36) Tworzenie języka ciała	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi przekazać informację za pomocą ruchów ciała np. uśmiechu, marszczenia brwi, krzywienia się, przyjmowania określonej pozycji ciała w momencie radości, smutku, złości itp.?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

37) Tworzenie znaków i symboli	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi przekazać informację za pomocą znaków obrazkowych, symboli Bliss, Piktogramów, wykorzystuje znaki i symbole do przekazania informacji?						
Uwagi:						
38) Tworzenie rysunków i fotografii	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi przekazać informację za pomocą rysowania, malowania, szkicowania, robienia wykresów, fotografii ?						
Uwagi:						
39) Tworzenie wiadomości w języku migowym	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi przekazać informację za pomocą gestów języka migowego?						
Uwagi:						
40) Rozpoczynanie rozmowy	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi rozpocząć rozmowę, inicjować dialog, potrafi wymienić informację np. przy przedstawianiu się, potrafi zadawać pytania?						
Uwagi:						
41) Podtrzymywanie rozmowy	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi kontynuować rozmowę, wymieniać informację, zadawać pytania, przedstawić własny pogląd na dany temat, potrafi nawiązać do tematu, o którym była mowa?						
Uwagi:						
42) Kończenie rozmowy	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi zakończyć rozmowę za pomocą zwyczajowych stwierdzeń lub zwrotów np. dziękuję za rozmowę, miło mi się z Tobą rozmawiało?						
Uwagi:						
43) Rozmawianie z wieloma osobami	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi inicjować, kontynuować i kończyć rozmowę z więcej niż jedną osobą?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

44) Dyskusja z jedną osobą	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi inicjować, kontynuować i kończyć dyskusję z jedną osobą, podkreślić swoje argumenty?						
Uwagi:						
45) Używanie urządzeń i technik służących porozumiewaniu się	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi wykorzystać urządzenia, techniki i inne środki do porozumiewania się, np. potrafi użyć telefonu żeby zadzwonić do przyjaciela, czy korzysta z Internetu i komunikatorów np. Messenger, What's Up itp.?						
Uwagi:						

Obszar 4: Przemieszczanie się

46) Zmienianie podstawowej pozycji ciała	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi zmienić jednej pozycji ciała na inną i przemieścić się z jednego miejsca na inne;						
Czy wstaje z krzesła aby położyć się do łóżka?						
Czy zmienia pozycję ciała na klęczącą albo kuczną i z powrotem?						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Czy zmienia pozycję ciała z pozycji leżącej, z pozycji kucznej lub klęczącej, z pozycji siedzącej lub stojącej?						
Uwagi:						
47) Utrzymywanie pozycji ciała stojącej i siedzącej	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba może pozostawać w tej samej pozycji ciała zgodnie z potrzebą? np. czy kontroluje pozycję swego ciała, czy ma wytrzymałość do wykonania całego zadania na stojąco?						
Uwagi:						
48) Podnoszenie i przenoszenie przedmiotów	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba może podnosić przedmioty? Czy osoba jest w stanie przenosić te przedmioty z jednego miejsca na drugie i swobodnie je odkładać na wyznaczone miejsce?						
Uwagi:						
49) Precyzyjne używanie ręki	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba jest w stanie podnosić, kontrolować w dłoni i odkładać małe rzeczy na miejsce np. ołówek, monetę?						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Uwagi:						
50) Chodzenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba chodzi bez problemów na małe (poniżej 1 kilometra) i duże (powyżej 1 kilometra) odległości, przemieszcza się pomiędzy pomieszczeniami?						
Uwagi:						
51) Poruszanie się przy pomocy sprzętu	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba porusza się bez problemów przy użyciu wózka inwalidzkiego/balkonika? (oceniane tylko w sytuacji kiedy jest taka potrzeba)						
Uwagi:						
52) Używanie środków transportu	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba używa środków transportu do poruszania się jako pasażer (autobus, taksówka, pociąg, tramwaj)?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

53) Prowadzenie pojazdu	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba samodzielnie przemieszcza się / kieruje pojazdem np. rower, rower trójkołowy, skuter?						
Uwagi:						

Obszar 5: Dbanie o siebie						
54) Mycie się	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi umyć i wysuszyć ciało z użyciem wody i środków do higieny, potrafi wziąć prysznic, wykąpać się, umyć twarz, włosy, osuszyć ciało ręcznikiem, umyć zęby?						
Uwagi:						
55) Korzystanie z toalety	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi koordynować i kontrolować czynności związane z oddawaniem moczu z defekacją oraz czynności związane z zachowaniem (kobiety) higieny podczas miesiączki, potrafi podjąć odpowiednie działania po oddaniu moczu, po defekacji, (kobiety) potrafi używać środków higienicznych i podpasek/tamponów podczas miesiączki?						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Uwagi:						
56) Ubranie się	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi podejmować czynności związane z zakładaniem i zdejmowaniem ubrań i obuwia we właściwej kolejności, potrafi dokonać wyboru ubrania i obuwia, zakłada, zdejmuje koszule, spódnice, spodnie, rajstopy, bieliznę, rękawiczki, potrafi zapiąć i rozpiąć guziki, zamek błyskawiczny?						
Uwagi:						
57) Wybieranie odpowiedniego ubrania	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale odczuwa trudności	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi dokonać wyboru odzieży i obuwia odpowiednio do warunków atmosferycznych oraz odpowiednio do okoliczności, np.. Koszula i kryte obuwie do teatru, strój kąpielowy/ kąpielówki na plażę?						
Uwagi:						
58) Jedzenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Czy osoba potrafi wykonywać czynności związane ze spożywaniem posiłków, spożywanie posiłków w sposób estetyczny, kroi pożywienie na kawałki, potrafi otworzyć butelkę lub puszkę, używa sztućców do jedzenia?						
Uwagi:						
59) Picie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi samodzielnie i estetycznie spożywać napoje?						
Uwagi:						
60) Troska o własne zdrowie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi zadbać o swoje zdrowie np.. Poprzez stosowanie odpowiedniej diety, utrzymanie aktywności fizycznej, potrafi unikać czynników, które szkodzą zdrowiu, potrafi zastosować zasady bezpiecznego seksu, potrafi zapobiegać chorobom np. poprzez odpowiednie ubranie się, nie przegrzewanie i nadmierne ochładzanie ciała? Czy stosuje się do zaleceń lekarzy, bierze regularnie leki?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Obszar 6: Prowadzenie gospodarstwa domowego						
61) Dokonywanie zakupów	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba uzyskuje, w zamian za pieniądze, dobra i usługi potrzebne w codziennym życiu, czy wybiera żywność, napoje, środki higieny, odzież oraz czy samodzielnie płaci za wybrane dobra lub usługi?						
Uwagi:						
62) Gospodarowanie środkami pieniężnymi	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba umie liczyć i zna wartości pieniądza, czy umie oszczędzać?						
Uwagi:						
63) Korzystanie z usług	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	0	1	2	3	4	8
Czy osoba korzysta z usług typu: fryzjer, salon kosmetyczny, optyk, stomatolog itp.?						
Uwagi:						
64) Przygotowywanie prostych posiłków	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi sama zorganizować, przygotować i podać posiłek o małej liczbie składników, łatwych w przygotowaniu i łatwych do podania tak jak np. kanapki, sałatka (najprostsze zimne posiłki)?						
Czy osoba potrafi zrobić herbatę, ciepłe mleko?						
Uwagi:						
65) Prace domowe - pranie, suszenie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba pierze ręcznie oraz w pralce ubrania, wiesza je, aby je wysuszyć?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

66) Prace domowe - sprząatanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba sprząta pomieszczenia i sprzęt kuchenny po gotowaniu, czy zmywa naczynia, patelnie, garnki i inny sprzęt kuchenny, czy czyści stoły i podłogi, w miejscach przygotowywania i spożywania posiłków? Czy osoba sprząta powierzchnię mieszkalną w domu tak jak np. porządkowanie i odkurzanie; zmywanie podłóg; czyszczenie okien, czyszczenie łazienek i toalet; czyszczenie wyposażenia domowego; wyrzucanie śmieci?						
Uwagi:						
67) Używanie sprzętu gospodarstwa domowego	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba używa różnego rodzaju urządzeń gospodarstwa domowego takich jak np. czajnik elektryczny, toster, pralka, suszarka, żelazko, odkurzacz i zmywarka do naczyń?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

68) Dogłądanie roślin	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba zajmuję się roślinami w domu np. sadzenie, podlewanie i nawożenie?						
Uwagi:						
69) Opieka nad zwierzętami	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba zajmuje się zwierzętami domowymi, czy żywi je, czyści, czuwa nad ich zdrowiem, wyprowadza na spacer?						
Uwagi:						
70) Pomaganie innym	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale wymaga nadzoru lub wykonuje samodzielnie ale występują nieznaczne problemy	Wykonuje przy częściowym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Wykonuje przy dużym wsparciu lub instrukcjach od innych osób	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Czy osoba pomaga domownikom i innym osobom w czynnościach domowych, np.:

- pomaganie innym osobom w jedzeniu, myciu, opiece nad dziećmi, sprzątaniu;
- pomaganie innym osobom w poruszaniu się poza domem;
- pomaganie innym osobom w porozumiewaniu się - pomaganie w mówieniu, pisaniu lub czytaniu?

Uwagi:

Obszar 7: Kontakty międzyludzkie

71) Okazywanie szacunku, uznania i tolerancji w kontaktach międzyludzkich	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

Czy osoba potrafi okazywać szacunek wobec innych osób?

Czy osoba potrafi odpowiedzieć na okazany szacunek w sposób prawidłowy i akceptowany społecznie?

Czy osoba potrafi okazywać zadowolenie i wdzięczność wobec innych osób?

Czy osoba potrafi odpowiedzieć na okazane zadowolenie i wdzięczność w sposób prawidłowy i akceptowany społecznie?

Czy osoba potrafi okazywać zrozumienie i akceptację czyjegoś zachowania i odpowiadać na okazywaną tolerancję w sposób stosowny do sytuacji i akceptowany społecznie?

Uwagi:

72) Krytyka	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności,	Nieokreślony poziom
-------------	-------------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------	----------------------------	--	---------------------

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

					wymaga całkowitego wsparcia	
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi przyjmować w sposób konstruktywny i stosowny do sytuacji wyrażaną krytykę oraz czy potrafi w sposób prawidłowy wyrażać odmienne zdanie?						
Uwagi:						
73) Sygnały społeczne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba prawidłowo reaguje na pojawiające się sugestie i wskazówki oraz czy sama potrafi je przekazywać w sposób prawidłowy?						
Uwagi:						
74) Kontakt fizyczny i dystans społeczny we wzajemnych relacjach	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi zachować akceptowalny w danej sytuacji dystans społeczny (dystans fizyczny)?						
Czy potrafi prawidłowo reagować na kontakt fizyczny ze strony osób trzecich?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

75) Kontrolowanie zachowań w kontaktach oficjalnych	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi nawiązywać i utrzymywać kontakty z innymi ludźmi w sposób odpowiedni do danej sytuacji, pełnionej roli społecznej np. przedstawianie się, nawiązywanie i ustanawianie przyjaźni i kontaktów profesjonalnych, oficjalnych? Czy osoba potrafi prawidłowo zakończyć wzajemne kontakty w sposób odpowiedni do danej sytuacji i akceptowany społecznie np. zakończenie tymczasowej znajomości, pożegnanie w pracy?						
Uwagi:						
76) Nieoficjalne kontakty towarzyskie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi tworzyć i utrzymywać kontakty w nieoficjalnych sytuacjach ze znajomymi, przyjaciółmi, osobami z tej samej społeczności?						
Uwagi:						
77) Związki rodzinne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Czy osoba potrafi tworzyć i utrzymywać związki rodzinne? Czy utrzymuje prawidłowe relacje z rodzicami, rodzeństwem?						
Uwagi:						
78) Związki intymne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi i chce tworzyć i utrzymywać związki emocjonalne i fizyczne z drugą osobą?						
Uwagi:						

Obszar 8: Aktywizacja zawodowa						
79) Dokształcanie	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba nabywa nowych umiejętności w pracowniach, na praktykach, zgodnych z preferencjami i predyspozycjami?						
Czy osoba poszerza wiedzę teoretyczną i umiejętności praktyczne?						
Czy osoba zdobywa wiedzę o zawodach, nowych czynnościach (poprzez filmy instruktażowe, szkolenia, ćwiczenia, odwiedzanie miejsc pracy)?						
Czy osoba poznaje metody poszukiwania pracy?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

80) Preferencje zawodowe	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba ma określone preferencje zawodowe, czy wie co chciałaby robić, czy wskazuje jakie czynności wykonuje się na danym stanowisku pracy, określić w jakich godzinach chciałaby pracować, czy potrafi określić czy chciałaby pracować na samodzielnym stanowisku czy w grupie itp.?						
Uwagi:						
81) Predyspozycje zawodowe	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba adaptuje się do wymogów środowiska pracy? Czy osoba posiada cechy zawodowe: odpowiedzialność, punktualność, umiejętność przygotowania stanowiska pracy, elastyczność, umiejętność radzenia sobie ze stresem, dobra organizacja pracy, realizowanie poleceń itp.?						
Uwagi:						
82) Umiejętności prozawodowe	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba posiada umiejętności, które może wykorzystać na konkretnym stanowisku pracy np. potrafi, pielęgnować, podlewać rośliny, czy potrafi zmyć podłogę, obierać, kroić warzywa w kostkę itp.?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

83) Praktyki zawodowe wewnętrzne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba uczestniczy w rotacyjnych przejściach pomiędzy pracownikami? Czy w ramach pracowni wykonuje proste czynności mające zastosowanie na rynku pracy przy pracach na stanowiskach pomocniczych np. zmywa dokładnie naczynia, szyje ściegiem prostym na maszynie?						
Uwagi:						
84) Praktyki zawodowe zewnętrzne	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba uczestniczy w praktykach w Zakładach Pracy Chronionej, Zakładach Aktywności Zawodowej, ma praktyki na otwartym rynku pracy, w Podmiotach Ekonomii Społecznej ?						
Uwagi:						
85) Znajomość swych mocnych i słabych stron	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi wskazać swe umiejętności , czynności ,które rzeczywiście wykonuje z łatwością ?Czy potrafi wskazać swe cechy pomocne na rynku pracy, które chciałaby zaprezentować podczas rozmowy kwalifikacyjnej z pracodawcą? Czy potrafi wskazać czynności, umiejętności , które sprawiają jej trudność, cechy , które wymagają przepracowania, dostrzega u siebie wady?						
Uwagi:						

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

86) Przestrzeganie zasad BHP	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi przestrzegać obowiązujących zasad BHP? Czy wykonując zadania zachowuje się bezpiecznie dla siebie i innych?						
Uwagi:						
87) Przestrzeganie regulaminów	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba zna i właściwie rozumie obowiązujące regulaminy? Czy postępuje w zgodzie z ustalonymi w nich zasadami?						
Uwagi:						
88) Planowanie rozwoju	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi planować ścieżki rozwoju zawodowego we współpracy z instruktorem i doradcą zawodowym po przeanalizowaniu osiągnięć, umiejętności, predyspozycji, wskazań lekarskich np. podjęcie praktyk, pracy, awans, zmianę pracy?						
Uwagi:						
89) Poszukiwanie pracy	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	0	1	2	3	4	8
Czy osoba zna sposoby poszukiwania pracy, miejsca które pomagają w poszukiwaniu pracy (PUP, śledzenie zamieszczanych ogłoszeń)?						
Czy osoba ma umiejętność autoprezentacji przed potencjalnym pracodawcą?						
Czy potrafi przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej?						
Uwagi:						

Obszar 9: Aktywność społeczna						
90) Udział w życiu społeczności lokalnej	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba bierze udział w różnorodnych przejawach życia społecznego w społeczności lokalnej, jak np. zaangażowanie się w działalność organizacji charytatywnych, religijnych, organizacji społecznych lub profesjonalnych organizacjach pomocy społecznej?						
Czy podejmuje różne role społeczne np.: wolontariusz, opiekun psa u weterynarza, podwładny, sąsiad, kolega, rodzic, współmałżonek, klient, pacjent i inne role wynikające z realizacji codziennych potrzeb?						
Uwagi:						
91) Rekreacja i organizacja czasu wolnego	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Czy osoba bierze udział w różnorodnych formach rekreacji jak np. nieformalne lub zorganizowane zabawy, spotkania towarzyskie i imprezy sportowe, spacer, odwiedzanie galerii sztuki, muzeów, kin lub teatrów, zajmowanie się rękodziełem lub hobby, gra na instrumentach muzycznych, zwiedzanie, turystyka?						
Uwagi:						
92) Świadomość swoich praw	Robi sam/sama bez żadnych problemów	Robi sam/sama, ale występują problemy	Wykonuje z częściowym wsparciem	Wykonuje z dużym wsparciem	Samodzielnie nie wykona tej czynności, wymaga całkowitego wsparcia	Nieokreślony poziom
	0	1	2	3	4	8
Czy osoba potrafi stawiać granice, mówić nie, bronić swoich potrzeb, przedstawiać swoje oczekiwania, marzenia? Czy osoba wie, że może brać udział w wyborach, czy wie, że może zwrócić wadliwy towar, zareklamować go? Czy osoba reaguje, gdy ktoś ją źle traktuje? Czy osoba wie jakie ma zniżki, uprawnienia wynikające ze swojej niepełnosprawności? Czy osoba bierze udział w ruchu selfadwokatów?						
Uwagi:						

Czynniki środowiskowe i osobowe mające silny wpływ na przebieg procesu rehabilitacji:

Tutaj wpisujemy te czynniki, które wpływają pozytywnie lub negatywnie na przebieg realizowanych w placówce zajęć. Uwaga: zdarza się tak, że jeden i ten sam czynnik ma znaczenie wspierające i hamujące przebieg rehabilitacji. Wpisano przykładowe.

Czynnik wpływający na przebieg rehabilitacji	Pozytywny wpływ	Negatywny wpływ
Branie silnych leków uspokajających	+ zmniejszenie agresji czynnej	- senność

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Postawa rodziny wobec usamodzielnienia i aktywizacji zawodowej		-nadopiekuńczość -postawa wyręczająca
Występowanie zachowań trudnych –agresja wobec OzN		-zagrożenie bezpieczeństwa i zdrowia dla innych Uczestników i pracowników
Frekwencja na zajęciach- niska	+ zmniejszenie częstotliwości napadów padaczkowych	-brak możliwości realizacji planowanych działań -brak postępów
Postawa wobec proponowanych zajęć	+pozytywna, zaangażowana	
Dominujący nastrój	+pogodny +wyciszony	

Czynnik wpływający na przebieg rehabilitacji	Pozytywny wpływ	Negatywny wpływ

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

5. Realizacja indywidualnego programu rehabilitacji

1) Formy i metody pracy

- ✓ Działania adekwatne do potrzeb i oczekiwań Uczestników
- ✓ Wcielanie w życie zapisów Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych
- ✓ Przygotowanie Uczestników do pełnienia ról osób dorosłych
- ✓ Cel działań - włączenie społeczne i aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnością
- ✓ Wysoki profesjonalizm wsparcia

A. Główne założenia

- a) Działania podejmowane przez WTZ są adekwatne do potrzeb i oczekiwań Uczestników
- Indywidualizowane pod kątem potrzeb Uczestnika cele realizowane są przez niego dzięki wsparciu terapeutów. Odbyna się to poprzez wyznaczanie zadań realizowanych w oparciu o różnorodne, dostępne kadry WTZ, formy i metody pracy.
- b) Realizacja potrzeb Uczestników służy wcieleniu w życie zapisów Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych
- Działania podejmowane na rzecz realizacji potrzeb Uczestnika opierają się na zapisach Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych (dalej: Konwencji). Holistyczne podejście oparte na szacunku dla samostanowienia osób z niepełnosprawnością kieruje kadrę WTZ również do przeformułowania zasobu używanych w codziennej pracy metod i technik, a także przechodzenia do coraz szerszego stosowania w pracy metod niedyrektywnych.
- c) Celem oddziaływań terapeutycznych jest przygotowanie Uczestników do pełnienia ról osoby dorosłej
- Dla absolwentów szkół specjalnych Warsztat tworzy nową otwartą przestrzeń dla rozpoczęcia funkcjonowania w roli osoby dorosłej. Warsztat wspiera naukę podejmowania osobistych wyborów oraz rozpoznania konsekwencji podejmowanych działań. Modeluje obustronną komunikację i aktywną postawę wobec napotykanym trudności.
- d) Celem oddziaływań jest włączenie społeczne i aktywizacja zawodowa Uczestników
- Warsztat przygotowuje Uczestnika do roli pracownika i członka społeczności. Osoba z niepełnosprawnością zapoznana zostaje z szerokim wachlarzem możliwości

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” funkcjonowania społecznego i podejmowania jako Podmiot działań zmierzających do zwiększania swojego dobrostanu.

- e) Działania podejmowane są z zachowaniem wysokiego profesjonalizmu udzielanego wsparcia

Profesjonalizm środowiska wspierającego osoby z niepełnosprawnością wyraża się przez szerokie czerpanie z posiadanej wiedzy z zakresu nauk społecznych z jednej strony, a z drugiej strony - z umiejętności realizacji działań w oparciu o istniejące przepisy prawne pozostające w zgodzie z zapisami Konwencji. Wykorzystywane są wszelkie modelowe i zaktualizowane rozwiązania na rzecz jak najpełniejszego rozwoju osób z niepełnosprawnością, które skutkują przeorientowaniem postaw w środowisku społecznym osób z niepełnosprawnością i ciągłym podnoszeniem jakości prowadzonej pracy.

B. Obszary pracy z osobami z niepełnosprawnością

Realizacja postanowień Konwencji ukierunkowuje i ogniskuje działania zespołów merytorycznych wokół następujących obszarów:

- a) Usamodzielnianie w życiu codziennym obejmujące przede wszystkim:
- przeniesienie do środowiska zamieszkania poziomu niezależności wypracowanego w placówce,
 - udzielanie niezbędnego wsparcia i podejmowania współpracy w miejsce działań opiekuńczych,
 - upowszechnianie modelu mieszkalnictwa wspomaganego.
- b) Aktywizacja społeczna, która wyraża się poprzez:
- upowszechnianie obecności i aktywności osób niepełnosprawnych w ich otoczeniu społecznym,
 - wspieranie w procesie nawiązywania i podtrzymywania relacji społecznych.
- c) Wspieranie w podejmowaniu decyzji, które oznacza:
- dostarczanie osobom z niepełnosprawnością możliwości dokonywania wyborów,
 - wdrażanie ich do procesu wspieranego podejmowania decyzji oraz korzystania z pomocy asystentów tak, by zatrzymać falę ubezwłasnowolnień.
- d) Aktywizacja zawodowa, która powinna obejmować:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- przygotowanie do podjęcia zatrudnienia wybranego przez osobę niepełnosprawną w toku jej osobistych doświadczeń.
- przygotowanie do wdrożenia modelu zatrudnienia wspieranego.

C. Formy pracy w WTZ

Forma	Opis	Przykład	Przykład
Praca zindywidualizowana	W ramach pracy w małej grupie zadania są zindywidualizowane pod kątem możliwości osobistych i celów Uczestnika.	Każdy Uczestnik otrzymuje indywidualne zadanie np. w ramach pracowni tematycznej jeden Uczestnik przygotowuje się do podjęcia pracy w kawiarni obsługując ekspres oraz wykonując czynności kelnerskie, inny wdraża się do samodzielności w swym gospodarstwie domowym i uczy się zmywać naczynia po posiłku.	W ramach pracowni tematycznej zorganizowanie pracy w ciąg czynnościowy: jeden z Uczestników przygotowuje matę do cięcia, przymiar, wzornik i nożyce krawieckie. Kolejny Uczestnik wycina tkaninę według wzornika. Kolejna osoba łączy wycięte elementy szpilkami według wyrysowanej linii łączenia. Następny Uczestnik zszywa maszynowo tkaninę według wyrysowanej linii ściegu.
Praca grupowa	Praca w kilkusobowej grupie dobranej pod kątem tematycznym, zadaniowym, grupę łączy wspólne zadanie.	Wspólne przygotowanie warnika z herbatą oraz naczyń dla wszystkich uczestników na konkretną godzinę, za co odpowiedzialne są konkretne osoby wskazane przez terapeutę kierującego pracownią i wspierającego uczestników w wykonaniu zadania.	Praktyki zawodowe grupowe do 3 osób na 1 trenera pracy w zależności od rodzaju udostępnionego stanowiska i poziomu zaawansowania Uczestników-mające na celu opanowanie czynności związanych z danym stanowiskiem pracy lub np. badanie preferencji osobistych Uczestników, negocjowanie zakresu powierzonych prac czy profilowanie zawodowe.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Praca indywidualna	Praca jeden na jeden, Uczestnik + osoba wspierająca	Spotkania indywidualne z doradcą zawodowym, psychologiem, zajęcia z fizjoterapeutą.	Przy wprowadzaniu do zatrudnienia. Uczestnik odbywa praktyki zawodowe z trenerem pracy: realizowane są one poza siedzibą placówki, mają na celu wdrożenie do środowiska pracowniczego, aż do całkowitego wycofania wsparcia trenera i samodzielnego wykonywania ustalonych zadań na stanowisku pracy.
--------------------	---	---	---

D. **Metody pracy - przykłady wybrane pod kątem sprzyjania realizacji indywidualnych celów osób z niepełnosprawnością**

dobór metod zawsze jest katalogiem otwartym

Metody	Przykłady ilustrujące	
Metody praktyczne / czynnościowe, wykreowane dla osiągnięcia danego celu	Aktywne uczenie oparte na samodzielnych doświadczeniach, zadaniach stawianych Uczestnikom, z wykorzystaniem czynności konkretnych, obserwacji i prostych eksperymentów dobrane pod kątem samodzielnego osiągnięcia założonego celu.	Ergoterapia-czynności celowe, umiejętności prozawodowe, przygotowywanie pod stanowiska oferowane przez zakłady aktywności zawodowej i spółdzielnie socjalne.
Metody ośrodków pracy / naturalne, empiryczne, oparte w rzeczywistych sytuacjach w środowisku	Czerpanie doświadczeń bezpośrednio z Życia, aktywny udział Uczestników w życiu społecznym i środowisku przyrodniczym np. praktyki stanowiskowe u pracodawców, treningi w przestrzeni publicznej, zajęcia integrujące w środowisku społecznym, osadzone w rytmie pór roku, kulturze otaczającej społeczności.	Self Adwokatura/ Mieszkalnictwo treningowe i chronione/ Kręgi wsparcia - osobisty wpływ na kształtowanie niezależnej ścieżki życiowej, samostanowienie, aktywność społeczną, podmiotowość.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Metody niedyrektywne / wydobywanie i pomnażanie zasobów OzN	Coaching osób z niepełnosprawnością Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach. Opierają się one na wydobywaniu i pomnażaniu zasobów Uczestnika. Uznajemy, że osoba z niepełnosprawnością posiada zasoby potrzebne do osiągnięcia celu i pomagamy jej je sobie uświadomić oraz wykorzystać. Stwarzamy możliwości do uzupełnienia i wzmocnienia zakresu posiadanych umiejętności radzenia sobie.	Asystentura/Coaching/Zatrudnienie wspierane: umożliwiają podjęcie konkretnych działań na rzecz faktycznego i niezależnego (lub z adekwatnym zakresem niezbędnego wsparcia) uczestnictwa w przestrzeni społecznej i zawodowej
Metody wspierające proces terapeutyczny	Socjoterapia/Psychoterapia –ukierunkowanie na relacje, proces grupowy korygujący nieadaptacyjne zachowania, wspieranie rozumienia sytuacji społecznych, rozwijający umiejętności społeczne, poziom samoświadomości	Rewalidacja/Fizjoterapia- kompensowanie osłabionych funkcji organizmu, wzmacnianie kondycji
Pozostałe metody tzw. uzupełniające	Polepszają przebieg oddziaływań wyżej wymienionych. Arteterapia/Silwoterapia/Dogoterapia/Hortiterapia/ Muzykoterapia/Choreoterapia/ (...) – ukierunkowanie na obniżanie napięć.	

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

E. Elementy działań ułatwiające włączenie społeczne i zawodowe

a) Szerokie wsparcie społeczne systemu

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Znoszenie barier społecznych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

b) Stosowanie adekwatnych do potrzeb i możliwości percepcyjnych ON sposobów udzielania wsparcia

W pracy terapeutycznej kładzie się mocny nacisk na włączenie ON do procesu komunikowania się. Jest to możliwe poprzez skoncentrowanie się na nawiązaniu bliskiej i obustronnej relacji z ON i dostarczeniu tej osobie środków osobistego wyrazu, tak, by mogła mimo ograniczeń przekazać otoczeniu swe decyzje, wskazać potrzeby, dokonywać wymiany informacji. Jest to możliwe dzięki dostosowaniu formy komunikacji do możliwości osoby z niepełnosprawnością na przykład poprzez:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

stosowanie uproszczonych i jednoznacznych komunikatów dla osób doświadczających trudności poznawczych

wspieranie wypowiedzi materiałami audiowizualnymi, schematami, używanie powiększonej i pogrubionej czcionki dla osób słabowidzących

przekazywanie informacji poprzez tzw. tekst łatwy do czytania i rozumienia

inicjowanie procesu przechodzenia od komunikowania wspomaganego, które zachodzi dzięki zaangażowaniu terapeutów lub tłumaczy do komunikowania niezależnego, gdzie osoba wyposażona w pomoce nie wymaga obecności tłumaczy lub terapeutów, by nawiązać rozmowę, samodzielnie produkować znaki, czyli komunikaty od siebie, a od otoczenia społecznego nie wymaga się specjalistycznej wiedzy, by prosty i czytelny komunikat od ON odebrać.

dostarczanie wzorników wizualnych umożliwiających samodzielną kontrolę wykonywanego zadania bez udziału osób trzecich np. zdjęcie prawidłowo zapakowanego towaru lub elementów do zebrania do dalszego montażu, pojemników z przedziałkami ułatwiających odliczenie prawidłowej ilości elementów do spakowania.

wdrażanie do komunikacji alternatywnej dla osób, które nie nabyły umiejętności mówienia np. dla osoby ze słabo rozwiniętą motoryką małą np. po MPD dostarczenie materiału graficznego, przy którym wystarczy niewielki gest wskazujący wybór ze strony ON, stosowanie komunikacji przez dotyk

wdrażanie komunikacji wspierającej dla osób, których umiejętność mówienia nie zapewnia im skutecznego porozumiewania się z otoczeniem np. mowa niewyraźna, zaburzenia komunikacyjne; przykładowo: dostarczenie osobie z autyzmem pomocy graficznych opartych na piktogramach lub stosowanie komunikatorów odtwarzających nagrane zdania

tworzenie instrukcji obrazkowych i filmowych, dzięki którym OzN uzyska niezależność od osób pomocniczych i samodzielnie przechodzić będzie do kolejnych etapów wykonywanego zadania

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- c) Umożliwienie praktycznego wykonania zadań, samodzielnego dochodzenia do wiedzy oraz weryfikowanie nabytych umiejętności w życiu codziennym osoby z niepełnosprawnością.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

d) Formy zajęć dostosowane do poziomu potrzeb, aktywności osoby z niepełnosprawnością oraz możliwości przyswajania umiejętności

W praktyce, aby zrealizować założone cele, oddziaływania terapeutyczne grupowane są w formie treningów służących opanowaniu różnorodnych umiejętności. Oddziaływania w ramach treningu podlegają gradacji- od podstawowych, najprostszych, realizowanych ze wsparciem - do uzyskania płynności i niezależności w danym obszarze, od treningu higieny osobistej do rozwiązywania konfliktów w miejscu pracy.

Rozwijanie umiejętności zawodowych, z zachowaniem gradacji, przedstawionej na rysunku poniżej.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

1.

- Wskazanie zajęć warsztatowych przystosowujących do pracy, a odbywających się w poszczególnych pracowniach: aktywizacja przedprodukcyjna w konkretnych pracowniach w WTZ, przyjęcie zasady celowości nauki konkretnych czynności zawodowych i kształcenia umiejętności w powiązaniu z profilem działalności np. ZAZ-u lub spółdzielni socjalnej z danego terenu.

2.

- Proponowanie Uczestnikom różnorodnych czynności pro-zawodowych, od najprostszych i bazujących na już wyuczonych umiejętnościach, umożliwiających doświadczenie sukcesu i poczucia sprawczości i przydatności. Tworzenie okazji do wypróbowania i doskonalenia swych umiejętności oraz wychwytywania i badania swych preferencji. Wspieranie w rozwijaniu osobistej perspektywy siebie jako Pracownika.

3.

- Podjęcie nauki prostych umiejętności wykonawczych mogących być bazą dalszej aktywności zawodowej. Wzmocnienie w podejmowaniu celowej aktywności oraz odpowiedzialności za rezultaty podjętych działań.

4.

- Wzmacnianie Uczestników w zakresie samodzielnego planowania, kontrolowania i wykonywania zadania. Wdrożenie do przestrzegania zasad współżycia społecznego oraz BHP w formie dostosowanej do potrzeb ON np. dostosowanie komunikatów do możliwości percepcyjnych ON, stosowanie tekstów łatwych do czytania, instrukcji obrazkowych, oznaczeń kolorystycznych, fotografii jako wzorników, wdrażanie systemu LEAN na stanowisku pracy.

5.

- Łączenie elementów wyuczonych czynności w dłuższe sekwencje bez wsparcia i asysty, zachowywania kolejności i korekty wykonywanych działań, dzięki przygotowanym pomocom np. ułatwiającym zliczanie, brakowanie, konfekcjonowanie wg załączonych wzorów.

6.

- Umożliwienie przetestowania zdobytych umiejętności w otoczeniu społecznym Uczestnika. Podjęcie praktyk zawodowych u partnerów ekonomii społecznej lub pracodawców z otwartego rynku pracy, praca na stanowiskach pomocniczych lub samodzielnych ze wsparciem trenera pracy.

7.

- Ułatwienie ON nawiązania współpracy z podmiotami zewnętrznymi wspierającymi aktywizację zawodową ON celem podjęcia zatrudnienia: wejście na docelowe stanowisko pracy przy pomocy wyspecjalizowanej w pomocy ON agencji zatrudnienia, projektu aktywizującego zawodowo, dedykowanego ON i umożliwiającego podjęcie szkolenia zawodowego, a następnie startu zawodowego i pierwszego przychodu.

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

Podsumowanie:

Dobór metod pracy jest zawsze katalogiem otwartym i odbywa się najczęściej w myśl powiedzenia: „Powiedz, a zapomnę. Pokaż, a zapamiętam. Pozwól wziąć udział, a zrozumieć” – dlatego w IPR dominującą rolę odgrywają metody tzw. budzące aktywność własną Uczestników, opierające swój sens na uczeniu przez działanie, współpracę i poprzez przeżywanie. Są to zatem metody umożliwiające naukę i utrwalanie adaptacyjnych wzorców zachowania, podejmowania realnych prób rozwiązywania napotykaných problemów poprzez osobiste doświadczenia Uczestników. Punktem wyjścia doboru wiodących metod i poszczególnych technik jest cel indywidualny Uczestnika i odpowiedź na pytanie jaką drogą go poprowadzić, by wesprzeć w samodzielnym osiągnięciu tego celu. **Drogi te wiodą poza placówkę i realizowane są najpełniej w codzienności naszego społecznego życia.**

2) Współtowarzyszenie i komunikacja z uczestnikiem WTZ

- ✓ podmiotowe traktowanie
- ✓ szacunek i prawo do samostanowienia
- ✓ ustalenie priorytetów - WTZ to miejsce pracy, w którym zdobywamy nowe umiejętności a nie miejsce służące rozrywce
- ✓ używanie prostego języka- zrozumiałego dla wszystkich
- ✓ używanie komunikacji alternatywnej i wspierającej

W procesie aktywizacji w WTZ rola instruktora/terapeuty (każdego pracownika) nie powinna być dominująca nad Uczestnikiem, ale nie jest mu też równa. Pracownicy współtowarzyszą Uczestnikom, nadają kierunek, korygują, działają z poszanowaniem osoby z niepełnosprawnością, zgodnie z Konwencją oraz etyką pracy specjalisty (psychologa, pedagoga, terapeuty zajęciowego, fizjoterapeuty). Intensywność tych działań powinna być zindywidualizowana w zależności od rodzaju i stopnia niepełnosprawności uczestnika oraz poziomu funkcjonowania.

Podstawowe zasady współpracy

- a) Podmiotowe traktowanie Uczestników WTZ
 - działalność WTZ jest wyrazem uznania autonomii i sprawczości osoby z niepełnosprawnością,
 - personel powinien akceptować i wspierać wpływ uczestników na organizowane przez niego działania,
 - w placówkach powinna być przestrzeń na:
 - samodzielne decyzje uczestników,
 - dialog (a nie polecenia),
 - wzajemny szacunek,
 - uwzględnianie perspektywy Uczestników,
 - wspieranie zaangażowania Uczestników,
 - kadra wskazuje drogę, pozwala wybić się na jak najwyższą samodzielność, nie jest najwyższym, nieomylnym autorytetem.
- b) Szacunek i prawo do samostanowienia każdej osoby w WTZ

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- w WTZ jest przestrzeń dla Uczestników, w której mogą sami o sobie decydować,
 - kładzie się nacisk na dialog i wzajemny szacunek,
 - wspiera się zaangażowanie każdej osoby,
 - w całym procesie aktywizacji perspektywa Uczestnika jest tak samo ważna, jak kadry wspierającej, co nie oznacza, że należy się z nią zawsze zgadzać,
 - zależność Uczestników nie oznacza nieomyłności pracowników kadry,
 - instruktor, kierownik nie jest najwyższym autorytetem, tylko osobą, która wskazuje drogę,
 - daje się Uczestnikom przestrzeń do wyrażania opinii w sprawach, które ich dotyczą,
 - samostanowienie o sobie Uczestników WTZ jest możliwe tylko przy właściwej (nastawionej na realizację konkretnego celu) współpracy z ich opiekunami (rodzicami, rodziną, osobami wspierającymi),
 - kadra WTZ powinna uświadamiać osoby wspierające Uczestników w zakresie idei samostanowienia; samostanowienie nie oznacza anarchii, tylko wybór Uczestnika zgodny z normami społecznymi,
 - uczestnicy WTZ mają prawo do samostanowienia o sobie, przy czym podmiotowe traktowanie powinno być normą, a nie dobrą praktyką.
- c) Jasno określone priorytety działań - WTZ to miejsce pracy i nauki, a nie rozrywki
- wszystkich (kadrę i Uczestników) obowiązuje Regulamin Organizacyjny, przedstawiony Uczestnikom w zrozumiały sposób - napisany tekstem łatwym do czytania,
 - kadra swoim zachowaniem modeluje zachowania (zwłaszcza osób z niepełnosprawnością intelektualną), daje przykład właściwego postępowania,
 - codzienna praca powinna być oparta o plan dnia ze wskazaniem czasu pracy i przerw,
 - uczestnicy powinni mieć jasno wskazane swoje obowiązki (zarówno te stałe w przestrzeni wspólnej, jak i obowiązujące w danej pracowni),
 - elementy kojarzące się z przyjemną formą spędzania czasu (wycieczki, turnusy, imprezy, kino itp.) nie powinny dominować nad aktywizacją zawodową,
 - WTZ to miejsce pracy i aktywizacji, a nie Świetlica - miejsce opieki i wypoczynku.
- d) Używanie prostego języka - zrozumiałego dla wszystkich

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- komunikacja przy pomocy prostych zdań, niewyszukanego słownictwa,
- dopytanie, czy zostaliśmy zrozumiani,
- weryfikacja po jakimś czasie, innymi słowami, czy zostaliśmy właściwie zrozumiani, czy komunikat został dobrze odczytany,
- dokładanie wszelkich starań, aby prawidłowo zrozumieć komunikaty Uczestnika, ale też w uzasadnionych sytuacjach - wspieranie Uczestników, aby prowadzili rozmowę zgodnie z tematem,
- zachęcanie Uczestnika do wyrażania swoich potrzeb to najistotniejszy element w aktywizacji społecznej osób z niepełnosprawnością.

e) Używanie komunikacji alternatywnej i wspierającej (ACC)

To wszystkie rodzaje niewerbalnego porozumiewania się, które zastępują lub uzupełniają mowę. Niezbędne jest szkolenie kadry w zakresie używania i uczenia AAC uczestników.

Brak zaangażowania ze strony pracowników WTZ w poszukiwaniu możliwości komunikowania się z osobą z niepełnosprawnością jest dyskryminacją i prowadzi do wykluczenia społecznego.

Rodzaje AAC	
Komunikacja alternatywna- metody porozumiewania się osób całkowicie pozbawionych mowy	Komunikacja wspomagająca- metody uzupełniające niewyraźną mowę
Zaliczamy do nich systemy: – manualne- gesty, użycie dłoni np. język migowy, język migany, daktylografia, gesty Coghano – graficzne- np. piktogramy, alfabet, system PCS, komunikacja Charlesa Bliss – dotykowe- z użyciem zmysłu czucia- np. pismo Braille’a, alfabet punktowy na dłoni, metoda TAdoma, alfabet Lorma – łączone- zawierają kilka metod np. Makaton	
Komunikacja wspomagana- konieczne użycie przedmiotów np. papier, długopis, telefon, tablet	Komunikacja niewspomagana- bez użycia przedmiotów- używanie mimiki, swojego ciała, gesty
Komunikacja zależna- konieczny udział drugiej osoby, która np. składa w całość wypowiedź ze znaków graficznych, tłumaczy język migowy	Komunikacja niezależna- bez wsparcia dodatkowych osób

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Komunikacja z użyciem technologii komputerowej- oprogramowania pozwalające na budowanie wypowiedzi, alternatywne klawiatury, specjalne myszy, interfejsy mózg-komputer

Komunikacja wypracowana, używana przez konkretne osoby- wspieranie uczestników w wypracowaniu alternatywnych form porozumiewania się, takie które mogą być zrozumiałe dla większości społeczeństwa (nie znających AAC) np. czytelne gesty używane w naszym kręgu kulturowym, kartki lub małe tabliczki z podstawowymi zwrotami, informacjami, używanie narzędzi multimedialnych- tablet, telefon komórkowy, wraz z programami typu „Gadaczek” , bądź korzystając z przeglądarki internetowej (np. mapy i wyznaczanie trasy, nawigacja, która pomaga w samodzielnym poruszaniu się).

3) Współpraca z osobami wspierającymi uczestnika WTZ

- ✓ zaproszenie osób wspierających do współpracy przez Uczestnika WTZ
- ✓ ustalenie zasad współpracy i roli osób wspierających – zindywidualizowane formy współpracy kadry WTZ z osobami wspierającymi
- ✓ dokumentowanie współpracy z osobami wspierającymi Uczestnika WTZ

Osoby z niepełnosprawnością często potrzebują wsparcia opiekuna przez całe życie - jest to związane z niepełnosprawnościami fizycznymi, intelektualnymi, zaburzeniami psychicznymi. Rodzina jest najważniejszym środowiskiem życia i rozwoju człowieka, jest systemem wzajemnych relacji oddziaływujących na siebie. Prawidłowy przebieg aktywizacji jest ułatwiony, jeżeli są stworzone warunki dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością.

a) Wskazanie osób wspierających

- ustalenie z Uczestnikiem osoby wspierającej (niekoniecznie rodzic czy osoba bliska),
- identyfikacja i diagnoza relacji Uczestnika WTZ z rodziną i innymi osobami wspierającymi,
- zaproszenie wskazanych osób wspierających do współpracy z WTZ, w szczególności do pomocy osobie z niepełnosprawnością w procesie usamodzielniania się.

b) Zasady współpracy

- ustalenie ogólnych zasad współpracy i roli osób wspierających uczestników (zasady ogólne jednakowe dla wszystkich Uczestników),
- określenie zindywidualizowanych form współpracy i ustalenie celów tej współpracy dla każdego Uczestnika,
- uświadomienie osobom wspierającym roli WTZ i miejsca Uczestnika w procesie aktywizacji społecznej zawodowej jako podmiotu działania,
- wspieranie zaangażowania Uczestnika (adekwatnie do jego możliwości) przy jak najmniejszym zaangażowaniu osób wspierających (bez szkody dla całego procesu),
- celem współpracy jest osiągnięcie przez osobę z niepełnosprawnością najwyższej możliwej dla siebie samodzielności; skuteczność takich działań jest możliwa przy ograniczeniu do minimum (adekwatnie do faktycznych potrzeb osoby z niepełnosprawnością) roli opiekunów (osób wspierających).

c) **Proponowane** formy współpracy z osobami wspierającymi

- zebrania osób wspierających w celu informowania o sprawach organizacyjnych placówki, postępach w rehabilitacji i planach na przyszłość,
- stały, telefoniczny i osobisty kontakt z osobami wspierającymi, utrzymywany przez terapeutów odpowiedzialnych za realizację indywidualnego programu rehabilitacyjnego Uczestnika warsztatu,
- zeszyty korespondencyjne - informowanie o sprawach organizacyjnych WTZ,
- spotkania indywidualne terapeutów z Uczestnikiem i osobą wspierającą - informowanie na bieżąco o postępach w rehabilitacji społecznej i zawodowej, o stanie zdrowia, zachowaniu, motywacji, skali zaangażowania i ewentualnych problemach osób z niepełnosprawnością,
- indywidualne konsultacje i poradnictwo - pomoc w uzyskiwaniu pomocy prawnej, w wypełnianiu dokumentów, redagowaniu pism urzędowych, w uzyskaniu wsparcia finansowego od sponsorów na określony cel typu: turnus rehabilitacyjny, zakup sprzętu rehabilitacyjnego, oprzyrządowania,
- umożliwianie uczestnictwa w szkoleniach specjalistycznych dla osób wspierających,
- odwiedziny w domach rodzinnych uczestników,
- zaproszenie osób wspierających na zajęcia w WTZ – indywidualne i grupowe spotkania osób wspierających, podczas których opiekunowie mogą zobaczyć uczestników w działaniu,
- współorganizowanie i uczestnictwo w okolicznościowych imprezach integracyjnych, organizowanych i prowadzonych przez uczestników WTZ (możliwość zobaczenia osoby z niepełnosprawnością w działaniu).

d) Dokumentowanie współpracy z osobami wspierającymi Uczestnika WTZ

- każdy uczestnik w momencie przyjęcia w do WTZ w swojej teczce powinien mieć zawartą informację kto jest jego osobą wspierającą, wraz kontaktem do niej,
- każda zmiana osoby wspierającej lub zasad współpracy powinna być odnotowana w dokumentacji umieszczonej w teczce Uczestnika,
- raz w roku dokonywana powinna być ocena współpracy ze środowiskiem wspierającym uczestnika składająca się z takich elementów jak: formy kontaktów, częstota kontaktów,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

ocena kontaktów (zaangażowanie, pomoc w realizacji zadań WTZ), zalecenia co do dalszej współpracy.

WTZ ma za zadanie aktywizować zawodowo i społecznie po to, by osoba z niepełnosprawnością osiągnęła możliwie największą samodzielność. Skuteczność takich działań jest możliwa przy stopniowym ograniczaniu, do niezbędnego minimum, roli opiekuna w życiu osoby z niepełnosprawnością. Praca z Uczestnikiem to za mało, aby osiągnąć zaplanowane efekty, potrzebna jest praca z całym środowiskiem wspierającym osobę z niepełnosprawnością. Pracownicy WTZ współpracując z rodzinami powinni pomóc im przepracować lęk przed zgodą na samodzielność osoby z niepełnosprawnością.

4) Aktywizacja społeczna i zawodowa uczestników WTZ

- ✓ osoba z niepełnosprawnością ma prawo i możliwości zaistnieć w otaczającej ją społeczności.
- ✓ osoba z niepełnosprawnością ma prawo i możliwości, aby podjąć pracę zawodową i ją z powodzeniem wykonywać.
- ✓ pracownicy WTZ powinni dołożyć wszelkich starań, aby włączyć społecznie i zawodowo osobę z niepełnosprawnością do społeczności.

Mając na względzie artykuł 26 i 27 Konwencji warsztat terapii zajęciowej jako jednostka będąca częścią systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością ma za zadanie w sposób zindywidualizowany aktywizować te osoby w celu umożliwienia im pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Tak więc celem realizacji indywidualnego programu rehabilitacji każdego Uczestnika WTZ jest dążenie do jak największej aktywności społecznej i zawodowej, co skutkuje włączeniem społecznym. Dla każdego jednak takie włączenie może oznaczać zupełnie inną aktywność - zarówno na poziomie społecznym jak i zawodowym.

W przypadku Uczestników WTZ każdy z etapów włączenia społecznego i zawodowego wymaga szerokiego wsparcia profesjonalistów oraz bardzo indywidualnie określonych działań, a także odpowiednią do potrzeb i możliwości osób z niepełnosprawnością ilość czasu przeznaczoną na każde działanie.

Etapy aktywizacji społecznej i zawodowej

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Aktywizacja społeczna (włączanie społeczne) to działanie, którego celem jest osadzenie osoby z niepełnosprawnością w społeczności lokalnej (społeczeństwie) i której efektem powinno być podjęcie i utrzymanie pracy zawodowej, nawet w wymiarze kilku godzin w tygodniu.

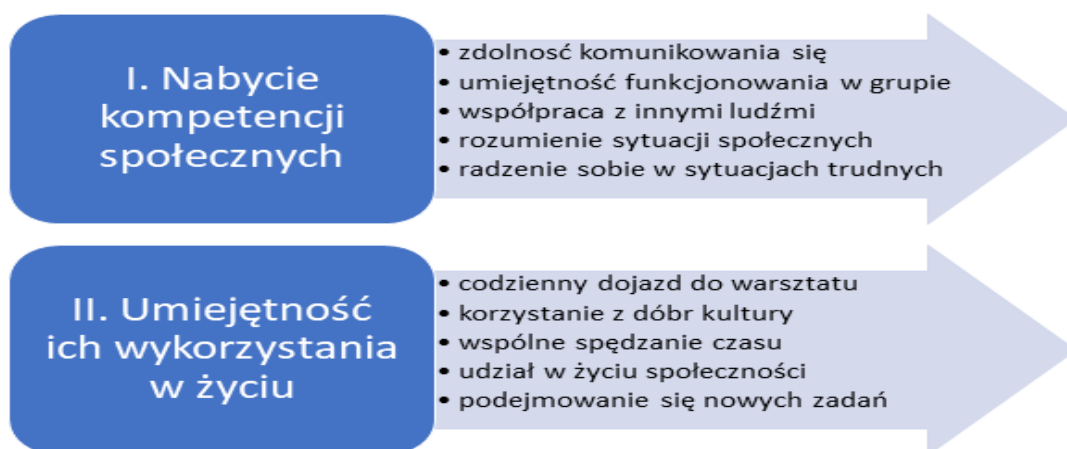
Najważniejszą rolę w procesie aktywizacji Uczestników WTZ pełnią specjaliści na co dzień z nimi pracujący. Specjaliści ci powinni wciąż uważnie słuchać Uczestników i stale rozpoznawać, jakie potrzeby oraz oczekiwania wypływają od nich samych, i kierować się nimi w codziennej pracy.

Postępowanie kadry WTZ w zakresie włączenia społecznego i zawodowego Uczestników powinno rozpocząć się od:

- ⇒ kreowania wizerunku osoby z niepełnosprawnością będącej Uczestnikiem WTZ zgodnego z Konwencją - w nich samych oraz w społeczności lokalnej; wizerunek pełnoprawnego dorosłego członka społeczeństwa, który może wymagać wsparcia i ma do tego prawo zamiast uczestnika ośrodka, kogoś innego, nieszczęśnika, wiecznego dziecka,
- ⇒ podjęcia działań w otoczeniu lokalnym WTZ oraz w środowisku codziennego życia poszczególnych Uczestników, mających na celu zmianę świadomości społecznej otoczenia oraz niwelację zinstytucjonalizowanego wykluczenia, które charakteryzuje ten rodzaj placówek (duża liczba osób z niepełnosprawnością w jednym miejscu) poprzez wchodzenie w otoczenie WTZ z pojedynczymi Uczestnikami (np. spotkania, staże, praktyki, wizyty u potencjalnych pracodawców),
- ⇒ wsparcia Uczestników w procesie wypełniania roli obywatela oraz przyjmowania poszczególnych ról społecznych w ich otoczeniu (osoby dorosłe, które mogą pełnić wiele różnych ról w rodzinie, sąsiedztwie, grupie rówieśniczej, ale także w samym warsztacie, a następnie w miejscu świadczenia wolontariatu, praktyki zawodowej czy pracy).

Propozycje konkretnych działań wspierających włączanie społeczne należy oprzeć na dwóch filarach:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Bardzo istotnym elementem włączenia społecznego jest wykorzystanie “treningu ekonomicznego” bezpośrednio do nauki:

- określania wartości pieniądza, towaru oraz usług,
 - umiejętności gospodarowania budżetem osobistym,
 - planowania wydatków zgodnie z własnymi potrzebami i możliwościami,
- ale także:
- komunikowania się w konkretnych sytuacjach życiowych,
 - gradacji własnych potrzeb i uwzględniania potrzeb innych,
 - poruszania się po centrach handlowych, orientacji w rodzaju usług,
 - umiejętności współfinansowania działań wraz z innymi uczestnikami,
 - korzystania z bankomatów, biletomatów i innych form zakupu dóbr, itp.

Trening ekonomiczny pozwala też zrozumieć wartość pracy i celowość jej podjęcia, co często bywa najważniejszym czynnikiem aktywizacji zawodowej.

Nabyte umiejętności społeczne pozwalają na podjęcie działań, których efektem jest aktywność zawodowa.

Aktywizacja zawodowa powinna być prowadzona równocześnie z aktywizacją społeczną, gdyż Uczestnik bez umiejętności społecznych nie ma możliwości podjęcia pracy, a przede wszystkim jej utrzymania.

Nauka podstawowych umiejętności pracowniczych powinna rozpocząć się od pierwszego dnia w warsztacie i powinna obejmować:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- stosowanie się do zasad obowiązujących w WTZ (regulaminy, zasady bhp, zasady współżycia społecznego, itp.),
- punktualność (dotyczy rozpoczęcia i zakończenia czynności oraz przerwy w pracy),
- komunikatywność (słuchanie poleceń, dopytywanie o szczegóły, sygnalizacja problemu),
- dbałość o miejsce pracy (utrzymanie porządku na stanowisku, dbałość o powierzony materiał),
- skupienie się na wykonywanych czynnościach (nauka sekwencji czynności, niwelacja, bodźców zewnętrznych),
- umiejętność pracy w grupie (współpraca z instruktorem i innymi Uczestnikami).

Aby jednak kształtować te umiejętności, pracownie WTZ powinny być swoim profilem zbliżone do rodzajów podejmowanych później przez uczestników aktywności zawodowych:

- jeśli zakład aktywności zawodowej, w którym mają być zatrudnione osoby niepełnosprawne ma dział gastronomiczno-cateringowy - warto zorganizować podobne warunki do pracy w pracowni kulinarnej WTZ, przygotować grupę kelnerską do obsługi cateringów, czy zespół sprzątający jadalnię,
- jeśli zostanie nawiązany kontakt z lokalnym rzemieślnikiem (np. stolarzem, krawcem, szewcem) - warto przygotować uczestników WTZ do wykonywania prostych czynności pomocniczych, (rekomendowany materiał do wykorzystania: „Katalog czynności zawodowych”⁹ dostępny na stronie: <http://pfzw.pl/materialy-do-pobrania/>),
- jeśli w okolicy powstaje spółdzielnia socjalna, która będzie zajmowała się pracami ogrodniczo - porządkowymi - warto do pracowni porządkowej zakupić odpowiedni profesjonalny sprzęt i wyposażenie oraz wprowadzić podobne zadania dla uczestników WTZ.

Aktywizacja zawodowa w pracowniach będzie miała tym większy efekt, im częściej wykonywane czynności będą miały znamiona wykonywanego zlecenia rynkowego tj.:

- konkretnego zleceniodawcę (wewnętrznego - np. grupę osób z WTZ lub zewnętrznego - np. uczestników festynu), który oceni wykonane zadanie, poprzez aprobatę lub

⁹ Publikacja wydana w ramach projektu „Wsparcie osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym (w tym z zespołem Downa i/lub niepełnosprawnościami sprzężonymi) oraz głębokim stopniem upośledzenia umysłowego III”, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – projekt realizowany przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w partnerstwie z Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (2015)

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

niezadowolenie - sytuacja zbliżona do wykonywania pracy w warunkach zlecenia rynkowego,

- określony termin wykonania - zadanie jest zamknięte w czasie i ma namacalny efekt (jasno określony cel) - namiastka wykonania zadania pod presją czasu,
- ustalony poziom jakości produktu lub usługi; analiza przyczyn niewłaściwej jakości przez grupę z pomocą instruktora i korekta działań przy następnym zleceniu.

Kolejnym elementem indywidualnego przygotowania do podjęcia czynności zawodowych są działania prowadzone poza WTZ, które powinny się odbywać w różnych formach:

- indywidualne i grupowe wyjścia w celu nauki orientacji w terenie, nauki korzystania z infrastruktury w otoczeniu jednostki (przygotowanie do jak największej samodzielności komunikacyjnej),
- wyjścia w celach kulturalno-rekreacyjnych (aktywizacja społeczna, np. festyny, kino, teatr, biblioteka),
- wyjścia w celu przygotowania do podjęcia aktywności zawodowej przez uczestników w postaci:
 - o wizyt u potencjalnych pracodawców (możliwość podjęcia decyzji przez Uczestnika o kierunku aktywizacji zawodowej)
 - o zorganizowanych praktyk zawodowych (od kilkugodzinnych, poprzez kilkudniowe, do kilkutygodniowych).

Uczestnik WTZ indywidualnie przygotowywany do podjęcia czynności zawodowych powinien sukcesywnie zapoznawać się z realiami funkcjonowania w środowisku zewnętrznym przy wsparciu kadry WTZ, która daje uczestnikowi swoiste poczucie bezpieczeństwa.

Aktywizacja zawodowa w postaci praktyk u pracodawcy nie powinna być ograniczana czasowo, ale bardzo indywidualnie dopasowywana do możliwości i potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Praktyki, w których instruktorzy WTZ wspierają osoby z niepełnosprawnością na stanowisku praktykanta są przygotowaniem do przejścia do wspomaganego zatrudnienia poza WTZ.

Jednocześnie w dniach, gdy praktyki nie są realizowane, na terenie warsztatów powinny być zorganizowane dla praktykantów miejsca pracy, które pozwolą na podtrzymywanie umiejętności pozyskanych na praktykach. Czas pomiędzy praktykami powinien być też wykorzystany na wsparcie terapeutyczne, psychologiczne oraz działania, które pozwolą

przepracować wszystkie trudne sytuacje, które pojawiają się w trakcie praktyk u przyszłych pracodawców.

5) Kadra WTZ i rola trenera pracy

- ✓ im lepiej dobrana i bardziej zaangażowana kadra WTZ, tym wyższe umiejętności społeczno-zawodowe osiągają uczestnicy
- ✓ kierownik WTZ kreatorem realizacji IPR Uczestników
- ✓ trener pracy/instruktor zawodu gwarantem aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością

W procesie włączenia społecznego Uczestników WTZ najważniejszą rolę pełni dobrze dobrana kadra specjalistów, których dobór jest zadaniem kierownika i który jest uzależniony od potrzeb i możliwości uczestników danego WTZ.

Instruktorzy terapii zajęciowej, doradcy zawodowi lub instruktorzy zawodu, specjaliści ds. rehabilitacji lub rewalidacji powinni stanowić zespół profesjonalistów, którzy potrafią się nawzajem uzupełniać i jak najlepiej wspierać Uczestników w dążeniu do ich niezależnego życia.

Poziom i kierunek ich wykształcenia jest ważny, ale bardzo istotne jest także właściwe podejście do wspierania osób z niepełnosprawnością oraz zaangażowanie w pracę. Wysokie kompetencje interpersonalne, umiejętność rozwiązywania trudnych sytuacji oraz zrozumienie i cierpliwość muszą iść w parze ze specjalistycznym wykształceniem. Podobnie udział kadry w specjalistycznych szkoleniach, choć bardzo potrzebny, nie gwarantuje właściwego wykorzystania wiedzy w praktyce, jeśli WTZ nie ma ustalonego planu działania i polityki szkoleniowej, spójnych z potrzebami i możliwościami uczestników.

Chcąc realizować zadania WTZ zgodnie z Konwencją należy pamiętać, że same osoby z niepełnosprawnością nie upomną się o wysoką jakość wsparcia ze strony kadry WTZ. Podejście kandydata do pracy w WTZ w kwestii dotyczącej prawa do samostanowienia i współdecydowania uczestnika WTZ o sposobie realizacji planu rehabilitacji powinno być jednym z ważniejszych kryteriów doboru kadr.

Dlatego w wielu warsztatach trzeba na nowo zdefiniować zakres zadań specjalistów wspierających uczestników, zwracając szczególną uwagę na:

- sygnalizowane przez Uczestników potrzeby w zakresie aktywizacji oraz rzetelną ocenę ich możliwości,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- organizowanie pracowni, codziennych działań oraz planowanych wyjść na zewnątrz w sposób adekwatny do potrzeb i możliwości Uczestników,
- współpracę wszystkich pracowników merytorycznych w zakresie wspierania osób z niepełnosprawnością w realizacji indywidualnych planów rehabilitacji,
- profesjonalny dobór nowoczesnych metod, działań i form wsparcia w celu osiągnięcia jak największej niezależności Uczestników w życiu codziennym.

Decyzja o doborze kadry, jej doszkalaniu czy przydzielaniu nowych zadań należy do kierownika WTZ, który kreuje rzeczywistość pracy w warsztacie.

Kierownik WTZ w swoich działaniach uwzględnia potrzebę wspierania Uczestników w dążeniu do niezależnego życia (w oparciu o zapisy Konwencji) w szczególności poprzez:

- przydzielanie zatrudnionym pracownikom zadań, które umożliwią im pełne wykorzystanie swojej wiedzy i doświadczenia w pracy, kierując się potrzebami i możliwościami Uczestników,
- kierowanie zatrudnionych pracowników na szkolenia uzupełniające wiedzę i warsztaty dające możliwość zdobycia doświadczeń,
- wspieranie pracowników poprzez zapewnienie systematycznej superwizji oraz możliwości wymiany doświadczeń pomiędzy pracownikami różnych warsztatów,
- wyłonienie spośród kadry lub wprowadzenie do zespołu pracowników osób, które będą realizować zadania równoważne z zadaniami trenera pracy lub instruktora zawodu,
- włączenie do wsparcia poszczególnych uczestników WTZ przydzielonych im asystentów osobistych.

Włączenie do pracy w WTZ trenerów pracy lub instruktorów poszczególnych zawodów stwarza możliwość aktywizacji zawodowej, której efektem końcowym powinno być podjęcie i utrzymanie zatrudnienia na rynku pracy.

Do zadań trenera pracy zatrudnionego w WTZ powinno należeć:

1) Udział w przygotowaniu IPR, którego efektem ma być zatrudnienie Uczestnika
2) Znalezienie właściwego stanowiska pracy dla Uczestnika WTZ, zgodnego z jego oczekiwaniami oraz możliwościami
3) Przygotowanie załogi Pracodawcy do włączenia OzN do zespołu pracowniczego
4) Przyuczanie uczestnika WTZ wykonywania przez niego zakresu czynności podczas praktyk zawodowych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

5) Asystowanie podczas praktyk na potencjalnym przyszłym stanowisku pracy
6) Pomoc Uczestnikowi w przygotowaniu wszystkich dokumentów potrzebnych do zatrudnienia
7) Poinformowanie pracodawcy o możliwościach wsparcia, które przysługuje pracodawcy zatrudniającemu osoby z niepełnosprawnością
8) Doradztwo w zakresie indywidualnego przystosowania stanowiska pracy dla konkretnego pracownika z niepełnosprawnością
9) Asystowanie przy prowadzonej z pracodawcą rozmowie kwalifikacyjnej
10) Pomoc przy sporządzaniu umowy, określeniu warunków zatrudnienia oraz ich akceptacji przez OzN, a także w podjęciu decyzji o jej podpisaniu
11) Przycucanie pracownika z niepełnosprawnością do wykonywania przez niego ustalonego zakresu czynności
12) Asystowanie podczas wykonywania zadań pracowniczych w zależności od potrzeb osoby z niepełnosprawnością
13) Obserwacja samodzielnego wykonywania przez osobę z niepełnosprawnością ustalonych w umowie obowiązków
14) Regularny monitoring, udzielanie wsparcia w sytuacjach trudnych, pomoc w rozwiązywaniu problemów pracowniczych z udziałem osoby z niepełnosprawnością

Zadania wyszczególnione w pkt 1-10 w sposób oczywisty wykonuje trener pracy zatrudniony w WTZ. Rekomendowane jest jednak, aby i kolejne zadania określone w pkt 11-14 były wykonywane przez tą samą osobę, gdyż zmiana osoby wspierającej może udaremnić osiągnięcie celu, jakim jest zatrudnienie i utrzymanie zatrudnienia przez osobę z niepełnosprawnością.

6) Współpraca z otoczeniem warsztatu terapii zajęciowej

Współpraca z otoczeniem WTZ w zakresie realizacji IPR			
obszar społeczny	jednostka z otoczenia WTZ	zadania realizowane przez jednostkę na rzecz uczestników WTZ	pożądany rodzaj współpracy
pomoc społeczna	Ośrodek Pomocy Społecznej/Centrum Usług Społecznych	świadczenie pomocy z przesłanki dotyczącej długotrwałej choroby i niepełnosprawności	informowanie osób z niepełnosprawnością, które nie są objęte systemem wsparcia i osoby wspierające o możliwości uczestnictwa w terapii zajęciowej w WTZ
	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie/ starostwo powiatowe	dofinansowania z zakresu rehabilitacji społecznej (turnusy rehabilitacyjne, likwidacja barier architektonicznych i w komunikowaniu się, dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego i przedmiotów ortopedycznych	sporządzanie diagnozy lokalnego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością, inicjowanie współpracy pomiędzy poszczególnymi jednostkami, monitorowanie i stymulowanie działań poszczególnych elementów systemu, zapewnienie mechanizmu przepływu osób z niepełnosprawnością pomiędzy elementami systemu (placówki edukacyjne - ośrodki wsparcia - Śds - WTZ - ZAZ - ZPCh - PES - otwarty rynek pracy) - w obrębie powiatu, wsparcie WTZ w prowadzonej działalności, większe zrozumienie celowości działań WTZ podczas dokonywania kontroli wydatkowanych środków oraz rezygnacja z żądania dowodów zakupu związanych z "treningiem ekonomicznym"
		przekazywanie środków PFRON dla WTZ, finansowanie ze środków własnych, nadzór nad funkcjonowaniem, rozliczanie i kontrola	
		przygotowanie powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych	
	Orzecznictwo (na poziomie powiatowym i	orzekanie o stopniu niepełnosprawności i wskazaniach do terapii zajęciowej	respektowanie opinii dotyczących poziomu funkcjonowania osób z

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	wojewódzkim)		niepełnosprawnością sporządzanych przez specjalistów zatrudnionych w jednostkach, które zajmują się codziennym wsparciem tych osób przy orzekaniu o niepełnosprawności, informowanie przez komisję o możliwości wsparcia ze strony WTZ
	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej/ samorząd wojewódzki	przekazywanie środków PFRON dla ZAZ, finansowanie ze środków własnych, nadzór nad funkcjonowaniem, rozliczanie i kontrola	sporządzanie diagnozy systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością na terenie województwa, inicjowanie tworzenia elementów systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością na terenie wszystkich powiatów w województwie, organizowanie szkoleń kadry WTZ oraz innych działań wspierających działalność WTZ jako podmiotów ekonomii społecznej
		finansowanie organizacji pozarządowych w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej, roboty budowlane w obiektach służących rehabilitacji	
		zabezpieczenie szkoleń dla służb z zakresu polityki społecznej, w tym dla kadry WTZ	
		przygotowanie wojewódzkich programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych	
	Środowiskowy Dom Samopomocy/ośrodek i wsparcia dziennego	zabezpieczenie dziennego pobytu osoby z niepełnosprawnością	współpraca z WTZ w ramach mechanizmu przepływu uczestników do /z WTZ
	podmioty reintegracyjne (Centrum Integracji Społecznej, Klub Integracji Społecznej)	szkolenia zawodowe dla osób z niepełnosprawnością	współpraca w zakresie szkoleń zawodowych dla poszczególnych Uczestników WTZ
zatrudnienie	Powiatowy Urząd Pracy	pośrednictwo pracy dla osób bezrobotnych, ewidencja osób niepełnosprawnych poszukujących pracy	pośrednictwo pracy dla osób z niepełnosprawnością, przygotowanie różnych instrumentów rynku pracy do

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		wsparcie bezrobotnych osób z niepełnosprawnością w zakresie rozpoczęcia działalności gospodarczej, szkoleń zawodowych	potrzeb osób z niepełnosprawnością i szeroka współpraca z kadrą WTZ, działania wspierające trenerów pracy w poszukiwaniu pracodawców skłonnych do zatrudniania osób z niepełnosprawnością, przygotowywanie w kooperacji z kadrą WTZ pracodawców do realizacji praktyk i zatrudniania osób z niepełnosprawnością
		dofinansowanie tworzenia miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnością	
		poradnictwo zawodowe dla osób z niepełnosprawnością	
	Zakład Aktywności Zawodowej	zakład zatrudniający osoby z niepełnosprawnością	współpraca z WTZ w ramach mechanizmu przepływu uczestników do /z WTZ, umożliwianie organizacji praktyk dla uczestników WTZ
	otwarty rynek pracy	pracodawcy - potencjalne miejsca pracy dla uczestników WTZ	umożliwianie organizacji praktyk dla uczestników WTZ, organizowanie staży u pracodawców, zatrudnianie Uczestników WTZ w ramach zatrudniania wspomagane
	Zakład Pracy Chronionej	pracodawcy - potencjalne miejsca pracy dla uczestników WTZ	umożliwianie organizacji praktyk dla uczestników WTZ, organizowanie staży u pracodawców, zatrudnianie Uczestników WTZ w ramach zatrudniania wspomagane
	Podmiot Ekonomii Społecznej	pracodawcy - potencjalne miejsca pracy dla uczestników WTZ	umożliwianie organizacji praktyk dla uczestników WTZ, organizowanie staży u pracodawców, zatrudnianie Uczestników WTZ w ramach zatrudniania wspomagane
edukacja	szkoły specjalne/ integracyjne, szkoły życia	miejsca pozyskania uczestników do WTZ	współpraca w zakresie płynnego przejścia absolwentów z systemu edukacji do WTZ
pozostałe	Państwowy Fundusz	finansowanie działalności	finansowanie działań

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

obszary	Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	ustawowej oraz działań dodatkowych wspierających działalność WTZ	uzupełniających działalność WTZ, których nie przewidziano w ustawie, a które wzmacniają efekt aktywizacji społecznej i zawodowej prowadzonej w WTZ
	organizacje pozarządowe	wspieranie działalności WTZ poprzez realizację kompleksowych projektów aktywizacyjnych uzupełniających działalność WTZ	szeroka współpraca w zakresie różnych inicjatyw wzmacniających działalność WTZ, aktywizację społeczną oraz działań uzupełniających wsparcie ON po opuszczeniu WTZ

6. Wytyczne w zakresie szkolenia i rozwoju kadr WTZ

Kluczowe zasady w zakresie podnoszenia kwalifikacji i rozwoju kadry WTZ:

- Punkt wyjścia – koncentracja na celach WTZ
- Plan szkoleń jako wypadkowa potrzeb oraz oczekiwań pracownika
- Upowszechnianie wiedzy
- Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu

i) Definicje

Podnoszenie kwalifikacji zawodowych – zdobywanie lub uzupełnianie wiedzy i umiejętności przez pracownika, z inicjatywy pracodawcy albo z inicjatywy pracownika za zgodą pracodawcy, w formach pozaszkolnych, takich jak szkolenia, kursy, seminaria, sympozja, kongresy, konferencje, webinary itp.

Szkolenia wewnętrzne – szkolenia prowadzone przez pracowników WTZ, którzy posiadają wiedzę z danego zakresu lub wcześniej odbyli szkolenie zewnętrzne z tego zakresu.

Szkolenia zewnętrzne – szkolenia zlecane przez WTZ podmiotom zewnętrznym (instytucji szkoleniowej lub zewnętrznemu trenerowi).

Samokształcenie – samodzielne, indywidualne zdobywanie (pogłębianie) wiedzy i umiejętności.

j) Etapy postępowania

Polityka szkoleniowa pozwala na świadome i celowe wpływanie na wiedzę, zachowania i postawy pracowników, na ich motywację do pracy. Wpływa także pozytywnie na wizerunek instytucji i jej atrakcyjność jako pracodawcy. Kierowanie się polityką szkoleniową stanowi przeciwieństwo podejścia na zasadzie reakcji, w ramach którego decyzja o skierowaniu pracownika na szkolenie podejmowana jest głównie dlatego, że akurat wpłynęło interesujące zaproszenie na szkolenie.

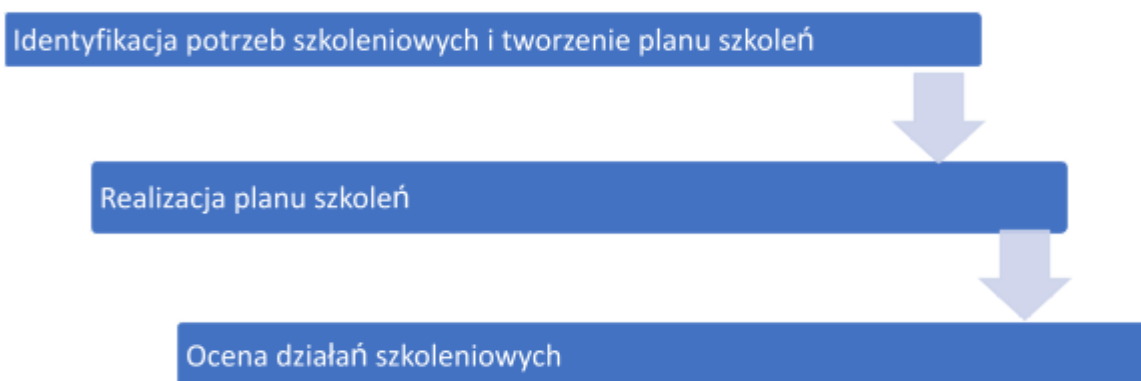
Polityka szkoleniowa powinna opierać się na następujących założeniach:

- system szkoleń powinien uwzględniać cele instytucji,
- szkolenia powinny być dostępne dla wszystkich pracowników,
- szkolenia powinny stanowić część procesu, a nie być działaniami sporadycznymi,
- szkolenia powinny wynikać z rozpoznanych i przewidywanych potrzebach szkoleniowych,
- realizacja polityki szkoleniowej powinna być monitorowana i oceniana,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

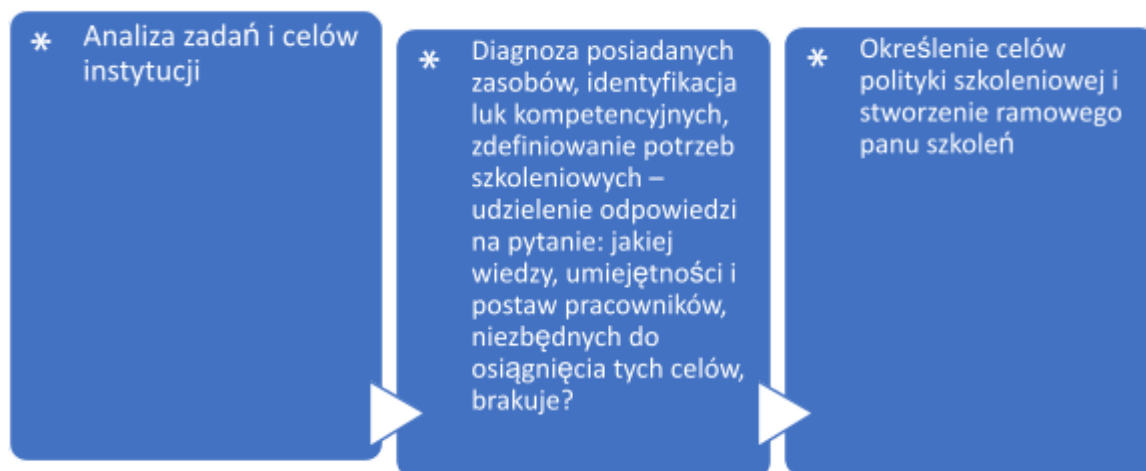
- pracownicy muszą widzieć potrzebę podejmowania szkolenia i jego cele,
- musi uwzględniać wszelkie formy szkoleń, z uwzględnieniem szkoleń wewnętrznych, a także e-learningu.

Polityka szkoleniowa realizowana jest w ramach trzech kluczowych etapów, których przebieg został przedstawiony w kolejnych podrozdziałach.

Identyfikacja potrzeb szkoleniowych i tworzenie planu szkoleń

Ten etap obejmuje następujące działania:

Działalność szkoleniowa służyć ma rozwojowi potencjału pracowników po to, by lepiej wykonywali obecne zadania i byli w stanie elastycznie dostosować się do przyszłych zadań. Oznacza to, że **działania szkoleniowe muszą wynikać z celów działania instytucji**. Jednym ze

sposobów osiągnięcia tych celów jest podnoszenie kompetencji pracowników. Konieczne jest więc zidentyfikowanie – jakie kompetencje są potrzebne do osiągnięcia tych celów, a następnie – jakich kompetencji (wiedzy, umiejętności, postaw) brakuje w zespole. Nie wyklucza to sytuacji, gdy niezbędne może okazać się szkolenie jako działanie o charakterze doraźnym – interwencyjnym. W sytuacji wystąpienia nieoczekiwanego problemu niezbędne jest jednak w pierwszej kolejności zbadanie przyczyn pojawienia się problemu i dopiero wówczas podjęcie decyzji o jego rozwiązaniu – nie zawsze będą to szkolenia; na przykład kolejne szkolenie nie spowoduje zmiany, jeśli zespół jest źle zarządzany.

Identyfikacja potrzeb szkoleniowych wymaga więc jasnego nakreślenia celów WTZ na najbliższy rok (z uwzględnieniem ewentualnych zmian regulacji prawnych dotyczących WTZ), a następnie dokonania oceny posiadanych zasobów i określenie luk kompetencyjnych w zespole. Na tym etapie głównym źródłem informacji będą opisy stanowisk i wyniki okresowych ocen pracowniczych. Rekomendowane jest tworzenie dla każdego pracownika **indywidualnego planu rozwoju zawodowego**, uwzględniającego rodzaj wykonywanej pracy, opis posiadanych kompetencji, mocne strony pracownika, obszary wymagające rozwoju/wzmocnienia, dotychczas odbyte szkolenia. Ważne, by ostateczne ustalenia dokonane były wspólnie przez pracownika i przełożonego - pracownik kierowany na szkolenie powinien być przekonany co do jego celowości.

Badając potrzeby szkoleniowe należy mieć świadomość różnicy między potrzebą a „zachcianką szkoleniową”: potrzeba to różnica między stanem obecnym a stanem pożądanym, zachcianka – to po prostu odpowiedź na pytanie typu „na jakie szkolenie masz ochotę się udać?”

W toku badania potrzeb szkoleniowych należy zwracać uwagę na dwa rodzaje luk kompetencyjnych:

- dotyczące wiedzy i umiejętności **niezbędnych** do wykonywania zadań na stanowisku – obowiązkiem pracownika jest nabywanie takiej wiedzy i umiejętności, a obowiązkiem pracodawcy jest umożliwienie jej zdobycia poprzez organizowanie szkoleń lub stymulowanie do samokształcenia – te luki powinny być zapełniane w pierwszej kolejności;
- dotyczące wiedzy i umiejętności **przydatnych** w wykonywaniu określonych zadań – np. dotyczące potrzeby poszerzenia wiedzy o nowe obszary.

Kwestia kosztów i źródeł finansowania nie ma na tym etapie znaczenia.

Badanie potrzeb szkoleniowych pozwala jasno zdefiniować cele szkolenia, a poprzez to wskazać tematykę szkolenia, zarys programów, kryteria oceny oferty szkoleniowej i przyszłego badania

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

skuteczności szkolenia. Pozwala też na określenie priorytetów, w tym czasowych. Może się bowiem okazać, że wszystkich potrzeb nie da się zaspokoić z racji np. ograniczonych zasobów finansowych; nie da się ponadto zaspokoić wszystkich potrzeb jednocześnie, zwłaszcza biorąc pod uwagę, że szkolenia nie powinny zakłócać pracy warsztatu.

Na podstawie diagnozy tworzony jest **ramowy plan szkoleń** - dokument wskazujący cele działań szkoleniowych w nadchodzącym roku, czyli priorytetowe obszary, w jakich należy organizować szkolenia, a także:

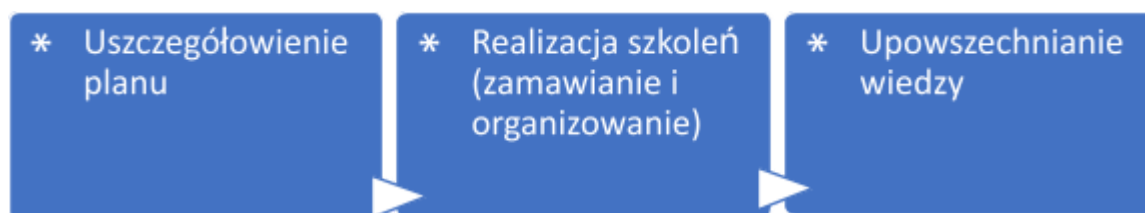
- kalkulację kosztów i źródła finansowania,
- cele i tematykę szkoleń wraz ze wskazaniem formy szkoleń (wewnętrzne-zewnętrzne, stacjonarne-on-line),
- uczestników,
- harmonogram.

Rekomenduje się poddanie planu konsultacjom z pracownikami w celu zweryfikowania jego wykonalności, biorąc pod uwagę czas, jaki pracownicy musieliby przeznaczyć na szkolenia.

Szacowanie kosztów szkolenia odbywa się w oparciu o złożone wyceny przez podmioty zewnętrzne oraz na podstawie dotychczasowych doświadczeń. Aby dobrze oszacować koszty należy przygotować opis przedmiotu każdego ze szkoleń oraz ustalić wymagania wobec kadry szkolącej.

Zaakceptowany przez kierownictwo WTZ ramowy plan szkoleń jest przekazywany do wiadomości wszystkim pracownikom w sposób zapewniający faktyczne dotarcie do wszystkich. Plan powinien powstać przed końcem roku poprzedzającego okres jego obowiązywania.

Realizacja planu

Ramowy plan szkoleń wymaga uszczegóławiania, np. w cyklu kwartalnym. Mechanizm uszczegóławiania planu pozwala na elastyczność przy zachowaniu wytyczonych priorytetów.

Ponadto cykliczne uszczegóławianie pozwala na aktualizację planu z uwzględnieniem szkoleń wynikających np. ze zmieniającej się sytuacji prawnej.

Organizacja szkoleń odbywa się poprzez:

- poszukiwanie miejsc szkolenia w przypadku pojedynczych pracowników,
- zamawianie szkolenia dla potrzeb większej grupy pracowników; wskazane jest w tej sytuacji konsultowanie się z innymi WTZ lub współpracującymi instytucjami w celu ewentualnego wspólnego zamawiania szkoleń grupowych,
- organizowanie szkoleń wewnętrznych.

Punktem wyjścia do zamawiania szkoleń (zarówno indywidualnych, jak i grupowych) jest **określenie szczegółowych celów szkolenia – określenie wiedzy i umiejętności, jakie pracownicy muszą nabyć**. To wymaga przedstawienia się w rozmowach o szkoleniach z mówienia o tym, na jaki temat ma być szkolenie na mówienie o tym, czego pracownik ma się dowiedzieć, jakie umiejętności nabyć czy udoskonalić lub jakie postawy wzmocnić. To oznacza także, że aby wybrać ofertę nawet szkolenia indywidualnego nie powinno się polegać wyłącznie na treściach zawartych w standardowej ofercie rozsyłanej seryjnie do wielu różnych podmiotów, lecz należy wymagać szczegółowych informacji w zakresie:

- wymagania wstępne wobec uczestników,
- cele kształcenia,
- plan nauczania, określający nazwy poszczególnych etapów szkolenia (jednostek) oraz czas ich trwania,
- treści kształcenia w poszczególnych etapach z uwzględnieniem metod realizacji oraz sposobów weryfikacji nabytej wiedzy,
- czas trwania szkolenia,
- informacje o trenerze,
- informacje o innych uczestnikach (do kogo skierowana jest oferta - dla zdecydowanej większości obszarów szkolenia istotne znaczenie ma jednorodny charakter grupy; oznacza to, że w przypadku szkoleń indywidualnych należy upewnić się, czy jest szansa na zachowanie tej jednorodności, tj. czy uczestnikami będą osoby z tego samego lub podobnego typu instytucji),
- warunki, w jakich odbywać się będzie szkolenie,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- materiały, jakie otrzymają uczestnicy [ten element jest istotny w przypadku szkoleń dotyczących nowej wiedzy; mniej istotny w przypadku szkoleń służących kształtowaniu umiejętności lub postaw],
- w przypadku instytucji, z którą instytucja dotychczas nie współpracowała, należy wymagać również referencji, które winny zostać zweryfikowane (poprzez kontakt z jedną-dwoma wskazanymi instytucjami o charakterze podobnym do WTZ).

Cena powinna być jedynie czynnikiem rozstrzygającym przy ofertach jednakowo spełniających oczekiwania jakościowe.

Po odbytych szkoleniach pracownik jest zobowiązany wypełnić ankietę oceniającą, której jednym z elementów jest sformułowanie sugestii dotyczących zakresu upowszechnienia nabytej wiedzy.

Upowszechnianie wiedzy nabytej na szkoleniu przez pojedynczych pracowników służby rozszerzeniu oddziaływania szkolenia przy minimalizacji nakładów. Jeśli wskazana zostanie potrzeba upowszechnienia wiedzy w ramach zespołu – spotkanie powinno odbyć się w ciągu 30 dni po powrocie ze szkolenia. Spotkanie takie jest ujmowane w planie szkoleń w ramach jego aktualizacji jako szkolenie wewnętrzne.

Innym elementem upowszechnienia jest udostępnienie do powszechnego użytku uzyskanych na szkoleniu, a także na konferencji czy seminarium, materiałów (nie dotyczy to materiałów w postaci wydruku prezentacji Power Point). Materiały takie powinny być zbierane w jednym, powszechnie dostępnym miejscu (Baza wiedzy), a wypożyczanie materiałów powinno podlegać rejestracji. Obecnie coraz częściej baza wiedzy będzie miała charakter elektroniczny, nie wymagający systemu rejestracji.

Warto pamiętać, że nowoczesny pracownik to pracownik uczący się przez całe życie nie tylko w formach szkolnych czy pozaszkolnych, ale także korzystający z samokształcenia. Proces samokształcenia rozumiany powinien być jako uczenie się prowadzone świadomie, wykorzystujące różne formy pomocy osób oraz instytucji. Cele tego procesu oraz formy, metody i treść dobiera sama osoba ucząca się. Rolą nowoczesnego kierownika jest zachęcanie do samokształcenia. Tego typu działań nie ujmuje się w planach szkoleń, jednak warto, by działania samokształceniowe wspierane przez kierownictwo uwzględniały priorytety określone w planie.

Ocena szkoleń

Po powrocie ze szkolenia pracownicy powinni być zobowiązani w okresie do 5 dni roboczych wypełniać ankietę oceny szkolenia (tę samą, o której mowa była wyżej). Dzięki temu uzyskamy nieco bardziej wiarygodne wyniki niż uzyskuje firma szkoleniowa, stosująca ankiety na zakończenie szkolenia - pracownik kilka dni po szkoleniu nie kieruje się już pozamerytorycznymi aspektami związanymi z „fajną atmosferą” i może przekazać bardziej uświadomione opinie.

Taka ocena pozwala na weryfikowanie przydatności szkolenia w pracy danego pracownika, ale też będzie mogła zostać wykorzystana w procesie weryfikacji dostawców szkoleń.

Dodatkowo zaleca się przeprowadzenie rozmowy przez przełożonego z uczestnikiem szkolenia w celu uzyskania bezpośrednich opinii na temat szkolenia i trenera.

Należy też pamiętać, że przyczyną niskiej skuteczności szkolenia nie zawsze jest samo szkolenie – ten pozorny paradoks można wyjaśnić następująco:

- jeśli pracownik nie odczuwa potrzeby szkolenia, to jedzie na nie niechętnie i przez cały czas prezentuje postawę „na nie” - w takim przypadku, nawet jeśli szkolenie dostarczy nowej przydatnej wiedzy, to pracownik nie zdoła zmienić swojej postawy;
- pracownik jest chętny, ale uwarunkowania w miejscu pracy nie pozwalają na zastosowanie nowej wiedzy i umiejętności; jeśli w takiej sytuacji pracownik zostanie wysłany na kolejne szkolenie, to prawdopodobieństwo, że pojedzie na nie nastawiony negatywnie jest dość duże – i sytuacja nie tylko się powtarza, ale pogłębia;
- jeśli wyślemy pracownika na nieodpowiednie szkolenie (nie odpowiadające na jego luki kompetencyjne) to również niczego ono nie zmieni.

k) Obszary szkoleń

W procesie tworzenia planu szkoleń należy zwrócić uwagę na następujące kluczowe obszary szkoleń:

- Szkolenia podnoszące kompetencje w pracy z osobami z niepełnosprawnością, obejmujące zwłaszcza takie kwestie, jak stosowanie oceny funkcjonalnej (biopsychospołecznej) jako narzędzia wspomagającego np. diagnozowanie, tworzenie IPR i monitorowanie postępów uczestników WTZ, umiejętności społeczne, komunikacja alternatywna, podmiotowość uczestników, nowe formy terapii i pracy z osobami z niepełnosprawnościami, nakierowane na nabywanie umiejętności zawodowych, doradztwo zawodowe i rynek pracy, seksualność osób z niepełnosprawnościami, współpraca z rodzicami osób niepełnosprawnych;
- Szkolenia podnoszące kompetencje z zakresu funkcjonowania WTZ, obejmujące zwłaszcza takie kwestie, jak kształtowanie wizerunku WTZ, pozyskiwanie środków, zleceń, sponsorów, uprawnienia osób z niepełnosprawnościami i system wsparcia osób z niepełnosprawnościami, podstawowe zagadnienia z zakresu prawa pracy, zasady zatrudniania wspomagane, asystent osoby z niepełnosprawnościami;
- Szkolenia z zakresu zarządzania i administrowania WTZ, obejmujące zwłaszcza takie kwestie, jak zarządzanie zróżnicowanym zespołem, włączająca kultura organizacyjna,

rozwiązywanie konfliktów w miejscach pracy, umiejętność pracy w stresie, nowe technologie w zarządzaniu zespołem;

a także szkolenia dla nowoprzyjmowanych pracowników, o których mowa w pkt. 4.

1) **Adaptacja nowoprzyjętych pracowników**

Nowoprzyjmowani pracownicy, zwłaszcza gdy jest to ich pierwsza praca lub gdy dotychczasowa praca dotyczyła zadań innych niż w WTZ, powinni podlegać programowi adaptacyjnemu. Jego głównym celem jest jak najszybsze włączenie nowych pracowników w strukturę warsztatu i integrację z zespołem.

Podczas programu adaptacyjnego pracownik powinien mieć możliwość poznania warsztatu: jego celów i zadań, struktury, kultury organizacyjnej, zasad działania, a także zakresu swoich zadań, oczekiwań wobec siebie, a także sposobów i metod pracy. Program adaptacyjny to też czas na poznanie pracownika przez pozostałych współpracowników.

Nie istnieje jeden, uniwersalny model wdrożenia nowego pracownika do pracy w WTZ. Program może obejmować:

- szczegółowy instruktaż na stanowisku dotyczący zleconych zadań, w tym szkolenie z aplikacji używanych w WTZ,
- wskazanie osoby do pomocy - „opiekuna” (za jej wcześniejszą zgodą); dobrze jest wybrać do tej roli pracownika, który stosunkowo niedawno sam przeszedł przez proces adaptacji, ponieważ lepiej będzie rozumiał sytuację kolegi/koleżanki i dzięki temu w najlepszy sposób wyjaśni, jak należy się zachować w poszczególnych sytuacjach zawodowych,
- przekazanie materiałów do zapoznania się, przy czym dla zapewnienia możliwości opanowania najważniejszych informacji pożądane jest, aby były to wersje specjalnie w tym celu opracowane (wiedza „w pigułce” na temat podstaw prawnych działania warsztatu, jego celów i zadań, dokumentów programowych istotnych z punktu widzenia WTZ, obowiązujących procedur postępowania).

Nowoprzyjęci pracownicy powinni mieć możliwość odbycia w pierwszym roku pracy następujących szkoleń:

- zasady funkcjonowania WTZ (przepisy, dokumentacja),
- praca instruktora i terapeuty zajęciowego,
- samostanowienie uczestników,
- umiejętności społeczne i komunikacyjne.

m) **Regulamin szkoleń**

Jest pożądane, by w WTZ opracowany został regulamin szkoleń. Powinien on określać:

- zasady sporządzania i uszczegóławiania planu szkoleń,
- wykaz szkoleń obowiązkowych, w tym szkoleń nowoprzyjętych pracowników,
- zasady kierowania pracowników na szkolenia,
- zobowiązania pracownika w związku z odbytymi szkoleniami, finansowanymi przez pracodawcę,
- zasady uczestnictwa pracowników w szkoleniach, w tym regulujące obowiązek uczestnictwa w szkoleniach dotyczących niezbędnej wiedzy i umiejętności,
- zasady oceny skuteczności szkolenia.

n) **Źródła finansowania**

Krajowy Fundusz Szkoleniowy

Krajowy Fundusz Szkoleniowy stanowi wydzieloną część Funduszu Pracy, przeznaczoną na dofinansowanie kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawców, podejmowanego z inicjatywy lub za zgodą pracodawcy. Pracodawca starający się o dofinansowanie kosztów kształcenia ustawicznego musi wnieść wkład własny w wysokości 20% kosztów. Dofinansowanie środkami KFS nie może przekroczyć wysokości 300% przeciętnego wynagrodzenia w danym roku na jednego uczestnika.

Środki KFS może przeznaczyć na:

- określenie potrzeb firmy w zakresie kształcenia ustawicznego, które ma być dofinansowane,
- kursy i studia podyplomowe realizowane z inicjatywy pracodawcy lub za jego zgodą,
- egzaminy umożliwiające uzyskanie dyplomów potwierdzających nabycie umiejętności, kwalifikacji lub uprawnień zawodowych,
- badania lekarskie i psychologiczne wymagane do podjęcia kształcenia lub pracy zawodowej po ukończonym kształceniu,
- ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków w związku z podjętym kształceniem.

Wnioski o dofinansowania kosztów kształcenia ustawicznego składa się do powiatowego urzędu pracy właściwego ze względu na siedzibę pracodawcy albo miejsce prowadzenia działalności.

Środki unijne

Europejski Fundusz Społeczny wspiera wzmocnienie kompetencji pracowników zajmujących się osobami narażonymi na wykluczenie społeczne, działającymi na rzecz włączenia społecznego, a więc m.in. pracowników WTZ. Konkretnie możliwości będą określone w krajowych i regionalnych programach operacyjnych.

Środki PFRON

Istnieje możliwość sfinansowania podnoszenia kwalifikacji kadry wtz w ramach realizowanych zadań ustawowych Funduszu - zlecania zadań fundacjom i organizacjom pozarządowym oraz szkoleń w zakresie języka migowego.

Środki własne

To także środki pochodzące z PFRON (oraz samorządu powiatowego i ewentualnych darczyńców), ale będące już w posiadaniu WTZ, przeznaczone na jego funkcjonowanie.

System szkoleń wewnętrznych opartych o wiedzę i kompetencję kadry

Pamiętać także należy o wartościach wynikających ze szkoleń nie wymagających specjalnych funduszy - prowadzonych przez pracowników WTZ, mających wiedzę nabytą podczas długoletniej pracy lub w wyniku szkolenia zewnętrznego. Takie szkolenia nie tylko służą podnoszeniu kwalifikacji, ale też tworzą przestrzeń do dzielenia się doświadczeniami, budują jedność w zespole, zaufanie i poczucie jednego celu. Podobnie wartościowe są spotkania w ramach sieci WTZ z danego obszaru lub sieci instytucji zajmujących się podobnymi problemami np. na terenie powiatu czy gminy.

o) Superwizja

Pracowników WTZ często dotyka problem **wypalenia zawodowego**, które mieści się w trzech obszarach:

wyczerpania emocjonalnego - wyczerpanie emocjonalne jest tu traktowane jako jeden z początkowych objawów wypalenia zawodowego, wiąże się z poczuciem danej osoby, że w wyniku nadmiernego obciążenia emocjonalnego brakuje jej sił do dalszej pracy;

depersonalizacji - jako negatywne, bezduszne reagowanie na innych ludzi, będących odbiorcami usługi czy opieki ze strony tejże osoby, „utrata troski o ludzi”, z którymi się pracuje, powoduje dystansowanie się i traktowanie ich w sposób mechaniczny;

obniżonego poczucia dokonać osobistych objawiających się spadkiem satysfakcji z wykonywanej pracy oraz poczuciem obniżenia kompetencji zawodowych.

Zgodnie z tym modelem wypaleni pracownicy czują się wyczerpani fizycznie i emocjonalnie, są podatni na rozczarowania, stają się cyniczni, wycofani, przekonani o bezsensowności swojej pracy. Zaczynają wątpić w swoje umiejętności i kompetencje, przestają szanować ludzi, których powinni wspierać, a nawet czują do nich awersję.

Zapobieganie procesowi wypalenia zawodowego powinno odbywać się poprzez kształtowanie następujących postaw oraz umiejętności:

- prawidłową ocenę sytuacji zawodowej,
- świadomość własnych kompetencji,
- poczucie własnej skuteczności zawodowej,
- utrzymanie równowagi między życiem prywatnym a zawodowym
- kształtowanie odporności na stres poprzez higienę psychiczną, indywidualne strategie radzenia sobie ze stresem, czy wsparcie społeczne.

Odpowiedzią na problemy wypalenia zawodowego powinna być **superwizja**. Superwizja to profesjonalna metoda obserwacji w praktyce terapeutycznej i edukacyjnej oraz wsparcie w doskonaleniu zawodowym. Jest to celowe działanie opierające się przede wszystkim na obserwacji, doradztwie i wspieraniu osób pracujących z osobami z problemami, w tym o zaburzonym rozwoju.

Najistotniejszym aspektem superwizji staje się uczenie się. Superwizja jest bowiem wzajemną wymianą doświadczeń, przemyśleń, okazją wspólnej analizy nad źródłami trudności, szukaniem istoty problemu, dochodzeniem do nowych rozwiązań. W wielu sytuacjach jest to także odkrywanie swoich nieuświadomianych wcześniej uczuć i przekonań tkwiących u podstaw napotykaných barier w pracy z klientami, a także źródeł osiągniętych sukcesów.

Superwizja pomaga nieustannie pogłębiać swój profesjonalizm i radzić sobie z różnymi trudnymi i złożonymi przypadkami oraz cieszyć się z osiągnięć i dokonań.

Celem superwizji w WTZ jest:

1. Podnoszenie standardów wykonywania pracy przez kadrę WTZ na rzecz dobrostanu uczestników WTZ,
3. Udzielanie wsparcia pracownikom WTZ oraz zapobieganie wypaleniu zawodowemu;
4. Zdobywanie umiejętności pozwalających na identyfikowanie trudności w pracy, ich źródeł oraz sposobów rozwiązywania;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

5. Wzmacnianie umiejętności komunikowania się pracowników WTZ z uczestnikami, współpracownikami i instytucjami oraz otoczeniem, w którym wykonują pracę;
6. Podnoszenie skuteczności pracy pracowników WTZ;
7. Wzmacnianie kompetencji zawodowych pracowników WTZ.

Superwizja może być realizowana w formie indywidualnej lub grupowej.

Zasady przeprowadzenia superwizji:

- pracownik WTZ ma prawo wnioskować o superwizora i formę superwizji,
- superwizor może odmówić superwizji w przypadku, gdy zachodzi wątpliwość co do jego bezstronności lub neutralności,
- wnioski z superwizji mogą być przekazywane osobom nieuczestniczącym w superwizji wyłącznie za zgodą wszystkich pracowników uczestniczących w superwizji, zwanych dalej „superwizowanymi”, wyrażoną w postaci papierowej lub elektronicznej.

Superwizor nie może:

- być związany umową o pracę lub umowami cywilnoprawnymi z podmiotami, w których są zatrudnieni pracownicy przez niego superwizowani, z wyjątkiem umowy, na podstawie której prowadzi superwizję;
- pozostawać w zależności lub podległości służbowej z superwizowanym;
- pozostawać w relacjach rodzinnych z superwizowanym, jak również z jego przełożonymi.

7. Programy szkoleniowe

1) Program szkolenia dla kadry kierowniczej WTZ w zakresie standardu funkcjonowania WTZ

1. Cele i efekty szkolenia

Celem szkolenia jest przygotowanie kadry kierowniczej do stosowania standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej.

Po ukończeniu szkolenia uczestnik będzie:

- znał standard funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej,
- rozumiał cele i założenia wdrożenia standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej,
- znał dokumentację diagnostyczną w WTZ określoną standardem i umiał wdrożyć jej stosowanie w kierowanym WTZ,
- znał zakres rehabilitacji zawodowej wymaganej przez standard,
- umiał wdrożyć standard funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej w kierowanym przez siebie wtz,
- umiał zorganizować działanie i kierować pracą placówki spełniającej wymogi standardu,
- wiedział, co należy zmienić w dotychczasowej organizacji WTZ, żeby wdrożyć i realizować standard funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej.

2. Ramowy program szkolenia

Dzień 1. 09:00 – 16:15

Lp.	Od-do	Kluczowe zagadnienia
1.	09:00 – 10:30	• Wstęp, przywitanie, cele warsztatu, zapoznanie się • Oczekiwania i obawy związane z wprowadzeniem standardu w życie, przydatne narzędzia coachingowe przy wprowadzeniu standardu • Przedstawienie standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej - wstęp
	10:30-10:45	Przerwa kawowa
2.	10:45-12:15	• Przedstawienie standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej - kontynuacja
	12:15-13:00	Lunch
3.	13:00- 14:30	• Quiz ze znajomości standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		- Formułowanie nowych celów w kierowanym WTZ - Stworzenie planu zmian dotyczących organizacji kierowanego WTZ w celu wdrożenia standardu i nowych celów z tym związanych
	14:30 – 14:45	Przerwa kawowa
4.	14:45-16:15	- Omówienie stworzonych przez uczestników szkolenia planów - Zadanie domowe (wprowadzenia samostanowienia uczestnika w moim WTZ) - Podsumowanie dnia

Dzień 2. 09:00 – 16:15

Lp.	Od-do	Kluczowe zagadnienia
1.	09:00 – 10:30	- Przywitanie, rozmowa o pracy domowej – refleksje nt. planu wprowadzenia zmian organizacyjnych w celu wdrożenia standardu w placówkach - Wprowadzenia superwizji dla kadry merytorycznej WTZ oczekiwania i obawy
	10:30-10:45	Przerwa kawowa
2.	10:45-12:15	- Pozyskiwanie środków finansowych na wyposażenie i szkolenia - Rozpoznanie potrzeb szkoleniowych kadry WTZ niezbędnych do wdrożenia standardu - Zakres rehabilitacji zawodowej określonej przez standard
	12:15-13:00	Lunch
3.	13:00- 14:30	- Wdrożenie zmian w zakresie pracy Rady Programowej WTZ - Dokumentacja diagnostyczna określona standardem i jej wdrożenie w WTZ - Zaplanowanie pracy nad wdrożeniem w WTZ diagnozy potrzeb, możliwości i oczekiwań uczestników WTZ w oparciu o model oceny funkcjonalnej (biopsychospołecznej) oraz schematu indywidualnego programu rehabilitacji opartego o ww. diagnozę i podlegającego okresowej ocenie
	14:30 – 14:45	Przerwa kawowa
4.	14:45-16:15	- Podsumowanie warsztatów - Mini dyskusja - Wymiana doświadczeń - Podsumowanie szkolenia /zwrócenie uwagi na najtrudniejsze zagadnienia

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3. Plan realizacji szkolenia – wskazówki dla trenera

Dzień 1. 09:00 – 16:15

Lp.	Od-do	Cele szczegółowe (efekty)	Zagadnienia	Metody	Narzędzia pomocnicze
1.	09:00 -10:30	1) Poznanie celów szkolenia i zasad pracy; 2) Poznanie najistotniejszych zagadnień dotyczących standardu	Wstęp, przywitanie, cele warsztatu, zapoznanie się, analiza oczekiwań i obaw związane ze szkoleniem, uzgodnienie planu szkolenia, Wstępne przedstawienie standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej, podstawowe założenia standardu w kontekście Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami z dnia 12 marca 2021 roku	Część wstępna 20 min. Wykład 70 min.	flip-chart, karteczki i flamastry prezentacja, pokaz slajdów, laptop, projektor
	10:30-10:45	Przerwa kawowa			
2.	10:45-12:15	Nabycie skondensowanej praktycznej wiedzy na temat standardu	Standard funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej Zakres standardu w zakresie rehabilitacji zawodowej	Wykład z elementami dyskusji dotyczących poszczególnych zagadnień – 90 min.	prezentacja, pokaz slajdów, laptop, projektor
	12:15-13:00	Lunch			
3.	13:00- 14:30	1) Weryfikacja znajomości standardu 2) Nabycie umiejętności formułowania nowych celów dla swoich placówek	Standard funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej Formułowanie nowych celów w kierowanym WTZ	Sprawdzenie wiedzy za pomocą quizu – 20 min. Ćwiczenie - formułowanie nowych celów w kierowanym	druki quizów flip-chart, flamastry notatniki

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		3) Nabycie umiejętności tworzenia planu zmian organizacji kierowanego WTZ w celu wdrożenia standardu i nowych celów z tym związanych	Stworzenie planu zmian dotyczących organizacji kierowanego WTZ w celu wdrożenia standardu i nowych celów z tym związanych	WTZ i mini dyskusja nad wynikami ćwiczenia – 30 min. Ćwiczenie – tworzenie planu zmian organizacji kierowanego WTZ w celu wdrożenia standardu i nowych celów z tym związanych + mini dyskusja nad wynikami ćwiczenia – 35 min.	
	14:30 – 14:45	Przerwa kawowa			
4.	14:45-16:15	1) Nabycie umiejętności tworzenia planu zmian celów i organizacji WTZ 2) Zapoznanie z zadaniem domowym – poznanie podstaw zasad samostanowienia uczestnika WTZ	Omówienie stworzonych przez uczestników szkolenia planów zmian celów i organizacji WTZ, Zadanie domowe (wprowadzenia samostanowienia uczestnika w moim WTZ) Podsumowanie dnia.	Podsumowanie pierwszego dnia szkolenia przez trenera Mini dyskusja	flip-chart, flamastry notatniki

Dzień 2. 09:00 – 16:15

Lp.	Od-do	Cele szczegółowe (efekty)	Zagadnienia	Metody	Narzędzia pomocnicze
-----	-------	---------------------------	-------------	--------	----------------------

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

1.	09:00 -10:30	1) Przygotowanie do stosowania zasad samostanowienia uczestników 2) Przygotowanie do wprowadzenia zmian organizacyjnych w WTZ 3) Przygotowanie do korzystania z superwizji dla kadry merytorycznej WTZ	Przywitanie Rozmowa o pracy domowej Refleksje nt. planu wprowadzenia zmian organizacyjnych w celu wdrożenia standardu w wtz Zasady realizacji superwizji	Dyskusja 90 min.	flip-chart, karteczki i flamastry notatniki
	10:30-10:45	Przerwa kawowa			
2.	10:45-12:15	1) nabycie wiedzy dot. rozpoznawania potrzeb szkoleniowych kadry WTZ 2) nabycie wiedzy dot. pozyskiwania środków finansowych na wprowadzenie zmian w WTZ	1) rozpoznanie potrzeb szkoleniowych kadry WTZ niezbędnych do wdrożenia standardu 2) Pozyskiwanie środków finansowych na wyposażenie i szkolenia	Wykład: 90 min.	prezentacja, pokaz slajdów, laptop, projektor
	12:15-13:00	Lunch			
3.	13:00- 14:30	Przygotowanie do wdrożenia zmian wynikających ze stosowania standardu	1)Wdrożenie zmian w zakresie pracy Rady Programowej WTZ 2) Zaplanowanie pracy nad wdrożeniem w WTZ diagnozy potrzeb, możliwości i oczekiwań uczestników WTZ w oparciu o model oceny funkcjonalnej (biopsychospołecznej) oraz schematu indywidualnego programu rehabilitacji opartego o ww. diagnozę i podlegającego okresowej ocenie	Dyskusja – burza mózgów 20 min. Ćwiczenie - stworzenie własnego planu działania – 30 minut Mini dyskusja - omówienie wad i zalet	flip-chart, flamastry notatniki kopie arkuszy dokumentów diagnostycznych do wspólnego wypełnienia

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

				stworzonych planów 20 minut Ćwiczenie - przykładowe wypełnienie nowych dokumentów diagnostycznych - 20 minut	
	14:30–14:45	Przerwa kawowa			
4.	14:45-16:15	Przygotowanie do wdrożenia zmian wynikających ze stosowania standardu	Podsumowanie szkolenia /zwrócenie uwagi na najtrudniejsze zagadnienia	Mini wykład – 20 min Dyskusja – 70 minut poświęcona doświadczeniom zgromadzonym w trakcie szkolenia	

4. Materiały dla uczestnika

Notatnik, długopis, Standard – wydruk z formie brulionu

5. Opis sposobu pomiaru sprawdzającego wyniki szkolenia

Ankieta wiedzy do wspólnego wypełnienia przez grupę

6. Wyposażenie i niezbędne materiały

Szkolenie powinno odbyć się w małych grupach do 8. osób

Stoły i krzesła powinny być ustawione w półkolu.

Niezbędne materiały: flip-chart, karteczki, flamastry, laptop, projektor, druki dokumentów diagnostycznych: diagnozy, IPR, oceny okresowej, druki quizów i ankiet.

7. Literatura uzupełniająca

- 1) Innowacje w terapii zajęciowej, [Mariola Pawlaczyk](#), [Sławomir Tobis](#), [UM Poznań](#), Poznań 2018.
- 2) Współczesna terapia zajęciowa - Od teorii do praktyki, [Anna Misiorek](#), [Edyta Janus](#), [Miłosz Kuśnierz](#), [Rafał Bugaj](#), [PZWL Wydawnictwo Lekarskie](#), Warszawa 2018
- 3) Raporty przygotowane w ramach projektu „Aktywni Niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” współfinansowanego ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Działanie 2.6:
 - Diagnoza potrzeb osób z niepełnosprawnością w kontekście modyfikacji istniejących i zaproponowania nowych instrumentów włączenia społecznego Raport zbiorczy Puszczykowo 2021, koordynacja metodyczna - Anna Waligóra, Ewelina Szymańska i Maja Wiatr, konsultacja merytoryczna: Tomasz Mika;
 - Desk Research - warsztaty terapii zajęciowej, Grzegorz Żuchowski, Warszawa 2021;
 - Raport z badania warsztatów terapii zajęciowej, Irena Wolińska, Warszawa 2021
- 4) Bariery i szanse dla innowacyjności aktywizacji zawodowej w WTZ – raport z badań, Stowarzyszenie na rzecz Spółdzielni Socjalnych, Poznań 2012.
- 5) Warsztaty Terapii Zajęciowej. Raport z badania, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych, Morysińska A., Sochańska-Kawiecka M., Makowska-Belta E., Zielińska D., Milczarek D., Zakrzewska Manterys E., Kumaniecka A., Warszawa 2014.

2) Program szkolenia dla kadry merytorycznej WTZ w zakresie standardu funkcjonowania WTZ

1. Cele i efekty szkolenia

Celem szkolenia jest wzmocnienie kompetencji kadry merytorycznej WTZ w zakresie wiedzy i umiejętności służących podniesieniu jakości i skuteczności działań realizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej w zakresie:

- Przyjęcia prawa do samostanowienia uczestników WTZ za kluczową zasadę działania warsztatów na każdym etapie pobytu,
- Wzmocnienia prozatrudnieniowej roli WTZ,
- Ujednolicenia metod działania na etapie diagnozy, tworzenia i realizacji IPR oraz oceny postępów uczestników,
- Wzmocnienia współpracy WTZ z otoczeniem.

Po ukończeniu szkolenia uczestnik będzie:

- Znał i rozumiał przesłanki dla utworzenia standardu WTZ,
- Znał miejsce i rolę WTZ w systemie włączenia osób z niepełnosprawnościami,
- Potrafił identyfikować potencjalnych sprzymierzeńców działań w otoczeniu oraz właściwie określać ich rolę i obszar współpracy z WTZ,
- Potrafił definiować samostanowienie oraz wskazywać przykłady działań w WTZ oraz właściwych postaw pracowników WTZ, gwarantujących prawo do samostanowienia uczestników,
- Znał i umiał stosować wytyczne do opracowania Indywidualnego Programu Rehabilitacji,
- Potrafił planować i realizować działania w zakresie Indywidualnego Programu Rehabilitacji, oparte o indywidualne podejście i ideę samostanowienia.

2. Ramowy program szkolenia

DZIEŃ PIERWSZY

Lp.	Od-do	Kluczowe zagadnienia
1	8:30 – 10:00	Przedstawienie celu szkolenia, przedstawienie indywidualnych potrzeb uczestników. Omówienie sytuacji i potrzeb warsztatów terapii zajęciowej
2.	10:00:11:00	Miejsce i rola WTZ w działaniach na rzecz włączenia społecznego
	11:00 – 11:15	PRZERWA KAWOWA
3	11:15 – 13:00	Prawo uczestników do samostanowienia.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	13:00-14:00	Przerwa obiadowa
4	14:00-15:00	Indywidualny Program Rehabilitacji – diagnoza
	15:00 – 15:15	Przerwa kawowa
5	15:15-16:00	Indywidualny Program Rehabilitacji – diagnoza
5	15:15-16:30	Indywidualny Program Rehabilitacji – schemat IPR

DZIEŃ DRUGI

Lp.	Od-do	Kluczowe zagadnienia
1	8:30 – 10:00	Aktywizacja społeczna i zawodowa uczestników WTZ Indywidualny Program Rehabilitacji – zasady i metody mierzenia postępów prowadzonej terapii
2.	10.00:11.00	Realizacja indywidualnego programu rehabilitacji – formy i metody pracy
	11:00 – 11:15	PRZERWA KAWOWA
3	11:15 – 13:00	Realizacja indywidualnego programu rehabilitacji – formy i metody pracy
	13:00-14:00	Przerwa obiadowa
4	14:00-15:00	Współtowarzyszenie, komunikacja i współpraca - zasady realizacji IPR
	15:00 – 15:15	Przerwa kawowa
5	15:15-16:30	Współpraca z otoczeniem WTZ

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3. Plan realizacji szkolenia – wskazówki dla trenera

Lp.	Od-do	Cele szczegółowe (efekty)	Zagadnienia	Metody	Narzędzia pomocnicze
1.	8:30 – 9:30	Uzgodnienie z uczestnikami metod i narzędzi Wzbudzenie potrzeby wdrożenia zmian. Zapoznanie uczestników z obszarami zmiany i oddziaływania, jakie - w efekcie wejścia standardu – będą realizowane w WTZ	Przedstawienie celu szkolenia, przedstawienie indywidualnych potrzeb uczestników szkolenia. Omówienie sytuacji i potrzeb warsztatów terapii zajęciowej.	Prezentacja prowadzącego oraz założonych celów szkolenia (5 min) Oczekiwanie wobec szkolenia (wykorzystanie sli.do) omówienie (10 min) Prezentacja uczestników (10 min) Prezentacja programu i założeń pracy (10min) Kontrakt (5min) Prezentacja wyników badań WTZ wykład (10 min) Podsumowanie - minidyskusja (10 min)	Prezentacja Przygotowanie pytań w sli.do
2.	10.00-11.00	Ujednolicenie wiedzy uczestników co do złożoności systemu wsparcia OzN w Polsce. Zwiększenie wiedzy uczestników o miejscu i roli WTZ, wprowadzenie refleksji dotyczącej działań, jakie WTZ musi podjąć, by tę rolę spełniać	Miejsce i rola WTZ w działaniach na rzecz włączenia społecznego	Schemat otoczenia WTZ – praca zespołowa i omówienie wyników (wspólne uzupełnianie tablicy-40 min) Rola WTZ – praca w grupach, prezentacja poszczególnych grup (30 min) Podsumowania – prezentacja przyjętej definicji roli WTZ	Tablica flipchart, pisaki, karty do wspólnej pracy w grupach
	11:00 – 11:15		PRZERWA		

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3.	11:15 – 13:00	Zwiększenie wiedzy, czym jest samostanowienie. Nabycie umiejętności rozpoznawania zachowań i postaw będącymi przykładami samostanowienia. Zwiększenie wiedzy o roli kadry WTZ oraz nabycie umiejętności rozpoznawania działań sprzyjających rozwojowi samodzielności i decyzyjności uczestników WTZ. Zwiększenie umiejętności samodzielnego kreowania sytuacji i działań, które sprzyjają rozwojowi kompetencji samostanowienia u uczestnika WTZ. Uruchomienie procesu autorefleksji nad własnymi kompetencjami i koniecznością stałego doskonalenia.	Prawo uczestników do samostanowienia	Czym jest samostanowienie (wykład – 15 min) Przykłady działań, dobrych praktyk kadry WTZ (praca w grupach, GRYWALIZACJA na najwięcej trafnych przykładów (30 min) Zdefiniowanie postaw kadry WTZ, które są niezbędne do stosowania prawa do samostanowienia w WTZ - podsumowanie ćwiczenia (20 min) Najważniejsze obszary wdrożeń idei samostanowienia w WTZ (praca na skali – stosowane/niestosowane, łatwe/trudne, proste/skomplikowane, szybkie/czasochłonne oraz na skali najpilniejsze /w przyszłości) (20 min) Ćwiczenie - jakie kompetencje (wiedza, umiejętności, doświadczenie) są potrzebne kadrze WTZ, by wdrożyć ideę samostanowienia w codzienne funkcjonowanie WTZ (20 min)	Prezentacja wiodąca Flipchart Pisaki Karty do pracy Cel ćwiczenia – pozytywna analiza własnych zasobów
	13:00-14:00		Przerwa obiadowa		

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

4.	14:00-15:00	Zwiększenie wiedzy uczestników na temat roli i znaczenia dobrze wykonanej diagnozy dla procesu aktywizacji zawodowej i społecznej uczestnika WTZ.	Indywidualny Program Rehabilitacji – diagnoza	Cele i obszary diagnozy – wprowadzenie (30 min) Doświadczenia kadry WTZ - dyskusja (30 min)	Prezentacja wiodąca, flipchart do notowania wniosków
	15:00 – 15:15		Przerwa kawowa		
5.	15:15-16:00	Zwiększenie wiedzy o modelu oceny funkcjonalnej. Zwiększenie umiejętności korzystania z modelu.	Indywidualny Program Rehabilitacji – diagnoza	Wykład	Prezentacja wiodąca
6.	16:00-16:30	Zwiększenie umiejętności opracowywania i wdrażania IPR, z zastosowaniem idei samostanowienia oraz uzgodnień przewidzianych celów i efektów IPR.	Indywidualny Program Rehabilitacji – schemat IPR	Wprowadzenie do metody pracy -wykład (15 min) Cele i wartości opracowania i realizacji IPR praca wspólna (15 min)	Prezentacja wiodąca, flipchart i pisaki

DZIEŃ DRUGI

Lp.	Od-do	Cele szczegółowe (efekty)	Zagadnienia	Metody	Narzędzia pomocnicze
1.	8:30 – 10:00	Zwiększenie wiedzy na temat mechanizmów i narzędzi aktywizacji społecznej i zawodowej.	Aktywizacja społeczna i zawodowa uczestników WTZ Indywidualny Program Rehabilitacji – zasady i metody	Wykład - aktywizacja zawodowa i społeczna – definicje i metody; etapy aktywizacji (20 min)	Prezentacja wiodąca, notesy dla uczestników – do notowania efektów prac i propozycji

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		Zwiększenie wiedzy na temat zasad monitorowania postępów terapii, zwiększenie umiejętności identyfikowania, definiowania i określania wartości wskaźników świadczących o rozwoju.	mierzenia postępów prowadzonej terapii	Wykład - Zasady i metody mierzenia postępów prowadzonej terapii (15 min) Ćwiczenie - mierzenie postępów w IPR - studium przypadku (40 min) Ćwiczenie w grupach - obszary realizacji IPR (15 min)	
2.	10.00-11.00	Zwiększenie wiedzy na temat obszarów oddziaływania aktywizacyjnego dla wzmocnienia zasobów i umiejętności uczestnika WTZ.	Realizacja indywidualnego programu rehabilitacji – formy i metody pracy	Praca zindywidualizowana (przykłady i zasady ogólne – wnioskowanie) 20 min Praca grupowa (przykłady i zasady ogólne – wnioskowanie) Praca indywidualna (przykłady i zasady ogólne – wnioskowanie)	Prezentacja wiodąca
	11:00– 11:15		PRZERWA KAWOWA		
3.	11:15– 13:00	Zwiększenie umiejętności określania form i metod pracy zindywidualizowanych i dopasowanych do potrzeb i celów rozwojowych uczestnika WTZ. Zwiększenie umiejętności planowania konkretnych działań i czynności, które zwiększają zasoby i umiejętności uczestników WTZ.	Realizacja indywidualnego programu rehabilitacji – formy i metody pracy	Wprowadzenie – 15 min Metody praktyczne / czynnościowe, wykreowane dla osiągnięcia danego celu (przykłady i zasady ogólne – wnioskowanie) 20 min Metody ośrodków pracy / naturalne, empiryczne, oparte na rzeczywistych sytuacjach w środowisku (przykłady i zasady ogólne – wnioskowanie) 20 min Metody niedyrektywne / wydobywanie i pomnażanie zasobów OzN (przykłady i zasady ogólne – wnioskowanie) 20 min	Prezentacja wiodąca, kartki kolorowe, małe kartki z klejem, kartki do flipchartu, pisaki kolorowe, flamastry

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

				Metody wspierające proces terapeutyczny (przykłady i zasady ogólne – wnioskowanie) 20 min Podsumowanie – 10 min	
	13:00-14:00		Przerwa obiadowa		
4.	14:00-15:00	Zwiększenie wiedzy na temat zasad dostępności. Nabycie umiejętności definiowania roli kadry WTZ w realizacji zasad współtowarzyszenia, komunikacji i współpracy. Nabycie umiejętności określania własnych działań i czynności, sposobu realizacji zadań na stanowisku pracy oraz umiejętności przełożenia teorii na praktyczne postawy i zachowania uczestników szkolenia.	Współtowarzyszenie, komunikacja i współpraca - zasady realizacji IPR	Podmiotowe traktowanie – wprowadzenie i studium przypadku (10 min) Szacunek i samostanowienie - - dyskusja i dobre praktyki (10 min) Jasno określone priorytety działań WTZ - dyskusja i dobre praktyki (10 min) Używanie prostego języka - dyskusja i dobre praktyki (10 min) Komunikacja alternatywna - wykład (20 min)	Wydrukowane karty z przykładami sytuacji (case study), flipchart,
	15:00– 15:15		Przerwa kawowa		
5.	15:15-16:30	Umiejętność tworzenia map współpracy dla uczestników WTZ.	Współpraca z otoczeniem WTZ	Wykład - formy współpracy z otoczeniem (10 min) Zasady współpracy (10 min) Dokumentowanie współpracy (10 min)	Prezentacja wiodąca Flipchart do pracy zespołowej

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		Umiejętność definiowania roli instytucji, organizacji i osób w otoczeniu WTZ Utrwalenie efektów szkolenia – zwiększenie refleksji na temat nabytej wiedzy, przećwiczonych umiejętności. Refleksja uczestników na temat tego, co i w jaki sposób mogą i będą stosować w codziennej pracy WTZ.	Podsumowanie szkolenia	Ćwiczenie - tworzenie mapy współpracy (30 min)	
--	--	--	------------------------	--	--

4. Materiały dla uczestnika

Standard funkcjonowania WTZ

5. Opis sposobu pomiaru sprawdzającego wyniki szkolenia

Efekty szkolenia zostaną ocenione poprzez system SLI. Do, w ramach czterech kluczowych pytań:

- Jaki blok tematyczny/obszar tematyczny szkolenia uważasz za najcenniejszy dla codziennej pracy w WTZ?
- Które z narzędzi, zaproponowanych w Standardzie i przećwiczonych na warsztacie, są w Twojej opinii łatwe do wdrożenia w WTZ?
- Które z narzędzi, zaproponowanych w Standardzie i przećwiczonych na warsztacie, są w Twojej opinii trudne do wdrożenia w WTZ?
- Zdefiniuj swoimi słowami – czym jest samostanowienie?

6. Wyposażenie i niezbędne materiały

Na potrzeby szkolenia potrzebne są okrągłe, maksymalnie 8 – osobowe stoły, które służyć będą także do pracy w zespołach.

Wyposażenie to: kolorowe pisaki, flamastry, kartki duże, formatu flipchart, kolorowe przyklejane karteczki, dostępne WiFi.

7. Literatura uzupełniająca

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030

Samorealizacja Życiowa osób z niepełnosprawnością, Beata Jachimczak, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, [jachimczak_47-56.indd \(amu.edu.pl\)](#)

Samostanowienie dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną we współczesnej Polsce – pozory czy rzeczywistość?, Agnieszka Żyta, Men disability society, 2013 ([pdf](#))
[samostanowienie dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną we współczesnej polsce – pozory czy rzeczywistość? | agnieszka żyta - academia.edu](#)

3) Program szkolenia w zakresie przygotowania do pełnienia funkcji trenera pracy

W kontekście przygotowania kadry merytorycznej WTZ do pełnienia funkcji trenera pracy rekomenduje się wykorzystanie programu szkolenia opisanego w publikacji pt. *Wytyczne dotyczących świadczenia usług przez trenera pracy – Zestaw II Zestaw narzędzi do szkolenia trenerów pracy* opracowanej w ramach projektu „Trener pracy jako sposób na zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych”, realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w partnerstwie z Polskim Forum Osób Niepełnosprawnych, Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych oraz KARE Promoting Inclusion for People with Intellectual Disabilities z Irlandii, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Celem szkolenia jest wyposażenie pracowników wtz w wiedzę oraz umiejętności niezbędne do wspierania osób z niepełnosprawnością w podjęciu i utrzymaniu zatrudnienia. Szkolenie ma kształtować pozytywne postawy i zaangażowanie w proces integracji zawodowej, aby umożliwić tym osobom karierę zawodową i zakończone sukcesem zatrudnienie na otwartym rynku pracy, przy wsparciu trenera pracy, zgodnie z przyjętymi pięcioma etapami zatrudnienia wspomaganego.¹⁰

Cykl szkoleniowy składa się z dziewięciu 8-godzinnych spotkań wykładowo-warsztatowych. Program szkolenia podzielony jest na moduły uwzględniające pięć etapów zatrudnienia wspomaganego. W trakcie prowadzenia zajęć wykorzystuje się następujące metody szkoleniowe: prezentację multimedialną z wykładem, prezentację filmów i zdjęć, dyskusję, burzę mózgów, studia przypadków oraz symulacje problemowe.

¹⁰ projekt „Trener pracy jako sposób na zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych” finansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (2015) s. 19

4) Program szkolenia dla kadry merytorycznej WTZ w zakresie samostanowienia i wspieranie niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami.

1. Cele i efekty szkolenia

Celem szkolenia jest podniesienie kompetencji kadry merytorycznej WTZ w zakresie wspierania przez nich osób z niepełnosprawnością w kształtowaniu u nich umiejętności potrzebnych do bycia osobą decydującą o swoim życiu. Rozwijanie kompetencji u osób z niepełnosprawnością do samostanowienia, dokonywanie wyborów i podejmowania przez nich decyzji wolnych od ingerencji i wpływów zewnętrznych oraz sprawowania kontroli nad własnym życiem.

Po ukończeniu szkolenia uczestnik będzie:

- znał i rozumiał pojęcie samostanowienia,
- rozumiał konieczność uwzględniania woli i decyzji osób z niepełnosprawnością intelektualną w ich codziennym życiu,
- umiał kształtować umiejętności u osób z niepełnosprawnością w zakresie wyznaczania celów i drogi do ich osiągnięcia, do samooceny i samokontroli,
- umiał wdrażać osoby z niepełnosprawnością w świadome uczestniczenie w ustalaniu indywidualnego programu rehabilitacji i jego realizacji.

2. Ramowy program szkolenia

Lp.	Od - do	Kluczowe zagadnienia
1.	9:00 – 10:30	• Wprowadzenie: – przywitanie zebranych, przedstawienie trenera, przedstawienie uczestników – omówienie programu i celu szkolenia – wspólne ustalenie zasad, jakie będą obowiązywać podczas szkolenia • Samostanowienie w działaniach WTZ
	10.30 – 10.45	Przerwa kawowa
2.	10:45 – 12:15	Samostanowienie w świetle Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych
	12:15 – 13:00	Przerwa obiadowa
3.	13:00 – 14.30	Wspieranie osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną w zakresie dokonywania przez nich wyborów
	14.30 – 14.45	Przerwa kawowa
	14.45 – 16.30	Pełny udział osób z niepełnosprawnością w życiu w lokalnej społeczności – studia przypadku

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3. Plan realizacji szkolenia – wskazówki dla trenera

Lp.	Od -do	Cele szczegółowe (efekty)	Zagadnienia	Metody	Narzędzia pomocnicze
1.	9:00 - 10:30	1) Poznanie celów szkolenia i zasad pracy 2) Uświadomienie znaczenia samostanowienia w działaniach WTZ	Wprowadzenie: - przywitanie, przedstawienie trenera i uczestników, - omówienie programu i celu szkolenia - ustalenie zasad obowiązujących podczas szkolenia. Zadania warsztatu terapii zajęciowej oraz miejsce i rola samostanowienia w pracy WTZ	Mini-wykład, dyskusja	flipchart
2.	10:45 - 12:15	Poznanie i pełne zrozumienie zapisów Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych	Samostanowienie w świetle Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych - zapoznanie z zapisami Konwencji - definicja samostanowienia i jego przejawy	Mini -wykład, dyskusja	Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, prezentacja w PowerPoint, flipchart
3.	13:00 – 14:30	Nabycie podstawowych umiejętności stosowania zasady samostanowienia w pracy w WTZ	Wspieranie osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną w zakresie dokonywania przez nich wyborów: - czynny udział w procesie tworzenia i realizacji IPR, - współudział w procesie decydowania w sprawach dotyczących funkcjonowania WTZ, - pokazanie możliwości i wyrobienie nawyku u osób z niepełnosprawnością spędzania czasu wolnego w kinie, kawiarni, muzeum, kręgielni itp., - robienie zakupów, wizyty w urzędach i instytucjach rynku pracy i innych.	Ćwiczenia: przywołanie i analiza doświadczonych sytuacji.	Flipchart, kartki papieru, mazaki
4.	14:45 – 16:30	Nabycie podstawowych umiejętności stosowania	Pełny udział osób z niepełnosprawnością w Życiu w lokalnej społeczności – studia przypadku: - komunikowania z otoczeniem,	Ćwiczenia: analiza studium przypadku.	Flipchart, kartki papieru, mazaki

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		zasady samostanowienia w pracy w WTZ	- nawiązywania relacji społecznych, - udziału w życiu kulturalnym, - załatwiania spraw w urzędach, - korzystania z dostępnych usług rynku pracy.		
--	--	--------------------------------------	---	--	--

4. Opis sposobu pomiaru sprawdzającego wyniki szkolenia

Oceny dokonuje trener na podstawie obserwacji przebiegu szkolenia i zaangażowania uczestników. Pytania, na które odpowiada trener:

- Na ile uczestnicy zrozumieli i przyjęli pojęcie samostanowienia,
- Na ile uczestnicy zrozumieli i zaakceptowali rolę WTZ w kształtowaniu kompetencji do samostanowienia.

5. Wyposażenie i niezbędne materiały

Rzutnik, laptop, flipchart, kartki papieru, mazaki.

W części 3 i 4 uczestnicy pracują w grupach, co wymaga odpowiednio ustawionych stołów.

6. Literatura uzupełniająca

Pedagogika specjalna. Praca zbiorowa pod red. Wł. Dykcika, Poznań 2005.

Pisula E. Dorosłość osób z niepełnosprawnością intelektualną- szanse i zagrożenia, Warszawa 2008.

Żyta A., Samostanowienie dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną a ich rodzice- dylematy i wyzwania, (w:) Człowiek-Niepełnosprawność-Społeczeństwo, nr 4 (22) 2013.

Żółkowska T., Usługi dla dorosłych osób z niepełnosprawnością- integracja czy segregacja,(w:) W stronę podmiotowości osób niepełnosprawnych, pod red. Anny Klinik, Kraków 2008.

Olszewska B., Zakres i wybrane formy opieki nad osobami niepełnosprawnymi, (w:) W stronę podmiotowości osób niepełnosprawnych, pod red. Anny Klinik, Kraków 2008.

Lizoń-Szłapowska D., Aktywizacja zawodowa osób upośledzonych umysłowo, (w:) W stronę podmiotowości osób niepełnosprawnych, pod red. Anny Klinik, Kraków 2008.

Field S. i in., A practical guide to teaching self-determination, Reston 1998.

Wehmeyer M. L., Self-determination and a strengths-based approach to intellectual disability, „Człowiek – Niepełnosprawność – Społeczeństwo” 2 (2012) 16.

Akty prawne:

Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 30 września 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad tworzenia, działania i finansowania warsztatów terapii zajęciowej, (w:) Dz. U. z 2002 r. nr 167 poz. 1376.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., (w:) Dz. U. z dnia 25 października 2012 r. poz. 1169.

5) Program szkolenia w zakresie stosowania modelu oceny funkcjonalnej (biopsychospołecznej) uczestników WTZ

1. Cele i efekty szkolenia

Celem szkolenia jest przygotowanie pracowników Warsztatów Terapii Zajęciowej do stosowania wytycznych dotyczących opracowania: diagnozy potrzeb, możliwości i oczekiwań uczestników WTZ, indywidualnego programu rehabilitacji oraz zasad i metod mierzenia postępów prowadzonej terapii.

Po ukończeniu szkolenia uczestnik będzie:

- znał zestaw i zawartość standaryzowanych dokumentów oraz ich założenia,
- umiał wypełniać dokumentację prowadzonej rehabilitacji w oparciu o model diagnozy funkcjonalnej,
- potrafił planować proces rehabilitacji w sposób zindywidualizowany do potrzeb osoby z niepełnosprawnością,
- potrafił dokonać ewaluacji prowadzonego procesu rehabilitacji,
- potrafił zwiększyć dostępność prowadzonej dokumentacji stosowanie do potrzeb osoby z niepełnosprawnością,
- umiał planować proces indywidualnej rehabilitacji, mając na uwadze wzrost poziomu aktywności społecznej i zawodowej osoby z niepełnosprawnością,
- rozumiał znaczenie postawy wspierającej samostanowienie osób z niepełnosprawnością i umiał ją stosować,
- potrafił wskazać oddziaływania wzmacniające możliwości samostanowienia i dobrostan osoby z niepełnosprawnością.

2. Ramowy program szkolenia

Lp.	Od-do	Kluczowe zagadnienia
1.	9:00-10:30	Wstęp: przywitanie, omówienie celów warsztatu, zapoznanie się, oczekiwania i obawy Kontrakt grupowy Jak na gruncie profesjonalnej wiedzy i doświadczenia wspierać osoby z niepełnosprawnością
	10:30-10:45	Przerwa kawowa
2.	10:45-12:30	Zestaw ujednoliconych dokumentów służących ustandaryzowaniu dokumentacji WTZ 1.Diagnoza funkcjonalna wstęp: Oparcie o ICF Budowa formularza diagnozy Obszary tematyczne dokonywanych obserwacji

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		Zakresy obserwacyjne Wskazówki do dokonywania obserwacji Stosowana skala Czynniki środowiskowe i osobowe wpływające na realizację IPR
	12:30-12:45	Przerwa kawowa
3.	12:45-14:15	2.IPR Budowa dokumentu Jak formułować cele zindywidualizowane po dokonaniu diagnozy Osadzenie celów zindywidualizowanych w obszarach i zakresach tematycznych diagnozy funkcjonalnej Cele smart Dostosowanie dokumentów do możliwości percepcyjnych osób z niepełnosprawnością
	14:15-15:00	Przerwa obiadowa
4.	15:00-16:30	Spodziewane efekty realizacji IPR Efekty ujęte przez pryzmat behawioralny Tworzenie efektów
Dzień 2		
5.	8:30-10:30	Powitanie, rozgrzewka, przypomnienie zakresu tematycznego drugiego dnia szkolenia Dobór metod i technik wiodących w realizacji IPR Ilość wyznaczanych celów Obszar aktywizacji zawodowej Rola trenera pracy Model zatrudnienia wspieranego
	10:30-10:45	Przerwa kawowa
6.	10:45-12:30	Obszar aktywności społecznej Współpraca ze społecznością lokalną Realizatorzy IPR ,instruktor wiodący, koordynator, formy kontaktu z opiekunami
	12:30-12:45	Przerwa kawowa
7.	12:45-14:15	3.Ewaluacja procesu rehabilitacji : Ocena efektów z Uczestnikiem Modyfikacje IPR Ocena okresowa realizacji IPR Ocena kompleksowa Obszary zaznaczone w ustawie , a obszary diagnozy i IPR
	14:15-15:00	Przerwa obiadowa
8.	15:00-16:30	Zaktualizowana diagnoza funkcjonalna poprzedza ocenę kompleksową Realizowane cele i uzyskane efekty-wpływ na diagnozę

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		Decyzje RPW Ewaluacja szkolenia Zakończenie-podsumowanie
--	--	---

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3. Plan realizacji szkolenia – wskazówki dla trenera

Lp.	Od-do	Cele szczegółowe (efekty)	Zagadnienia	Metody	Narzędzia pomocnicze
1.	9:00-10:30	Cele częściowe: Zapoznanie z ujednoliconą dokumentacją Rozpoznanie postaw	Wstęp: przywitanie, omówienie celów warsztatu, zapoznanie się, oczekiwania i obawy	Prezentacja	Rzutnik
		Organizacja pracy grupy	Kontrakt grupowy	Praca grupowa: propozycja zasad od trenera uzupełniona przez grupę	Flipchart, mazaki
		Wzmocnienie postawy wspierającej, wdrażanie zapisów Konwencji i Strategii: wskazywanie działań zwiększających dobrostan i niezależność OzN	Jak na gruncie profesjonalnej wiedzy i doświadczenia wspierać osoby z niepełnosprawnością	Dyskusja Burza mózgów Mapa pojęciowa : kierunki podejmowanych działań, działania wspierające OzN	Flipchart, Mazaki, Długopisy kolorowe karteczki klejące
2.	10:45-12:30	Cele częściowe: Zapoznanie z ujednoliconą dokumentacją	Zestaw ujednoliconych dokumentów służących ustandaryzowaniu dokumentacji WTZ	Prezentacja	Rzutnik
		Zapoznanie z modelem diagnozy bio-psycho-społecznej	1.Diagnoza funkcjonalna wstęp: Oparcie o ICF Budowa formularza diagnozy	Prezentacja Miniwykład	Rzutnik Materiały dydaktyczne

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		Nabycie praktycznych umiejętności tworzenia i prowadzenia dokumentacji standaryzowanej	Obszary tematyczne dokonywanych obserwacji Zakresy obserwacyjne Wskazówki do dokonywania obserwacji Stosowana skala Czynniki środowiskowe i osobowe wpływające na realizację IPR	Prezentacja Ćwiczenie :uzupełnianie diagnozy Dyskusja-czynniki wpływające na przebieg rehabilitacji	Rzutnik Materiały dydaktyczne Flipchart, mazaki, kolorowe karteczki klejące
3.	12:45-14:15	Cele cząstkowe: Zapoznanie z ujednoliconą dokumentacją	2.IPR Budowa dokumentu	Prezentacja	Rzutnik Materiały dydaktyczne
		Nabycie praktycznych umiejętności tworzenia i prowadzenia dokumentacji standaryzowanej	Jak formułować cele zindywidualizowane po dokonaniu diagnozy Osadzenie celów zindywidualizowanych w obszarach i zakresach tematycznych diagnozy funkcjonalnej	Prezentacja Studium przypadku Burza mózgów Ćwiczenie: osadzanie celów	Rzutnik Materiały dydaktyczne
		Wzmocnienie postawy wspierającej wdrażanie zapisów Konwencji i Strategii: indywidualizacja oddziaływań, adekwatne wsparcie w niezależności	Cele smart	Prezentacja Studium przypadku Ćwiczenie tworzenia celów zindywidualizowanych i osiągalnych	Rzutnik Materiały dydaktyczne

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		j.w.: zwiększanie dostępności	Dostosowanie dokumentów do możliwości percepcyjnych osób z niepełnosprawnością	Prezentacja Burza mózgów: jakich metod i pomocy AAC można użyć, aby zwiększyć dostępność dokumentu	Rzutnik Materiały dydaktyczne Flipchart, mazaki, kolorowe karteczki klejące
4.	15:00-16:30	Cele częściowe: Nabycie praktycznych umiejętności tworzenia i prowadzenia dokumentacji standaryzowanej	Spodziewane efekty realizacji IPR Efekty ujęte przez pryzmat behawioralny Tworzenie efektów	Prezentacja Miniwykład: wskaźniki behawioralne Ćwiczenie-ujmowanie efektów	Rzutnik Materiały dydaktyczne Flipchart, mazaki
5.	8:30-10:30	Cele częściowe: Zapoznanie z ujednoliconą dokumentacją	Powitanie, rozgrzewka, przypomnienie zakresu tematycznego drugiego dnia szkolenia	Prezentacja	Materiały dydaktyczne
		Nabycie praktycznych umiejętności tworzenia i prowadzenia dokumentacji standaryzowanej	Dobór metod i technik wiodących w realizacji IPR Ilość wyznaczanych celów	Prezentacja Rozmowa kierowana: ilość realizowanych celów, etapy realizacji celów	Materiały dydaktyczne
		Wzmocnienie postawy wspierającej wdrażanie zapisów Konwencji i Strategii: indywidualizacja oddziaływań, adekwatne wsparcie w niezależności, zwiększanie aktywności społecznej i zawodowej OzN	Obszar aktywizacji zawodowej Rola trenera pracy Model zatrudnienia wspieranego	Miniwykład: o zatrudnieniu wspieranym Studium przypadku Burza mózgów: wkład wszystkich członków zespołu w	Flipchart, mazaki, kolorowe karteczki klejące Materiały dydaktyczne

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

		Zmiana postaw : wzmocnienie postaw usamodzielniających i zaangażowanie wszystkich członków zespołu na rzecz aktywizacji zawodowej OzN		przygotowanie OzN do wejścia na stanowisko pracy	
6.	10:45-12:30	Cele częściowe: Wzmocnienie postawy wspierającej wdrażanie zapisów Konwencji i Strategii: aktywność w społeczności lokalnej	Obszar aktywności społecznej Współpraca ze społecznością lokalną	Miniwykład: o znaczeniu społeczności lokalnej Studium przypadku Burza mózgów: wkład wszystkich członków zespołu w przygotowanie OzN do pełnienia ról społecznych.	Flipchart, mazaki, kolorowe karteczki klejące Materiały dydaktyczne
		Nabywanie praktycznych umiejętności tworzenia i prowadzenia dokumentacji standaryzowanej	Realizatorzy IPR ,instruktor wiodący, koordynator	Mini wykład: instruktor wiodący, koordynator Burza mózgów- jaka jest rola instruktora wiodącego.	Flipchart, mazaki, kolorowe karteczki klejące Materiały dydaktyczne
		Zmiana postaw: podejmowanie współpracy z osobami wspierającymi niezależność OzN, osłabianie zależności od osób o postawach nadopiekuńczych	Formy kontaktu z opiekunami	Mini wykład- osoba wspierająca Burza mózgów- Kim jest osoba wspierająca? Jak można wpłynąć na postawy osób wspierających, tak aby OzN mogła sama o sobie stanowić?	Prezentacja Flipchart, mazaki, kolorowe karteczki klejące Materiały dydaktyczne

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

				Ćwiczenie- wspólnota celów.	
7.	12:45-14:15	Cele częściowe: Zapoznanie z ujednoliconą dokumentacją Nabycie praktycznych umiejętności tworzenia i prowadzenia dokumentacji standaryzowanej	3.Ewaluacja procesu rehabilitacji : Ocena efektów z Uczestnikiem Modyfikacje IPR Ocena okresowa realizacji IPR Ocena kompleksowa Obszary zaznaczone w ustawie , a obszary diagnozy i IPR	Przypomnienie omówionych dokumentów. Studium przypadku- praca w grupach, tworzenie ustandaryzowanych dokumentów.	Prezentacja, materiały dydaktyczne Flipchart, mazaki, kolorowe karteczki klejące Materiały dydaktyczne
8.	15:00-16:30	Cele częściowe: Nabycie praktycznych umiejętności tworzenia i prowadzenia dokumentacji standaryzowanej	Zaktualizowana diagnoza funkcjonalna poprzedza ocenę kompleksową Realizowane cele i uzyskane efekty-wpływ na diagnozę Decyzje RPW	Przypomnienie omówionych dokumentów. Ćwiczenie, praca w grupach, tworzenie ustandaryzowanych dokumentów.	Prezentacja, materiały dydaktyczne Flipchart, mazaki, kolorowe karteczki klejące Materiały dydaktyczne
		Zmiana postaw: rozpoznanie postaw	Ewaluacja szkolenia Zakończenie-podsumowanie	Podsumowanie szkolenia Rozmowa kierowana: co się podobała, czego zabrakło, z czym zostaję Ankieta ewaluacyjna	Prezentacja Flipchart, mazaki, kolorowe karteczki klejące Wydrukowane ankiety

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

4. Materiały dla uczestnika

- Minimum tydzień przed szkoleniem uczestnicy powinni otrzymać ustandaryzowane dokumenty, aby mogli się z nimi wstępnie zapoznać.
- Tekst Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych- wydruk w formie brulionu z miejscem na notatki.
- Materiały uzupełniające do ćwiczeń tematycznych : m.in. studium przypadku , fragmenty ilustrujące do wykonania ćwiczeń
- Komplet dokumentów do uzupełnienia- na przykładzie wybranego uczestnika z WTZ- w którym pracują uczestnicy szkolenia.

5. Opis sposobu pomiaru sprawdzającego wyniki szkolenia

Pomiaru możemy dokonać biorąc pod uwagę informację zwrotną od trenera prowadzącego szkolenie. Na początku szkolenia trener pyta o oczekiwania i obawy, na końcu szkolenia pyta o to, czy ich obawy się rozwiały, i czy oczekiwania się spełniły. Trener ocenia zaangażowanie grupy w ćwiczenia i efekty ich pracy.

Pytania dla trenera:

- Z jakimi obawami grupa rozpoczynała szkolenie?
- Jakie były główne oczekiwania grupy szkoleniowej co do pozyskania wiedzy/umiejętności podczas szkolenia?
- Jak Pan/i ocenia zaangażowanie grupy w wykonywanie proponowanych ćwiczeń?
- Czy ich wspólna praca przynosiła zamierzone podczas szkolenia efekty?
- Czy kończąc szkolenia grupa zasygnalizowała zmniejszenie obaw, spełnienie oczekiwań pokładanych w szkoleniu, zmniejszenie spodziewanych trudności co do prowadzenia dokumentów?

Zmiana postaw - na początku szkolenia trener poprosi o zaznaczenia dla siebie na skali swojego ustosunkowania co do oddziaływań wzmacniających samostanowienie, niezależność i aktywność społeczno-zawodową wśród osób niepełnosprawnych. Ponownie uczestnicy zaznaczają swoje ustosunkowanie na zakończenie szkolenia, na czystej skali. Chętni będą mogli podzielić się z grupą zaobserwowaną zmianą.

Bierność	Aktywność
Wykluczenie	Bycie członkiem społeczności
Bycie wyręczanym	Podjęmowanie działań przez OzN

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Opieka i pomoc Korzystanie jedynie z niezbędnego wsparcia

-10-----0-----+10

Jestem przeciwny zmianom Jestem neutralny Jestem za zmianami w sposobie funkcjonowania OzN

Mini ankieta ewaluacyjna dotycząca celu szkolenia

W jakim stopniu udało Ci się osiągnąć umiejętności:	5 W bardzo dużym stopniu	4 W dużym stopniu	3 Częściowo się udało	2 W małym stopniu	1 Nie udało się
1.formularze diagnozy-jak stosować					
2.formularze IPR- jak stosować					
3.formularze ocen – jak stosować					
Jeśli Twoja ocena to 1, prosimy o dodatkowy komentarz:					

6. Wyposażenie i niezbędne materiały

- 1) Komputer z rzutnikiem.
- 2) Flipchart z kompletem pisaków.
- 3) Duże arkusze papieru.
- 4) Pisaki.
- 5) Długopisy.
- 6) Notesy.
- 7) Kolorowe karteczki.

Ustawienie

- 1) Sala szkoleniowa dla grupy optymalnie do 15-20 osób.
- 2) Krzesła ustawione w literę U, stoły z możliwością przestawiania- tak aby można było swobodnie stworzyć kilkusobowe grupy na potrzeby realizowanych ćwiczeń, pracować w kręgu, nanosić treści na duże arkusze papieru typu flipchart podczas realizowanych ćwiczeń.
- 3) Miejsce na flipchart, dobra widoczność.
- 4) Dostępny ekran do materiałów wyświetlanych poprzez prezentacje.

7. Literatura uzupełniająca

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- 1) Kulturowe i społeczne aspekty niepełnosprawności, redakcja naukowa: P. Tomaszewski, K. Bargiel - Matuszewska, E. Pisula, wyd. Uniwersytet Warszawski (2015),
- 2) Człowiek niepełnosprawny w otoczeniu społecznym, H. Kubiak, A. Jakoniuk-Diallo, wyd. Difin (2011)
- 3) Ja-inny. Relacje społeczne osób z niepełnosprawnością, M. Skura, wyd. Uniwersytet Warszawski (2016)
- 4) Życie w integracji. Stargardzki model lokalnego systemu rehabilitacji i wsparcia społeczno-zawodowego osób z niepełnosprawnością intelektualną, M. Anasz, K. Mrugalska, J. Wojtyńska, Maria M. Ferenc, wyd. Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych (2012)
- 5) Człowiek w przestrzeni lokalnej – dobre praktyki wspierania rozwoju, aktywizacji i integracji społecznej. Konteksty teoretyczne i społeczno-polityczne, A. Szczurek-Boruta, B. Chojnacka-Synaszko, J. Suchodolska, wyd. Adam Marszałek,
- 6) Niepełnosprawność w zwierciadle dorosłości, R. Kijak, wyd. Impuls (2013),
- 7) Niepełnosprawność w kontekstach kulturowych i teoretycznych, B. Borowska-Beszta, wyd. Impuls (2012).
- 8) Porozumienie bez przemocy. O języku serca, Marshall B. Rosenberg, wyd. Czarna Owca (2020).

8. Specyfikacja sprzętu niezbędnego do wdrożenia standardu funkcjonowania WTZ

Wdrożenie standardu funkcjonowania WTZ wymagać będzie reorganizacji pracy w WTZ, wdrożenia nowych metod pracy oraz działań na rzecz wspierania niezależnego życia oraz włączenia społecznego, w tym aktywizacji zawodowej uczestników WTZ. W związku z tym niezbędne będzie zaopatrzenie w adekwatny sprzęt, który powinien zostać skomponowany indywidualnie w odniesieniu do potrzeb konkretnego WTZ i jego uczestników. Przedstawiona specyfikacja sprzętu niezbędnego do wdrożenia standardu funkcjonowania WTZ stanowi katalog otwarty.

Wdrażanie standardu w WTZ wymaga pięciu kategorii sprzętu:

I. Administracyjno-zarządczego:

- 1) sprzęt komputerowy,
- 2) drukarki,
- 3) skanery,
- 4) nowoczesne oprogramowanie,
- 5) słuchawki z mikrofonem,
- 6) kamera internetowa.

II. Związanego ze zmianą akcentu pracy WTZ na prozatrudnieniowy

Wyposażenie nowych „pracowni” (warsztatów), służących kształtowaniu umiejętności przydatnych na rynku pracy np. sprzęt do przygotowania do pracy biurowej, do naprawy pojazdów, do obróbki drewna, sprzęt gastronomiczny, ekspres do kawy itp.

III. Związanego ze wzmocnieniem działań włączających

Sprzęt niezbędny do rozwijania umiejętności życia codziennego; do prowadzenia zajęć aktywizujących poza WTZ; zaopatrzenie w urządzenia i sprzęt służący komunikacji alternatywnej:

- 1) smartfon (do nauki nawiązywania połączeń telefonicznych, korzystania z mediów społecznościowych, korzystania z map i gps),
- 2) tablet (cel j.w.),
- 3) podstawowe wyposażenie mieszkania (meble i urządzenia) dla wtz prowadzących treningi mieszkalnictwa wspieranego,
- 4) komputer stacjonarny z monitorem,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- 5) program udźwiękowiający,
 - 6) detektor kolorów dla osób niewidomych,
 - 7) płynomierz.
- IV. Związanego z dostępnością informacyjno- komunikacyjną
- 1) pętla indukcyjna przenośna,
 - 2) lupa powiększająca.
- V. Związanego ze wzmocnieniem działań w zakresie rozwoju i utrzymania sprawności psychofizycznej uczestników:
- 1) sprzęt rehabilitacyjny,
 - 2) oznakowania dla osób słabowidzących w placówkach: ciągi komunikacyjne, drzwi.

9. Wdrożenie standardu funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej

Stanie przed Państwem ważne zadanie – skuteczne wdrożenie standardu funkcjonowania WTZ. W zarządzaniu zmianą (a taką jest wdrożenie standardu) najistotniejsze jest prawidłowe poinformowanie, przygotowanie i przeszkolenie wszystkich pracowników. Warto przy tym pamiętać o czynnikach, które zostały już zakotwiczone w kulturze Państwa organizacji.

Dlaczego wprowadzamy standard?

Chcemy, aby wspaniała praca, jaką na co dzień wykonują warsztaty terapii zajęciowej przynosiła jeszcze większe pozytywne efekty, zarówno w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami, jak również dla całego środowiska, w tym rodziców i opiekunów. Chcemy, aby Państwa praca w większym stopniu opierała się na działaniach sprawdzonych i rekomendowanych przez ekspertów na całym świecie. Chcemy, aby działania jakie Państwo podejmują, były w jak największej zgodzie z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Czy to co robiliśmy w WTZ, było złe?

Absolutnie NIE! Większość warsztatów powstała z potrzeby serca, aby osoby z niepełnosprawnościami w ich działaniach odnalazły wsparcie, zrozumienie, terapię i rehabilitację. Dziś każdy z warsztatów ma swoje sprawdzone od lat metody działania – często są to dobre i efektywne działania. Dzięki naszemu projektowi usłyszeliśmy głos wielu osób na co dzień pracujących z osobami z niepełnosprawnościami, tj. terapeutów, instruktorów, opiekunów oraz samych osób niepełnosprawnych. Wiemy, że to co Państwo robicie jest bardzo dobre, a standard ma doprowadzić do jeszcze lepszych efektów Państwa pracy.

Czy standard zmieni naszą pracę?

Tak, zmieni. Ale nie przewróci jej „do góry nogami” a jedynie wyznaczy pewne cele oraz dadzą narzędzia, dzięki którym Państwa praca w jeszcze większym stopniu będzie profesjonalna i efektywna.

Standard funkcjonowania WTZ określa nowy, bardziej podmiotowy sposób pracy z osobą z niepełnosprawnością. Jak to zrobiliśmy?

- dokładnie opisujemy co musi zostać wykonane,
- jakie kroki należy kolejno wykonać,
- jakich narzędzi należy użyć w trakcie wykonywania poszczególnych czynności,
- na co należy zwrócić szczególną uwagę.

Po co jest standard funkcjonowania WTZ?

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Standard funkcjonowania WTZ spowoduje powtarzalność działań i czynności. Dzięki temu otrzymamy jakość świadczonej usługi – bowiem według definicji jakość to dostarczenie wyrobu lub usługi o tych samych parametrach w powtarzalny sposób. Trudno nazwać proces produkcji dobrym jakościowo, jeśli raz wytworzymy rzecz dobrą, raz kiepską, a raz średnią. Klient, decydując się na skorzystanie z naszych usług z zasady godzi się na jakiś poziom parametrów jakościowych – w przyszłości chce otrzymywać produkty zgodne z tym wymogiem. Standard pomoże nam więc zapewnić satysfakcję klienta. Tak, osoba z niepełnosprawnością jest klientem, a WTZ świadczy na jej rzecz usługi, za które otrzymuje wynagrodzenie z publicznych pieniędzy w formie dotacji. Jakość usług publicznych względem osób z niepełnosprawnościami powinna być jak najwyższa.

Standard funkcjonowania WTZ przyspieszy proces wdrażania nowych pracowników, zapewni najwyższą jakość przy najkrótszym czasie. Tworzenie i wdrażanie go może być procesem początkowo trudnym, warto więc zwrócić uwagę na problemy z tym związane. Naturalną reakcją na zmianę jest obawa, a nawet opór wobec jej wdrażania. Powodem mogą być:

- dotychczasowe przyzwyczajenia kadry,
- brak wiedzy na temat zalet nowego rozwiązania, jakim jest standard,
- obawa przed brakiem osobistych kompetencji (na ogół zupełnie nieuzasadniona),
- niechęć przed doszkalaniem się i wprowadzaniem zmian w dotychczasowym postępowaniu,
- konieczność zaangażowania takich zasobów jak czas i finanse.

Jak wprowadzić zmiany w funkcjonowaniu WTZ?

Pamiętajmy, że nowe rozwiązania zawsze spotykają się z następującymi reakcjami, przebiegającymi w IV etapach:

I. Wyparcie/zaprzeczenie

Co pomoże w przejściu I etapu?

Zrozumienie przez osoby odpowiedzialne za wdrożenie, że to naturalny mechanizm: aby dojść do fazy akceptacji, trzeba zacząć od fazy wyparcia. To nie jest podważanie sensu wprowadzenia nowych rozwiązań czy też zmiana zdania, ale naturalny lęk przed nieznanym.

Rzetelna informacja. Pracownicy od samego początku chcą mieć wiedzę na temat wdrażania nowych rozwiązań.

Angażowanie na różne sposoby pracowników w proces zmiany (np. współudział w tworzeniu nowych rozwiązań, testowanie narzędzi itd.).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Pokazywanie zmiany z dwóch perspektyw: korzyści i możliwych obaw. Nieukrywanie przed pracownikami możliwych minusów w ramach wdrażania rozwiązań.

Zapraszanie pracowników na spotkania i słuchanie ich opinii.

II. Opór

Co pomoże w przejściu II etapu?

Kluczowe jest na tym etapie stworzenie atmosfery i możliwości rozmawiania o wszystkim, co budzi lęk i wątpliwości. Rozmawiania bez ryzyka, że ktoś nas źle oceni, skrytykuje, oczerni, czy pomyśli o nas cokolwiek niepocholebego. Chodzi o otwartość i przestrzeń na „myśli i emocje”, które kotłują się w głowach i sercach osób poddanych zmianie. Często samo „zwentylowanie” tych myśli i emocji pozwala je wyciszyć i pójść dalej z procesem zmian.

III. Próby/eksperymentowanie

Gdy pracownicy przekonają się, że standard obowiązuje w wtz, powoli racjonalnie zaczną akceptować zmianę. Kadra zacznie dostrzegać pierwsze korzyści ze zmiany. Zaczną się eksperymenty z usprawnieniami. Pracownicy zaczną się zastanawiać także, co zmiana przyniesie dla nich. „Jak sobie poradzę w tej sytuacji?” jest częstą myślą.

Co pomoże w przejściu III etapu?

Wspieranie pracownika – wciąż może cofnąć się do oporu. Dopinguj go!

Pomaganie mu rozwijać nowe umiejętności.

Określanie zadań, w których potrzebuje Twojego wsparcia oraz takich, w których może być samodzielny.

IV. Adaptacja/akceptacja

Wreszcie nastąpi upragniony przez kadrę zarządzającą moment, gdy nowe zachowania (standard) stają się rutyną. Zmiana staje się normą, kadra zrozumie korzyści, jakie za sobą niesie standard, pracownicy będą bardziej pewni siebie i zaangażowani. W zespołach pojawiają się nowe pozytywne relacje. Rezultaty zmiany będą widoczne i trwałe. Poprawi się efektywność i jakość pracy.

Każde nowe rozwiązanie, niezależnie od tego, czy dotyczy to zmiany - z perspektywy pracowników, których ta nowość dotyczy. Aby ją efektywnie wprowadzić, trzeba być świadomym mechanizmów psychologicznych związanych z podejściem każdego z nas do nowych rozwiązań.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Pamiętając o negatywnych emocjach, które na ogół towarzyszą przy wprowadzaniu zmian, zawsze należy ułatwić pracownikom zaakceptowanie nowej sytuacji.

Kadra kierownicza powinna dokładnie poznać standard, aby wspierać kadrę w jej codziennej pracy.

Wdrażanie standardu funkcjonowania WTZ należy rozpatrywać z trzech perspektyw:

- *prawnym* – stworzenie warunków prawnych umożliwiających realizacji tych elementów standardu, które nie mogą być zrealizowane bez wdrożenia określonych regulacji prawnych,
- *organizacyjnym* – stworzenie właściwych warunków umożliwiających realizację usług według standardu (materialnych i niematerialnych),
- *indywidualnym* – jako proces zmiany w zakresie postaw, zachowań i zasad realizacji określonych zadań przez pracowników (pokonanie oporu przed zmianą, przekonanie o zaletach standardu).

Etapy wdrażania standardu funkcjonowania WTZ

ETAP I Optymalizacja treści standardu funkcjonowania WTZ

- Przeprowadzenie pilotażu standardu funkcjonowania WTZ i jego modyfikacja:
 - o przeprowadzenie szkoleń dla kadry kierowniczej i merytorycznej WTZ (tj. kadry bezpośrednio zaangażowanej w proces organizacji i realizacji programu rehabilitacji uczestników warsztatów),
 - o przeprowadzenie pilotażu standardu funkcjonowania WTZ w ramach projektu oraz wsparcie doradców wdrożeniowych 72. warsztatów - uczestników pilotażu (8 miesięcy),
 - o modyfikacja standardu funkcjonowania WTZ w oparciu o wyniki pilotażu.

ETAP II Przygotowanie warunków do wdrożenia standardu funkcjonowania WTZ

- Rozpowszechnienie wiedzy na temat standardu: realizacja kampanii informacyjnej na temat standardu oraz etapów wdrażania standardu do praktyki;
- Wdrożenie rozwiązań prawnych umożliwiających dostęp do zatrudnienia wspomaganego i usług trenera pracy;
- Zwiększenie wysokości dofinansowania pobytu jednego uczestnika w WTZ;
- Udostępnienie narzędzia elektronicznego do stosowania modelu oceny biopsychospołecznej uczestników WTZ.

ETAP III Wdrożenie standardu do praktyki jako nieobligatoryjnego (okres przejściowy)

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- Umożliwienie wszystkim WTZ bieżącego dostępu do pakietu szkoleń wymienionych w standardzie;
- Realizacja szkoleń dla pracowników jednostek samorządu powiatowego oraz urzędów pracy (pracownicy PCPR mając nadzór bezpośredni nad pracą WTZ powinni mieć pełną wiedzę w zakresie standardu ich funkcjonowania);
- Monitoring zmian (PFRON będzie monitorował wdrażanie standardu funkcjonowania WTZ w ramach badań ewaluacyjnych; wyniki tych badań mogą prowadzić do zmian w standardzie).

Etap IV Wdrożenie standardu do praktyki jako obligatoryjnego

- Wprowadzenie standardu funkcjonowania WTZ w drodze aktu prawnego;
- Monitoring efektów terapii w WTZ (system informatyczny).

Rekomendacje

Aby w pełni wprowadzić standard funkcjonowania WTZ rekomenduje się:

- 1) Dokonanie zmian w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w zakresie:
 - a) zwiększenia tygodniowego wymiaru czasu nieodpłatnych praktykach zawodowych, w których bierze udział uczestnik warsztatu (art.10a ust.3a) do wysokości wynikającej z liczby godzin odpowiadającej ½ etatu czasu pracy osoby z niepełnosprawnością,
 - b) włączenia w skład rady programowej osób, które będą pełniły zadania trenera pracy.
- 2) Dokonanie zmian w przepisach wykonawczych dotyczących działania warsztatów terapii zajęciowej:
 - a) dodanie możliwości przeznaczania dochodu ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników warsztatu na szkolenia, materiały terapeutyczne, narzędzia do pracy oraz remonty i konserwacje,
 - b) rezygnacja ze szczegółowego opisu współpracy z rodzinami lub opiekunami uczestnika warsztatu na rzecz zapisu jeden raz w roku w ocenie realizacji IPR podsumowania zakresu i charakteru współpracy z osobami wspierającymi uczestników WTZ,
 - c) wpisanie możliwości zatrudnienia osób, które będą pełniły zadania trenera pracy, a po umieszczeniu w klasyfikacji zawodów i specjalności - trenera pracy.
 - d) dodanie możliwości objęcia wsparciem przez trenera pracy zatrudnionego w WTZ byłego uczestnika WTZ, który podjął pracę na rynku (i nie jest już uczestnikiem WTZ) przez okres co najmniej 3 miesięcy (monitoring zatrudnienia),
 - e) dodanie umożliwienia uczestnikowi WTZ, który podjął pracę niezwłocznego powrotu do WTZ w przypadku niepowodzenia w pracy, do czasu upływu 3 miesięcy od momentu zatrudnienia,
 - f) dodanie umożliwienia pozostawienia wolnego miejsca w WTZ do 3 miesięcy od momentu zatrudnienia byłego uczestnika WTZ na rynku, pod warunkiem wspierania go w miejscu pracy przez trenera zatrudnionego w WTZ (traktowanie uczestnika, który podjął pracę jako uczestnika WTZ przez pierwsze 3 miesiące od jego zatrudnienia przez pracodawcę),

- g) ustalenie zasad rozliczenia przez powiat środków finansowych otrzymywanych przez uczestnika warsztatu w ramach treningu ekonomicznego poprzez przedstawienie listy wypłat lub przelewów na konto uczestnika.
- 3) Doprecyzowanie zadań powiatu w zakresie:
 - a) sporządzania, stałego monitorowania i aktualizowania oraz udostępniania wszystkim zainteresowanym, diagnozy lokalnego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością służącego realizacji Konwencji, a przede wszystkim realizacji idei niezależnego życia,
 - b) wypracowywania na poziomie lokalnym mechanizmu przepływu osób z niepełnosprawnością pomiędzy podmiotami, które mają za zadanie wspierać je w niezależnym życiu.
- 4) Zapisanie w przepisach obowiązujących powiatowe urzędy pracy zadań wspierających osoby z niepełnosprawnością na rynku pracy oraz działań wspierających zadania WTZ:
 - a) kształcenie pracowników powiatowych urzędów pracy (pośredników i doradców zawodowych) w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnością intelektualną, w tym w modelu zatrudnienia wspomaganego,
 - b) pozyskiwanie i kształcenie pracodawców, którzy mogą zaoferować miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnością, w tym w ramach wspomaganego zatrudniania (ze wsparciem i z udziałem kadry WTZ),
 - c) wspieranie kadry WTZ w poszukiwaniu miejsc praktyk zawodowych oraz miejsc pracy dla uczestników WTZ.
- 5) Przyjęcie ustawy o zatrudnieniu wspomaganym, co gwarantowałoby osobom opuszczającym WTZ w związku z podjęciem zatrudnienia oraz ich pracodawcom odpowiednie wsparcie na otwartym rynku pracy.
- 6) Przeprowadzenie szerokiego programu szkoleń dla kadry WTZ w zakresie nowego podejścia do realizacji IPR, ze szczególnym uwzględnieniem praktycznych aspektów stosowania zapisów Konwencji,
- 7) Wyłonienie spośród obecnej kadry WTZ osób, które mogłyby pełnić zadania trenera pracy wewnątrz warsztatów i przeszkolenie ich w zakresie zatrudniania wspomaganego,
- 8) Zatrudnianie nowych pracowników w charakterze osób pełniących obowiązki trenera pracy (co najmniej jednego dodatkowego pracownika w każdym warsztacie w

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

charakterze trenera pracy) oraz w związku z tą rekomendacją, zapewnienie odpowiedniego finansowania ze strony PFRON i jednostek samorządu powiatowego,

- 9) Umieszczenie trenera pracy w klasyfikacji zawodów i specjalności, zapewnienie odpowiedniego systemu kształcenia i praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu,
- 10) Podjęcie prac nad wyjaśnieniem statusu zawodu/stanowiska instruktora terapii zajęciowej:
 - a) wprowadzenie do klasyfikacji zawodów i specjalności zawodu „instruktor terapii zajęciowej” lub
 - b) zastąpienie w ustawie nazwy stanowiska „instruktor terapii zajęciowej” nazwą zawodu „terapeuta zajęciowy” i dokonanie takich zmian w opisie tego zawodu w klasyfikacji, by uwzględnił specyfikę pracy w WTZ (i być może także ŚDS i DPS).
- 11) Podjęcie działań na rzecz poprawy współpracy z otoczeniem WTZ:

Istnieje potrzeba zwiększenia wzajemnej wiedzy o kompetencjach instytucji uczestniczących we wspieraniu osób niepełnosprawnych i pogłębienia współpracy między nimi. Służyć temu mogą materiały informacyjne i wspólne warsztaty z udziałem przedstawicieli WTZ, PUP, PCPR, DPS, OPS, ZAZ, spółdzielni socjalnych i innych instytucji zaangażowanych w działania na rzecz rehabilitacji społecznej i zawodowej. Działanie możliwe w ramach programu PFRON lub EFS.
- 12) Uruchomienie programu PFRON umożliwiającego szkolenie kadry WTZ:

Rekomenduje się opracowanie programu PFRON, w ramach którego możliwe będzie pokrycie kosztów szkoleń dla kadry WTZ, w szczególności w zakresie szkoleń przewidzianych w standardzie funkcjonowania WTZ, w tym także z zakresu samego standardu oraz superwizji.

Dodatkowo

- 1) włączenie do dokumentacji wniosku o wydanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydawanej przez kadrę WTZ, ZAZ, ŚDS „opinii o stanie funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością” w ramach uczestnictwa tej osoby w zajęciach tych jednostek (w przypadku ZAZ - podczas pracy i rehabilitacji),
- 2) dopisanie WTZ, ZAZ, ŚDS do katalogu jednostek specjalistycznych, które mogą potwierdzać poziom funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w różnych innych procesach - np. przy postępowaniu o ubezwłasnowolnienie.